

CORRESPONDENȚA LUI ILIE MĂCELARIU CU DIMITRIE MOLDOVAN DIN ANII 1861-1871

Liviu Botezan

Ilie Măcelariu și Dimitrie Moldovan s-au remarcat printre cei mai de seamă luptători pentru afirmarea drepturilor politice ale românilor ardeleni între 1848 și anii de după încheierea dualismului austro-ungar din 1867. Activitatea lor din această perioadă a fost evidențiată în câteva studii și lucrări de sinteză apărute în ultimele decenii¹. Amândoi au participat la Adunările naționale de la Blaj din mai și din septembrie 1848. După ce revoluția s-a transformat în război civil, Ilie Măcelariu va lupta ca tribun în armata lui Avram Iancu. Împreună s-au numărat printre canceliștii ce au făcut practică de avocat la Tribunalul de la Târgu-Mureș în 1847 și în primele luni ale anului 1848. La rândul său, Dimitrie Moldovan va fi numit de Comitetul Național de pacificațiune, după declanșarea războiului civil, ca administrator sau jude suprem al comitatului Hunedoara. Această funcție o va deține din 15 noiembrie 1848 până în 17 septembrie 1849. Ca administrator comitatens va avea misiunea deosebit de dificilă de a se îngriji de aprovizionarea armatei austriece, dar și a oastei lui Avram Iancu în timpul rezistenței organizate în Munții Apuseni contra insurgenților maghiari.

Cu data de 17 septembrie 1849, Dimitrie Moldovan va deveni adjunctul civil al generalului Kriegsau, comandantul districtului militar Alba-Iulia, care cuprindea integral comitatele Hunedoara, Zarand, Alba de Jos și Târnava, precum și scaunul Orăștie. El a îndeplinit înalta demnitate timp de cinci ani, până în 1854, cât a durat regimul de dictatură militară al neoabsolutismului postrevoluționar. A profitat de funcție pentru a ajuta cât mai mulți intelectuali români să promoveze în dregătoriile existente la nivelul subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale întinsului district militar. D. Moldovan a căutat să promoveze interesele intelectualității românești în cadrul comisiei constituționale din care a făcut parte în 1855-1856, împreună cu reprezentanți ai patriciatului săsesc și ai nobilimii maghiare. Comisia a elaborat un proiect de constituție care n-a ajuns să fie discutat și adoptat ca lege fundamentală de către Dieta Principatului Transilvaniei.

Dar, D. Moldovan n-a reprezentat numai interesele elitei intelectuale, ci și ale masei de țărani recent eliberați din jugul secular al iobăgiei. În anii imediat următori revoluției, ca adjunct civil al generalului Kriegsau, el a luat apărarea țăranilor din districtul militar Alba-Iulia împotriva abuzurilor și șicanărilor foștilor stăpâni feudali. Invocând legea agrară din 1848 care le permiteau să revindică pământuri rămase foștilor iobagi după eliberare, sub pretextul că înainte de revoluție ar fi fost alodiale, aceștia au căutat să și le însușească și, totodată, să le impună țăranilor zile de muncă gratuită sub cele mai variate pretexte. D. Moldovan a putut să-și asume rolul de apărător al țăranimii într-o măsură mult mai mare între 1857-1860 ca membru supleant al tribunalului urbarial de la Orăștie, înființat pentru a judeca procesele dintre foștii iobagi și foștii proprietari nobiliari.

Un rol similar de apărător al țăranilor eliberați de iobăgie a jucat, în anii postrevoluționari, ca avocat, și Ilie Măcelariu în scaunele săsești, îndeosebi în cadrul proceselor urbariale care au avut loc după 1857.

Perspective mult mai încurajatoare s-au conturat pentru intelectualii români, iar prin intermediul lor și pentru țărani, odată cu Diploma imperială din 20 octombrie 1860 care marca trecerea de la neoabsolutismul postrevoluționar la un regim care se anunța liberal-constituțional. Diploma imperială părea să deschidă calea federalizării monarhiei habsburgice în provincii autonome. De aceea ea a trezit speranțe atât în rândurile românilor din Banat, Crișana și Maramureș, care până în 1848 au făcut parte din provincia Ungaria, cât și la cei din Principatul Transilvaniei. În noiembrie-decembrie 1860, reprezentanții lor vor acționa împreună, ca și în 1849-1850, pentru a crea o provincie care să cuprindă toate teritoriile cu populație majoritar românească, inclusiv Bucovina, din Imperiul habsburgic.

¹ D. Suci, Ilie Măcelariu (1822-1891), în George Bariț și contemporanii săi, vol. V, București, 1981, p. 167-177; Idem, Lupta parlamentară a lui Ilie Măcelariu în Dieta de încoronare de la Pesta (1865-1867), în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj, XIV, 1971, p. 215-228; Idem, Din lupta politică românească după instaurarea dualismului, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 1972, fascicula 2, p. 71-88; L. Botezan, Dimitrie Moldovan – fiu al Devei. Rolul lui în viața politică a Transilvaniei din perioada 1848-1867, în Sargetia, XXV, 1992-1994, p. 567-592; S. Retegan, Dieta românească a Transilvaniei (1863-1864), Cluj-Napoca, 1979, p. 57-160.

În curând se va dovedi că Diploma nu viza crearea unor provincii unitare din punct de vedere etnic, ci numai restaurarea celor istorice, care au existat și înainte de revoluție. Banatul și Parțiumul, inclusiv cel estic format din comitatele Zarand, Crasna, Solnocul de Mijloc și districtul Chioar, vor fi anexate, spre sfârșitul lui decembrie 1860, Ungariei. Restaurarea Principatului Transilvaniei i-a determinat pe cei doi conducători bisericești, mitropolitul Șuluțiu și episcopul Șaguna, să pună capăt, temporar, disensiunilor confesionale din anii neoabsolutismului. În noiembrie ei au decis să ceară întrunirea unui congres al românilor ardeleni. În acest sens o delegație condusă de Șuluțiu a înaintat monarhului o petiție la 10 decembrie 1860. Nu se va aproba însă decât o conferință a intelectualilor care se va întruni la mijlocul lunii ianuarie 1861 la Sibiu².

Correspondența lui Ilie Măcelariu cu Dimitrie Moldovan, pe care o publicăm mai jos, începe cu informații privind pregătirea conferinței naționale. Ea completează fructuos corespondența lui Ilie Măcelariu cu G. Barițiu, care a văzut lumina tiparului în 1981³. Într-adevăr, la 6 ianuarie (stil vechi), 1861, Măcelariu îi relatează lui D. Moldovan despre primirea entuziastă făcută la Sibiu, de către tinerimea română, mitropolitului Șuluțiu, venit de la Blaj în calitate de copreședinte al confederației naționale alături de Șaguna. Totodată, îi aducea la cunoștință că la Sibiu exista: o grupare minoritară, în frunte cu Șaguna, înclinată să asiste pasiv la transformările în curs de desfășurare, iar alta majoritară, care dorea să se implice activ în acțiuni menite să-i ajute pe români să obțină egalitatea în drepturi politice cu maghiarii, secuii și sașii. Spre finalul primei sale scrisori, Măcelariu îl felicita pe D. Moldovan pentru numirea sa în funcția de secretar al Cancelariei Aulice a Transilvaniei de la Viena. Scrisoarea era, de fapt, un răspuns la epistola primită de Măcelariu de la D. Moldovan, ca și Șuluțiu, de altfel⁴.

Cei 150 de participanți la conferința națională din ianuarie 1861 de la Sibiu au acceptat programul de guvernare autonomă a provinciilor istorice prevăzut de Diploma imperială din anul precedent. Concomitent și-au afirmat opțiunea pentru programul adoptat la Adunarea de la Blaj din mai 1848, care revendica recunoașterea românilor ca națiune politică "independentă". S-au pronunțat, de asemenea, pentru apărarea autonomiei Transilvaniei, în cadrul căreia și-ar fi putut impune cu mai multe șanse aspirațiile politice. În acest sens s-a formulat memoriul înaintat Vienei cu hotărârile conferinței naționale. Conferința s-a încheiat, ca și Adunarea din mai 1848 de la Blaj, cu alegerea unui Comitet național permanent. Între cei 20 de membri ai comitetului figurau atât D. Moldovan, cât și I. Măcelariu.

Memoriul înaintat împăratului era însoțit de un protest împotriva felului cum s-au reconstituit Cancelaria Aulică și Guberniul Transilvaniei. Restaurarea a constat în readucerea la cârma acestor două importante instituții politice a reprezentanților nobilimii maghiare din 1848. Cancelar aulic a redevenit astfel baronul Kemény Ferenc, fostul președinte al Dietei Stărilor privilegiate de la Cluj din 1848 care, în 30 mai, a adoptat legea Uniunii Transilvaniei cu Ungaria, fără să țină seama de avertismentul Adunării de la Blaj că românii nu vor o recunoaștere dacă nu va fi votată și de reprezentanții lor.

La fel a fost repus în fruntea Guberniului groful Mikó Imre, care l-a înlocuit spre sfârșitul verii anului 1848 pe contele Teleki József. Era același guvernator care a patronat adunarea secuilor din 15-18 octombrie de la Lutița, ce a dus la declanșarea și extinderea războiului civil din Ungaria în Transilvania.

Restituirea s-a realizat și în cazul sașilor prin restaurarea Universității săsești și a comesului Franz Salmen din 1848.

Protestul românilor se va dovedi justificat, deoarece la consfătuirea din februarie 1861 de la Alba-Iulia, care urma să se pronunțe în chestiunea convocării Dietei Transilvaniei, cancelarul Kemény nu va lua în considerare cererea românilor de a fi reprezentați proporțional cu ponderea lor numerică ori, cel puțin în număr egal cu maghiarii și sașii. Dimpotrivă, Kemény va decide ca maghiarii și secuii să aibă 24 de reprezentanți, iar românii și sașii numai câte 8. Dispunând de trei ori mai mulți reprezentanți decât românii, nemeșii maghiari și secui, cu care se vor solidariza trimișii a trei scaune și districte săsești, își vor impune voința și interesele. La Alba-Iulia vor proclama că legile votate de Dieta de la Cluj în 1848, inclusiv cea a uniunii, continuau să fie valabile. În consecință, n-ar mai fi fost necesară o Dietă separată a Ardealului, fiind suficientă aceea a Ungariei.

Pentru români consfătuirea de la Alba-Iulia a prezentat importanță numai fiindcă: pe de o parte li s-a oferit prilejul reprezentanților lor de a participa, pentru prima dată în istorie, la un for politic public,

² S. Retegan, op. cit., p. 34-38.

³ D. Suci, Ilie Măcelariu (1822-1891)...., p. 178-258.

⁴ Vezi epistola I.

alături de cei ai fostelor "națiuni privilegiate"; pe de altă parte, pentru că i s-a dat posibilitatea mitropolitului Șuluțiu de a rosti, la 11 februarie, un discurs magistral, în care a pledat pentru convocarea Dietei transilvănene cu scopul de a decide, pe cale legislativă, recunoașterea românilor ca națiune politică egal îndreptățită cu "națiunile" maghiarilor, secuilor și sașilor. Pe aceeași linie s-a înscris și trimiterea la Viena, spre sfârșitul lui iunie 1861, a unei delegații formate din Ioan Rațiu, Iacob Bologa și Ilie Măcelariu, ca membri ai Comitetului național. Misiunea delegației a fost de a discuta cu împăratul, fratele acestuia și primul ministru Schmerling, chestiunea recunoașterii românilor ca națiune politică egal îndreptățită. Acolo vor găsi sprijin la Dimitrie Moldovan⁵.

Exponenții intereselor nobilimii maghiare, secondată de o parte a patriciatului săsesc, n-au ținut cont de români, ci au acționat conform hotărârii impuse de ei la Alba-Iulia. În iulie 1861, Cancelaria Aulică, prezidată de baronul Kemény, a discutat proiectul ce urma să fie înaintat monarhului pentru a aproba convocarea Dietei la Cluj, în vederea readoptării legii uniunii din 1848. Cu scopul de a i se asigura votarea fără împotriviri, alegerea deputaților urma să se facă pe baza legilor electorale din 1791 și 1848. Cea dintâi dădea dreptul de vot universal tuturor nobililor, iar a doua prevedea censul de 8 florini pentru nenobili, în care nu intra și impozitul pe persoană sau capitația.

Singurul care s-a opus a fost Vasile Ladislau Pop, numit consilier aulic deodată cu cancelarul Kemény. El a prezentat contrapropunerea valabilității censului de 8 florini, în care să intre și capitația, pentru toți alegătorii, indiferent că erau nobili sau nenobili. Contrapropunerea lui mai prevedea ca dieta aleasă pe baza unui astfel de cens să se întrunească la Alba-Iulia și să aibă ca obiectiv primordial votarea legii prin care românii să fie recunoscuți ca națiune egal îndreptățită cu maghiarii, secuii și sașii. Rescriptul imperial din 19 septembrie 1861 referitor la convocarea dietei prelua aproape integral versiunea lui V. L. Pop. Baronul Kemény a replicat în aceeași zi prin prezentarea demisiei din funcția de cancelar aulic⁶.

Guberniul nobiliar condus de groful Mikó Imre a reacționat și el la 3 octombrie, declarând că se opunea convocării dietei în forma prevăzută de rescript, deoarece s-ar nesocoti astfel legea uniunii și cea electorală din 1848. Protestul Guberniului exprima îngrijorarea nobilimii față de includerea în censul de 8 florini și a capitației, motivând că în acest fel ar spori numărul alegătorilor de la 15000 la 160000. De fapt, prin motivația invocată, exponenții intereselor nobilimii recunoșteau indirect că prin reducerea censului s-ar fi pus în pericol monopolul puterii politice deținut înainte de revoluție, păstrat prin legile din 1848 și recâștigat prin modul cum s-a restaurat autonomia Transilvaniei⁷.

Față de atitudinea opoziționistă a Guberniului, reprezentanții românilor au luat atitudine, pregătind trimiterea unei noi delegații la Curtea imperială de la Viena. La pregătirea acestei delegații se referă cea de-a doua scrisoare expediată de Măcelariu lui D. Moldovan cu data de 28 octombrie 1861. Din conținutul ei rezultă că la 24 octombrie s-a ținut o consfătuire a intelectualilor din Sibiu, la care au participat atât episcopul Șaguna, cât și mitropolitul Șuluțiu. În discursul său, Șaguna a propus ca răspunsul la declarația Guberniului să nu se dea și să nu se subscrie în numele Comitetului național.

Măcelariu preciza în epistola sa, susținut de Hania, că și-a exprimat dezacordul cu propunerea episcopului, argumentând că răspunsul trebuia să fie dat în numele Comitetului național. A insistat, de asemenea, ca la formularea răspunsului să se țină seama de protocolul conferinței naționale din ianuarie, precum și de declarațiile reprezentanților românilor la consfătuirea de la Alba-Iulia din februarie. Autorul scrisorii recunoștea că prin atitudinea sa a ajuns în dezacord cu Șaguna. Acesta ar fi vrut să-și impună punctul de vedere prin supunerea propunerii lui la vot fără discuții, pentru ca astfel să obțină aprobarea unanimă a celor prezenți la consfătuire. În intervenția sa, Măcelariu a avertizat că votul unanim nu va fi posibil, fiindcă va pretinde ca în procesul verbal al consfătuirii să se consemneze opinia lui separată. Perspectiva unei atari eventualități l-a determinat pe episcopul Șaguna să-i ceară mai întâi să-și motiveze în scris votul separat. Apoi, înainte de a se încheia consfătuirea, a propus ca hotărârea finală să fie amânată până la o altă ocazie.

Spre sfârșitul scrisorii, I. Măcelariu îl va informa pe D. Moldovan că la Sibiu i-a făcut o vizită comesului Salmen. Comesul i-a comunicat că peste două zile se va deplasa la Miercurea Sibiului pentru a

⁵ S. Retegan, op. cit., p. 34-42; D. Suciu, op. cit., p. 173.

⁶ S. Retegan, op. cit., p. 58-59.

⁷ Ibidem.

patrona alegerea funcționarilor micului scaun Miercurea. Cu scopul de a-i asigura "cuartiru", autorul scrisorii menționa că a doua zi va merge acolo⁸.

Delegația, de care vorbea Măcelariu în scrisoarea sa, se va deplasa la Viena, sub conducerea mitropolitului Șuluțiu spre sfârșitul lui octombrie. Ea va prezenta Curții imperiale două memorii: unul în ultima zi a acestei luni iar al doilea la mijlocul lui noiembrie 1861. În aceste memorii, ca și în acelea ale sașilor, atitudinea Guberniului de la Cluj era calificată ca o sfidare a rescriptului imperial din 19 septembrie. De aceea și unii și alți cereau aplicarea imediată a prevederilor rescriptului.

La opoziția Guberniului Transilvaniei, Curtea imperială a răspuns mai întâi, la 4 noiembrie, prin anularea rescriptului referitor la convocarea dietei și apoi la 24 aceeași lună, prin demiterea contelui Mikó din funcția de guvernator. Câteva luni mai târziu, în 1862, va fi înlăturat și Franz Salmen din fruntea Universității săsești. În locul lui Mikó, guvernator va fi numit generalul de origine franceză Folliot de Crenneville, iar Konrad Schmidt îl va înlocui pe Salmen în demnitatea de comes al Universității săsești⁹.

Adjuncți ai guvernatorului Crenneville vor deveni contele Nemeș János din partea maghiarilor și Vasile Ladislau Pop ca reprezentant al românilor. Prin avansarea lui V. L. Pop în Guberniul ardelean, postul de consilier devenea vacant la Cancelaria Aulică, în fruntea căreia a ajuns nemeșul Nadásdy Ferenc, fostul ministru al justiției din perioada neoabsolutismului. Printre candidații la demnitatea de consilier aulic figura și Dimitrie Moldovan. El avea sprijinul noului Guberniu transilvănean și al mitropolitului Șuluțiu, deoarece își îndeplinise cu competență funcția de secretar aulic, pe care, după cum s-a precizat mai sus, o deținea din martie 1861. Totuși, avansarea lui se va tergiversa câteva luni din cauza episcopului Șaguna, al cărui favorit era Ioan Bran de Lemeni. Despre jocul politic al lui Șaguna în sprijinul lui Lemeni îi va relata Măcelariu lui D. Moldovan în epistola din 10 decembrie 1861. Îl asigura însă că majoritatea intelectualilor se vor bucura, dacă nu va cădea victimă intrigilor infernale¹⁰.

Înlocuirea lui Salmen cu Schmidt la cârma Universității săsești va aduce schimbări în dregătorile scăunale. De altfel, și demiterea lui Mikó și numirea în locul lui ca guvernator al generalului Crenneville va fi însoțită de modificări în structura oficialităților comitantes. În scaunele săsești, printre beneficiarii schimbărilor s-a numărat și Ilie Măcelariu. Încă din primăvara anului 1861 fusese ales vicejude al scaunului Miercurea. El va refuza însă funcția pe considerentul că desemnarea rivalului său Wilhelm Löw ca jude suprem al scaunului era nelegală. Contestarea dovedindu-se întemeiată, în toamna aceluiași an s-au efectuat noi alegeri. De astă dată, obținând cele mai multe voturi din partea alegătorilor micului scaun, care în majoritatea lor erau români, Ilie Măcelariu a devenit jude scăunal suprem. Acest lucru transpare din scrisoarea trimisă lui D. Moldovan la 16 ianuarie 1862, prin care-i mulțumea pentru felicitarea ce i-a adresat-o cu câteva zile mai devreme. Epistola i-a dat prilejul să relateze despre satisfacția părinților săi din Miercurea Sibiului de a-și vedea fiul ajuns "domn mare". De altminteri, și autorul scrisorii îi ura adresantului să devină cât mai grabnic consilier aulic. El argumenta că șansele lui D. Moldovan de a accede la această funcție sporeau în urma unui articol al lui Bohățel destinat publicării în "Telegraful român", care n-ar fi exclus să-i deschidă ochii episcopului Șaguna¹¹.

Atitudinea episcopului Șaguna se va modifica în martie 1862 când, în fruntea unei delegații, se va deplasa la Viena în chestiunea emancipării Bisericii ortodoxe române de sub tutela patriarhiei sârbești și va fi ajutat efectiv de D. Moldovan să obțină audiență la premierul Schmerling și la alți înalți funcționari imperiali. La schimbarea atitudinii lui Șaguna a contribuit și faptul că, înainte de demisia sa, cancelarul Kemény a admis ca Lemeni să fie numit căpitan al districtului Făgăraș. Concomitent a aprobat și includerea în Guberniul a lui I. Alduleanu, F. Dunca și Al. Lazăr în calitate de consilieri iar a lui D. Moga și Matei Pop Grideanu ca secretari guberniali¹².

D. Moldovan va fi promovat în postul de consilier aulic la începutul lui mai 1862. Până la 3 mai nu se produsese însă promovarea, fiindcă în scrisoarea pe care Măcelariu i-a adresat-o la această dată îi cerea informații în cauza consilierului român. În epistolă el insistă să-i dea lămuriri suplimentare despre propunerea propriei numiri în postul de secretar gubernial, pe care D. Moldovan i-o adusese la cunoștință

⁸ Vezi epistola II.

⁹ S. Retegan, op. cit., p. 59-60.

¹⁰ Vezi epistola III; același Lemeni, ca om al lui Șaguna, va fi în spatele așa-zisei înfrățiri maghiaro-române din 1871 de la Brașov, prin care s-a urmărit compromiterea lui G. Barițiu, inițiator al conferinței greco-catolice întrunită la Alba-Iulia pentru apărarea autonomiei episcopatelor unite împotriva încercărilor Bisericii romano-catolice maghiare de a și le subordona.

¹¹ D. Suci, op. cit., p. 175 și 195; vezi și epistola IV.

¹² L. Botezan, op. cit., p. 592-600.

nu cu mult timp în urmă. Referitor la această propunere îi mărturisea că și Salmen i-a vorbit de ea înainte de a fi demis. Dar i-a spus că nu avea de gând să renunțe la dregătoria de jude suprem al scaunului Miercurea timp de cel puțin doi ani. Înainte de a încheia scrisoarea îl ruga pe D. Moldovan să-l informeze despre stadiul în care se afla întărirea alegerilor efectuate în scaunele și districtele săsești. În încheiere îi aducea la cunoștință că în ședința comitetului de la Sibiu prezidată de mitropolitul Șuluțiu s-a decis ca intelectualii români să accepte orice posturi în comitate, fiindcă numai astfel sporeau șansele promovării cauzei naționale¹³.

La 9 mai 1862 I. Măcelariu îl felicita pe D. Moldovan pentru avansarea sa de la funcția de secretar aulic la aceea de consilier, deodată cu baronul Reichenstein ca vicecancelar din partea sașilor. Totodată îi relata lui D. Moldovan că sosind acasă la Miercurea, a găsit nu numai scrisoarea ce i-a trimis-o, ci și epistole de la Cluj și Sibiu care se refereau la numirea sa în dregătoria de consilier aulic.

Importanța acestei ascensiuni consta în faptul că, spre deosebire de secretarii aulici care "referau" doar despre problemele ardeleni, consilierii participau efectiv la discutarea lor și-și dădeau "votul decisiv" cu ocazia hotărârilor ce se luau de către Cancelaria Aulică a Transilvaniei. Experiența acumulată ca secretar îi va permite lui D. Moldovan să-și folosească demnitatea de consilier pentru a interveni în toate problemele care-i interesau pe români¹⁴.

Spre sfârșitul lunii mai, Măcelariu i-a scris din nou lui D. Moldovan în chestiunea numirii sale oficiale ca secretar gubernial, în legătură cu care presa maghiară vorbea ca despre un fapt împlinit, deși el n-a solicitat o astfel de onoare. Dimpotrivă, s-a exprimat cu diferite ocazii că n-o dorește. De aceea îi cerea lui D. Moldovan să-l înștiințeze în cazul că zvonul numirii sale se dovedea adevărat. În eventualitatea că zvonul era real, voia să știe cum să scape de această funcție¹⁵.

Chestiunea numirii sale ca secretar gubernial l-a determinat pe Măcelariu să facă o călătorie la Cluj, după cum reiese din rândurile adresate lui D. Moldovan la 21 iunie 1862. A întreprins călătoria și pentru că a dorit să se consulte cu românii din Cluj, mai ales cu cei care făceau parte din Guberniu, în problema constituirii unei noi delegații care să plece la Viena cu misiunea de a impulsiona inițiative în cauza națională. Necesitatea delegației i-a sugerat-o chiar D. Moldovan. Invocând sugestia, îi mărturisea acestuia că la Cluj a încercat tot ce i-a stat în putință pentru încropirea unei atari delegații, chiar dacă ar fi fost de dimensiuni mai reduse. Însă n-a găsit amatori decât în persoana lui Fetti, care s-a dovedit "foarte zelos în toată privința". Autorul epistolei afirma că ar fi dorit să ia asupra sa conducerea delegației, deși pătimea de o "boală uscată". Își puna totuși problema sub ce titlu ar putea s-o facă, întrucât Șaguna nu se arăta dispus pentru o atare soluție. În acest sens a vorbit cu Vasici, căruia i-a citit scrisoarea primită de la D. Moldovan. Dar el a răspuns evaziv referitor la atitudinea episcopului. Imobilitatea factorilor care ar fi trebuit să acționeze în cauza națională, Măcelariu o atribuia lipsei solidarității elitelor conducătoare. În partea finală a scrisorii el aborda problema oportunității înființării unui căpitanat autonom în scaunul filial Săliște. Exprima opinia că mai consult ar fi ca el să rămână integrat scaunului Sibiu, pentru ca în caz de alegeri pentru dietă "să facem majoritate". Însă, decât să fie încorporat în vreun comitat învecinat, mai bine să se organizeze într-un căpitanat separat¹⁶.

Relativa imobilitate a liderilor români, evidentă în vara anului 1862, a fost determinată de atitudinea de expectativă a cercurilor guvernante de la Viena față de opoziția aristocrației maghiare din Ungaria și Transilvania. Cramponarea nobilimii de refuzul de a colabora cu regimul liberal inaugurat prin Diploma imperială din octombrie 1860 și prin constituția din februarie 1861, a avut însă, temporar, urmări pozitive pentru români. Într-adevăr, a determinat guvernul central din capitala monarhiei să manifeste, în toamna anului 1862, mai multă atenție revendicărilor formulate de români în memoriile și petițiile prezentate prin delegații în ultimii doi ani.

La 18 octombrie 1862 se emitea o rezoluție imperială către episcopul Șaguna și mitropolitul Șuluțiu, prin care se promitea că soluționarea revendicărilor românilor de a fi recunoscuți ca națiune politică va avea întâietate cu ocazia proximei Diete ardeleni. Totodată li se aducea la cunoștință că autoritățile transilvănene au primit ordin să înceapă conscrierea celor îndreptățiți la vot în vederea alegerii deputaților dietali.

¹³ Vezi epistola V.

¹⁴ L. Botezan, op. cit., p. 600; vezi și epistola VI.

¹⁵ Vezi epistola VII.

¹⁶ Vezi epistola VIII.

Rezoluția imperială a determinat punerea în mișcare a celor doi înalți prelați. După consultări prealabile, la 2 decembrie 1862, ei au înaintat Guberniului cererea de a li se permite să convoace un congres național în vederea pregătirii alegerilor pentru dietă. Cererea va fi trimisă de către Guberniu la Cancelaria Aulică a Transilvaniei din capitala Imperiului habsburgic cu data de 30 decembrie 1862. La 17 februarie 1863 împăratul a aprobat cererea românilor. Dar nu pentru un congres național, ci pentru o conferință a intelectualilor de maximum 150 de persoane, ca și în 1861. Delegații urmau să fie desemnați de cei doi înalți prelați în mod egal pe cele două confesiuni și nu aleși. Conferința va fi fixată pe Duminică Tomii care cădea, ca și în 1848, în luna aprilie¹⁷.

Despre pregătirea conferinței îl pune la curent Măcelariu pe D. Moldovan la 7 aprilie 1863. Însoțea informația cu invitația de a o onora cu prezența sa și de a-i fi oaspete la Miercurea. În continuare îi semnala că Șaguna s-a exprimat laudativ la rolul pozitiv pe care-l îndeplinise la Curtea imperială ca reprezentant al românilor. Aprobându-l pe episcop nu s-a putut abține să nu-l atenționeze că nu același câștig l-ar fi avut românii, dacă la demnitatea de cancelar aulic ar fi ajuns favoritul său¹⁸.

Într-o scrisoare mult mai lungă din 9 iunie 1863, Ilie Măcelariu îi relatează mai întâi lui D. Moldovan că la reîntoarcerea de la Viena comesul i-a făcut o vizită și l-a "gratulat" pentru numirea sa ca secretar gubernial. Cu aceea ocazie l-a invitat la Sibiu pentru a se înțelege asupra succesiunii la dregătoria de jude regal al scaunului Miercurea. L-a răspuns evaziv la felicitare, ceea ce nu i-a făcut plăcere comesului. S-a manifestat astfel deoarece, după cum i-a mai spus, era hotărât să nu părăsească Miercurea, chiar dacă l-ar face rege al Greciei sau Mexicului. Era decis să rămână la Miercurea ca jude scăunal, fiind convins că putea fi mai folositor românilor aici decât în localitatea de reședință a Guberniului. Ca jude a obținut porții canonice pentru preoții ortodocși, a reușit să sprijine construirea a două școli, iar alte două, împreună cu o biserică, erau începute. Dacă și-ar părăsi postul, acestea nu s-ar mai finaliza. În plus, la Miercurea ar avea șanse mai mari să-și plătească datoriile cu salariul de jude de 1200 fl., decât cu 2000 fl. ca secretar gubernial la Sibiu sau la Cluj. Va accepta să plece numai dacă scaunul Miercurea se va desființa, în eventualitatea că s-ar accepta propunerea Universității săsești.

În partea a doua a epistolei din 9 iunie, Măcelariu i se confesa lui D. Moldovan că românii nu stăteau prea bine "cu alegerile deputaților dietali". În această privință dădea ca exemplu chiar scaunul Miercurea. Deși aici românii erau majoritari în ambele cercuri electorale scăunale, exista pericolul ca ei să nu fie conștienți de importanța alegerilor. Concret se referea la românii din Poienari, care aveau drept de vot în număr de 250-260, însă nu exista certitudinea că vor participa la scrutinul electoral mai mult de 50.

Referitor la candidatura lui D. Moldovan preciza că i-a parvenit informația despre nominalizarea sa la Deva. În cazul că nu va fi ales acolo, îi sugera să candideze în unul din cercurile electorale ale scaunului Miercurea.

În perspectiva alegerilor, făcea referiri la fostul său concurent la demnitatea de jude scăunal, Wilhelm Löw, pe care îl acuza că: a delapidat 65 florini din bugetul scăunal; a pretins diurnă de 5 fl. pe 9 luni ca membru al Senatului judiciar ce funcționa pe lângă Universitatea săsească, deși el n-a participat decât la 4 ședințe de judecată; tot 5 fl. a pretins și pentru timpul petrecut la Sibiu ca funcționar scăunal. Avea de gând să-l demaște la Ministerul Finanțelor. Își încheia lunga epistolă cu enumerarea candidaților pentru mandatele de deputați din cercul electoral al Devei: 1) Dimitrie Moldovan; 2) Ioan Bălașiu sau Papfalvi; 3) vicarul Aron Pop; 4) Sanciali; 5) Băieșu și 6) protonotarul Orbonașiu; dacă ultimul va fi contestat de alegători, putea fi înlocuit cu protopopul Orbonașiu¹⁹.

Din rândurile trimise de Măcelariu lui D. Moldovan cu data de 3 iulie 1863 reiese că alegerile de deputați se aflau în plină desfășurare. Constatarea era însoțită de regretul că D. Moldovan n-a fost ales deputat la Deva, unde a candidat. Insuccesul îl atribuia neînțelegerii dintre alegătorii români. Îi sugera să candideze din nou, fie la Vințu de Jos, fie la Zlatna, unde alegerile urmau să aibă loc la 7 iulie.

Aceeași dezbinare între români a făcut să se piardă și mandatele de deputați de la Abrud, Roșia Montană și Ocna Sibiului. Discordia le-a jucat feste și sașilor. În scaunul Miercurea, Wilhelm Löw a căzut la alegeri, deoarece n-a ținut seama de sugestiile oferite de el și de inspectorul Wendel, ci s-a bazat pe pastori sași, care nu l-au sprijinit.

¹⁷ L. Botezan, op. cit., p. 601-602.

¹⁸ Vezi epistola IX.

¹⁹ Vezi epistola X.

Înainte de a încheia, mulțumea lui D. Moldovan și vicedecretarului Reichenstein pentru sprijinul acordat în favoarea gospodăriilor din Miercurea, distruse de un incendiu, pe care l-a solicitat în scrisoarea precedentă. Ajutorul bănesc primit din partea împăratului le va ajuta să se refacă. Încheia cu informația că au venit la el delegați ai alegătorilor din Aciliu, Măgeni și Săcele. Aceștia i-au comunicat că solgăbirăul le-a spus să fie prezenți a doua zi, în 4 iulie, la Vințu de Jos pentru a vota, fără a li se înmâna însă documentele de alegători. De aceea, încă în timpul nopții va pleca spre Vinț, deși, după cum știa, votarea va avea loc numai luni în 7 iulie²⁰.

Următoarea relatare din 23 iulie 1863, relevă că D. Moldovan n-a fost ales deputat nici la Vințu de Jos. De aceea, descurajat, i-a scris lui Măcelariu că nu va mai candida într-un alt cerc electoral, deoarece considera că ar fi sub demnitatea sa de înalt funcționar. Măcelariu se va strădui să-l convingă să renunțe la o astfel de decizie, deoarece prezența lui era indispensabilă la dezbaterile ce vor avea loc în dietă. De altfel, membrii comitetului de la Sibiu erau hotărâți să se adreseze superiorului lui D. Moldovan, cancelarul Nadásdy, pentru a-l sili să candideze a treia oară la Zlatna. Acolo îi era anunțată deja candidatura. De astă dată va avea și sprijinul episcopului Șaguna.

În ultima parte a epistolei îi aducea la cunoștință că deputații maghiari aleși au refuzat să participe la lucrările dietei, fiindcă nu mai erau majoritari. Refuzul l-au însoțit de un protest înaintat comisarului regal sub forma unui memorandum.

Lucrările Dietei au început cu verificarea mandatelor deputaților. Deputații români au hotărât să sprijine candidatura sasului Thiemann la președinția sesiunii dietale. Dar, dacă deputații sași nu-l vor susține, cei români vor proceda la fel²¹.

Până la urmă D. Moldovan a reușit să fie ales deputat la Ighiu după cum reiese din procesul verbal al comisiei electorale comitatense a comitatului Alba de Jos din 24 iulie 1863. El va depune jurământul de deputat la 21 august, iar verificarea mandatului se va efectua la 7 septembrie același an. La 28 noiembrie 1863 Măcelariu îi mulțumea lui D. Moldovan că s-a declarat de acord cu rămânerea lui la Miercurea, când s-au întâlnit la Sibiu. S-ar putea ca acest lucru să nu-i fie pe plac baronului Reichenstein²².

Ilie Măcelariu va reveni asupra numirii sale, de astă dată în funcția de consilier gubernial, pentru a-l înlocui pe Alduleanu. În două scrisori din martie 1864, reafirma că dorea să mai rămână încă doi ani ca jude scăunal pentru a contribui la construirea a încă unei biserici și a unei școli românești. Însă, în comparație cu anul precedent, poziția lui se șubrezise, fiind subminată de adversarii săi sași. Printre adversarii îl menționa pe același Wilhelm Löw, rivalul său la dregătorie scăunală. Dacă adversitățile se vor amplifica risca să fie demis, în loc să renunțe de bună voie la postul de jude scăunal. Ca jude era singurul român admis în senatul sau tribunalul apelativ, înființat în 1863 la Sibiu pentru scaunele săsești de pe "pământul crăiesc". Foarte probabil că datorită poziției sale în adoptarea unei decizii a început să fie privit cu suspiciune de o parte a patriciatului săsesc. Această suspiciune a constituit unul din motivele pentru care s-a hotărât să scape de tribunalul apelativ. Va renunța însă cu regret la dregătoria de jude scăunal, deoarece, spre deosebire de patricienii din Sibiu, sașii de rând din Miercurea se înțelegeau bine cu românii și se ajutau reciproc. Un ajutor destul de consistent au dat sașii la construirea unei școli și a unei biserici.

Pentru a-și clarifica situația, se va deplasa la Sibiu, fiindcă voia să afle "ce gândesc domniile noastre de la Guberniu în privința postului de consilier". Va face deplasarea încurajat de informația că înainte de a pleca guvernatorul spre Viena, s-ar fi făcut "candidațiune" și majoritatea votanților s-ar fi pronunțat în favoarea sa, deși nu "a vorbit cu nime". De la D. Moga a aflat însă că vicedecretarul V. L. Pop ar înclina spre Popovici invocând declarația sa din anul precedent că nu râvnea funcția de consilier gubernial. Nu excludea posibilitatea ca ea să nu-i fie atribuită nici lui, nici lui Popovici, ci lui Ioan Bran de Lemeni. În eventualitatea că îi va reveni lui, se va strădui ca succesorul lui la dregătoria de jude scăunal să fie Wendel, care se arată cel mai favorabil unei colaborări cu românii. Pentru a-și spori șansele de a accede la postul de consilier gubernial, autorul scrisorii îl ruga pe D. Moldovan să explice, atât baronilor Reichenstein și Friendenfels, cât și vicedecretarului V. L. Pop, motivele pentru care și-a schimbat opțiunea din anul precedent.

²⁰ Vezi epistola XI.

²¹ Vezi epistola XII.

²² S: Retegan, op. cit., p. 82; L. Botezan, op. cit., p. 605.; vezi și epistola XIII.

A doua scrisoare din martie 1864 poate fi considerată edificatoare pentru starea materială modestă a funcționarilor români de talia lui Măcelariu. El i se confesa lui D. Moldovan că, deși conta pe salariul său, totuși lipsurile mari le suplinea prin activități specifice unui țăran bun gospodar. În această privință nu se sfa a recunoaște că își dedica timpul liber grădinăritului și pomăritului, precum și "bivolitelor, vacilor, rămătorilor, clocitului puilor de tot soiul" ș. a. m. d. Timp atribuit însă să-și consume și cu îndeplinirea normei de recruți pe care scaunul era obligat să-i dea anual. A reușit să acopere nu numai norma pe anul în curs, ci și restanța pe 12 ani²³.

Spre deosebire de scrisorile din martie 1864, epistola din 14 aprilie același an Măcelariu o dedică exclusiv sesiunii recente a Sinodului diecezei episcopale ortodoxe de la Sibiu. Ea reflectă mai mult decât alte scrisori adversitatea dintre Măcelariu și episcopul Șaguna, care urma să fie proclamat mitropolit de către Sinod. De altfel, autorul scrisorii recunoștea că făcea parte din "partida antișaguniană". La baza atitudinii critice a lui Măcelariu se aflau, desigur, și criterii subiective, cauzate de rezerva manifestată de arhiepiscop cu prilejul candidaturii sale la funcția de secretar gubernial și apoi la aceea de consilier. El își motiva însă atitudinea critică prin faptul că nu putea fi de acord cu modul dictatorial al lui Șaguna de a conduce dieceza. Atitudinea despotică Șaguna și-a manifestat-o și în timpul Sinodului prin: continuarea practicii de a hirotonisi unii preoți și de a-i avansa pe alții, pretinzându-le contribuții bănești sub forma "cadouri benevole"; favorizarea unor protejați, cum era protosinghelul Roșu, pe care se pregătea să-l facă arhimandrit, după ce l-a promovat pe Popea la același rang bisericesc; oferta făcută în discursul de deschidere prin care dona clerului casa de pe strada Măcelarilor cumpărată cu 29000 fl. pentru ca participanții la Sinod să aprobe fără discuții raportul despre cum s-au folosit veniturile bănești ale diecezei în detrimentul enoriașilor categorisiți de autorul scrisorii ca o "turmă" bună "pentru muls și tuns"; propunerea privind accesul la demnitatea de episcop numai a clericilor ce s-au hirotonisit ca preoți călugări; impunerea votării de către Sinod a unor paragrafe noi în statutul de funcționare a diecezei care-i dădeau episcopului dreptul exclusiv de a numi vicarii consistorialiști, de a schimba orice sentință dată de Consistoriu și de a fi singurul "răspunzătoriu pentru afacerile Consistoriului".

Măcelariu relatează că s-a opus mai întâi propunerii de a se aproba raportul privind modul gestionării veniturilor diecezei fără discuții. El a argumentat că pentru a evita orice suspiciune era necesar să se constituie o comisie care să examineze darea de seamă și apoi concluziile acesteia să se ia în dezbateri de către Sinod. Propunerea i-a fost sprijinită de Alduleanu. După intervenția lui Alduleanu a urmat mai bine de 30 de minute "tăcerea morții". Ea a fost întreruptă de Șaguna, care a reacționat declarând încheiate discuțiile din ziua respectivă și apoi a părăsit sala de ședințe. În ziua următoare a anunțat că dezbaterile se amânau până la următorul Sinod. Până atunci protocolul sau procesul verbal al ședințelor sinodale se va tipări și se va distribui participanților pentru a-l studia și a-și formula opiniile. Măcelariu exprima îndoieli că acest lucru se va întâmpla cândva.

Vii dezbateri a provocat la Sinod problema paragrafelor ce urmau să statueze condițiile accesului la demnitatea episcopală. Propunerea ca episcopii să poată fi aleși numai dintre preoții necăsătoriți a fost combătută de doctorul în teologie Glodariu. El a argumentat că mai potrivită considera candidatura clericilor căsătoriți, fiindcă ei știau mai bine ce înseamnă iubirea părintească. Glodariu i-a mai imputat episcopului și felul cum a împărțit ajutorul "împărătesc" de 25000 fl. destinați preoților mai săraci. Intervenția lui Glodariu a mai contribuit la amânarea adoptării deciziei referitoare la proclamarea transformării episcopiei într-o mitropolie.

Măcelariu își exprima regretul mai ales pentru adoptarea de către sinod a acelor paragrafe care ofereau episcopului practic puteri nelimitate pe cuprinsul întregii dieceze. Rămănea cu speranța că ele nu vor fi aprobate de Cancelaria Aulică, unde îndeosebi vicedcancelarul Reichenstein considera că avea mai multă minte decât participanții la ședințele sinodului. De altfel, întreaga scrisoare din 14 aprilie 1864 reflectă atitudinea dezaprobată a autorului ei față de modul autoritar și dictatorial al conducerii diecezei episcopale de către Șaguna. Critica adusă manierei în care administra dieceza l-a determinat pe arhiepiscop să recomande preoților, prin intermediul omului său de încredere protosinghelul Roșu, să evite orice contact cu "Vasici, Bologa și Măcelariu". Interdicția o motiva cu argumentul că toți trei, fiind funcționari, ar intenționa să aducă școlile confesionale "iarăși sub guvern". De altminteri, în această

²³ Vezi epistola XIV și XV.

epistolă, ca și în altele, Măcelariu folosește porecla de "Abdul" pentru a-l desemna pe arhiepiscopul Șaguna făcând astfel analogia cu sultanul care conducea Imperiul Otoman în mod despot²⁴.

Măcelariu i-a mai trimis o scrisoare lui D. Moldovan în aprilie 1864. În cuprinsul ei analizează cazul unui român care s-a judecat la Tribunalul apelativ din Sibiu. În timpul procesului interogatoriul i s-a făcut în limba maternă, dar sentința i s-a comunicat în germană. La cererea celui judecat de a i se înmăna sentința în limba proprie nu i s-a răspuns. Instanța judiciară sibiană demonstra astfel că ignora prevederile legii votată de dietă în 1863 privind folosirea limbii române în administrație și justiție, alături de germană și maghiară. Îl ruga pe D. Moldovan să-l consulte pe vicedcancelarul Reichenstein în legătură cu procedura Tribunalului sibian. Îi solicita opinia lui Reichenstein, fiindcă avea de gând să propună la proxima adunare scăunală constituirea unei delegații mixte formată din români și sași care să meargă în audiență la împărat pentru a-i arăta cum se nesocoteau legile sancționate de el.

Respectarea prevederilor legii privind folosirea în mod egal a celor trei limbi oficiale o va aduce la cunoștința opiniei publice și prin intermediul presei. Se considera îndreptățit să procedeze în acest mod întrucât salariile consilierilor aulici, inclusiv ale președintelui și ale vicepreședintelui, se plăteau din impozite percepute deopotrivă de la români și sași²⁵.

De la sfârșitul lui aprilie până la mijlocul lunii august 1864, Măcelariu nu i-a mai scris lui D. Moldovan. Își motiva întreruperea cu puținul timp avut la dispoziție, datorită navei pe care o făcea de la Miercurea la Sibiu ca deputat dietal. De fapt, participarea la ședințele dietei îl obligau să stea mai mult la Sibiu decât la Miercurea. Pe parcursul epistolei îi furniza adresantului informații despre discutarea și votarea paragrafelor legii referitoare la înființarea Tribunalului suprem al Transilvaniei. Legea a provocat controverse între deputați români care se pronunțau pentru stabilirea sediului Tribunalului într-un oraș din Transilvania și cei sași, susținători ai guvernului central, ce voiau mutarea lui la Viena.

Prin epistola din august 1864 îi semnală lui D. Moldovan că la ședințele dietei s-a întâlnit cu baronul Reichenstein. I s-a părut că a manifestat o atitudine reținută. O atribuia opoziției lui față de succesiunea lui Wilhelm Löw la demnitatea de jude suprem cu ocazia adunării scăunale din 25 iunie. La această adunare s-a hotărât ca pe viitor să poată candida la funcții nu numai sașii, ci și românii. Pentru a evita succesiunea lui Löw s-a decis să mai îndeplinească sarcinile judei scăunale, în speranța că va reuși să-l impună pe Wendel în locul său. Hotărârile adunării scăunale din 25 iunie le-a înaintat spre aprobare atât comesului Schmidt, cât și guvernatorului Crenneville. Acesta s-a declarat de acord ca deocamdată el să îndeplinească și dregătoria de jude scăunal. De altfel, guvernatorul i-a cerut lămuriri comesului asupra cauzei întârzierii alegerilor scăunale. Schmidt i-a răspuns că se va adresa în această chestiune Cancelariei Aulice. În aceeași problemă îl ruga pe D. Moldovan să discute, fie cu Horváth, fie cu Teleki²⁶.

Ultima scrisoare din 1864 poartă data de 1 decembrie. Ea constă din câteva rânduri și oferea prilejul de a reveni pe de o parte la mult discutata succesiune la dregătoria de jude al scaunului Miercurea, iar pe de altă parte la tatonarea terenului în vederea trimerii unei eventuale delegații scăunale, condusă de un sas, la împărat, pentru o audiență²⁷.

Prin cele dintâi epistole din 1865, Măcelariu l-a informat pe D. Moldovan despre dificultățile ce erau cauzate de rivalii săi sași și de controversele cu Șaguna, devenit între timp mitropolit. În colaborare cu rivalul său Wilhelm Löw, un sas din Apold a publicat într-un ziar din Sibiu un material denigrator la adresa sa, prin care era acuzat de abuz în serviciu. Acuza a constituit un motiv pentru Magistratul din Sibiu să sesizeze Cancelaria Aulică în vederea inițierii unei anchete. Cauza a fost judecată de Tribunalul sibian și, cu acest prilej, s-a convins că senatorii sași, cu care era coleg, nu s-au manifestat amical. Acuza dovedindu-se neîntemeiată, Guberniul a indexat rezultatele anchetei. Ele nu i-au fost aduse însă la cunoștință. De aceea îl ruga pe D. Moldovan să-i le comunice pentru a putea să dea o replică pe măsură denigratorilor săi. Ancheta și procesul l-au convins că prin intermediul adversarului său din Apold s-a urzit împotriva lui un adevărat complot din partea acelor patricieni sași care voiau să-l îndepărteze din Miercurea. Nu excludea posibilitatea implicării în atingerea acestui scop a însuși comesului Konrad Schmidt.

²⁴ Vezi epistola XVI.

²⁵ Vezi epistola XVII.

²⁶ S. Retega, op. cit., p. 179; vezi epistola XVIII.

²⁷ Vezi epistola XIX.

Cu Șaguna a intrat din nou în conflict, de astă dată fiindcă l-a destituit pe unul din cei mai destoinici protopopi. Pentru a-și justifica destituirea a invocat încercarea acestuia de a-l mitui cu 25 fl. ca să-i hirotonisească un ginere preot. Protopopul i-a dezvăluit însă ca mitropolitul însuși i-a sugerat voalat "cadoul". Confruntându-l pe înaltul prelat, l-a avertizat că, până acum l-a menajat pentru că nu a vrut să compromită instituția ecleziastică, după noul abuz va rupe tăcerea și va pretinde să se respecte "drepturile Bisericii care e constituțională și nu despotică". La amenințarea sa Șaguna nu l-a apostrofat cu vehemență, cum avea obiceiul, ci a încercat să se împace cu el, spunându-i că-l "iubește". Desigur, nu i-a dat crezare. De aceea îi solicita lui D. Moldovan sfatul în legătură cu intenția de a publica în presă un articol intitulat: "Un cuvânt sincer al unui fiu al Bisericii greco-orientale către excelența sa părintelui mitropolit"²⁸.

Din aprilie până în noiembrie 1865 Măcelariu nu i-a mai scris lui D. Moldovan, deoarece vâltoarea evenimentelor politice l-au afectat și pe el. Între timp tratativele dintre Curtea imperială și aristocrația maghiară privind "pertractarea" dualismului au devenit publice. Dieta de la Sibiu a fost desființată, legile adoptate de ea, favorabile românilor, s-au abrogat, iar Guvernul s-a stabilit la Cluj. Fiind consilier gubernial, Măcelariu a trebuit să se mute și el la Cluj. Cea dintâi epistolă adresată de aici lui D. Moldovan are data de 21 noiembrie 1865²⁹.

Scrisoarea din 21 noiembrie conține informații interesante, în mare parte cunoscute istoricilor despre ceremoniile determinate de ultima Dietă ardeleană, cu preponderență nobiliară maghiară datorită constituirii ei pe baza legii electorale feudale din 1791 și a modificărilor ce i s-au adus în 1848. Președintele ei a fost același baron Kemény ca și în 1848 și 1861, iar reprezentant al monarhului, guvernatorul Crenneville. Acesta a citit prescriptul imperial care era favorabil uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

Referitor la atitudinea deputaților români exprima părerea că unii dintre ei "se vor clătina", când li se va pretinde să subscrie pentru uniune. Își baza afirmația pe comportamentul lor cu ocazia festivităților prilejuite de deschiderea dietei care demonstrează că "frații maghiari" au băgat frica în ei. Vasile Buteanu și Ioan Pușcariu, de exemplu, au participat la festivitățile de dimineață în fracuri iar după-masă în uniforme ungurești. La fel au procedat Lada, Domșa, Boer, Hoszu și Lazăr care la masa de prânz s-au prezentat în costume maghiare, iar unii din ei încinși cu săbii, "dar fără Attila".

Pentru a preveni previzibila deviere a acestor deputați, autorul scrisorii îi propunea lui D. Moldovan ca cei de la Viena să vină la Cluj peste câteva zile, când Dieta va lua în dezbatere legea uniunii. Cu acel prilej opina că deputații români să condiționeze uniunea de recunoaștere "drepturilor noastre câștigate în 63/4"³⁰.

Zece zile mai târziu, la 1 decembrie 1865, Măcelariu își începea epistola cu precizarea că dintre deputații regaliști români, în afară de V. L. Pop, I. Vancea, G. Barițiu, I. Coste și P. Man, toți ceilalți, inclusiv aceia din Viena, s-au scuzat că nu puteau participa la lucrările dietei din cauză de "boală". Deși în scrisoarea precedentă s-a pronunțat pentru prezența la Cluj a celor din Viena, acum, prin intermediul telegramelor trimise pe numele lui D. Moldovan, îi sfătuia să nu facă deplasarea. Se conforma astfel propunerii mitropolitului Șaguna adoptate de participanții la o consfătuire recentă de la Cluj.

În continuarea scrisorilor sale, Măcelariu a insistat asupra confruntării dintre deputații sași și cei maghiari care s-a consumat chiar în ședința dietei din 1 decembrie. Despre această confruntare îi recomandă lui D. Moldovan să se documenteze prin citirea comentariului apărut în "Kölozsvári Közlöny". Se va convinge astfel că și între deputații sași lipsește solidaritatea. Deputatul Boemches, de exemplu, s-a manifestat "mai unionist decât Kossuth". El a afirmat că sașii n-ar trebui să-și prezinte revendicările în Dieta de la Cluj, ci în aceea de la Pesta. Între revendicări considera că autonomia "Pământului crăiesc" era cea mai importantă. O atitudine asemănătoare a adoptat și Meltzer, reprezentantul Reghinului. În schimb, deputatul Maager i-a criticat, atenționându-i că sașii puteau să se pronunțe pentru uniune, dar nu pentru aceea din 1848.

Reprezentanții aristocrației maghiare, în frunte cu Zeyk, Kemény, Bethlen și Gáal, în cuvântările lor au apreciat laudativ atitudinea lui Bocnics și a lui Maltzer. Dar "Rannicher încă nu le-a rămas dator în

²⁸ Vezi epistolele XX și XXI.

²⁹ S. Relegan, op. cit., p. 245-255.

³⁰ Vezi epistola XXII.

replica sa". Cât privește deputații români, nici unul n-a luat cuvântul în ședința din 1 decembrie. De fapt, au preferat să plece "către casă mai toți"³¹.

Despre ultima ședință a Dietei de la Cluj, Măcelariu i-a relatat lui D. Moldovan la 7 decembrie 1865. Cu acest prilej a scos în evidență atitudinea reprobabilă a unora dintre deputații români. Astfel, despre Ladai, Boer și Hoszu spune că au refuzat să se solidarizeze cu mișcarea mitropolitului Șaguna. Cu privire la cuvântările rostite de Moga și Găetanu aprecia că s-au caracterizat doar prin aroganță. Sub orice critică a vorbit profesorul Domșa. A fost penibil când s-a referit la soția lui unguroaică și la războiul civil în timpul căruia el s-a aflat într-o tabără iar fratele său într-alta. Tot el a afirmat în ședința din 4 decembrie că deputații care au sprijinit mișcarea lui Șaguna ar fi încălcat constituția și ar fi "comis nulla infidelitas". Singurul care a salvat la acea ședință onoarea românilor a fost Bohățel, căpitanul suprem al districtului Năsăud. Autorul scrisorii îi caracteriza vorbirea ca fiind "excelentă, așa încât a adus și pe contrarii în uimire"³².

Prima scrisoare din 1866 are data de 25 martie. În partea întâia descrie viața modestă pe care era obligat să o ducă la Cluj ca funcționar gubernial. Locuia într-un apartament format dintr-o cameră și bucătărie, ca în vremea studenției, pentru care plătea o chirie de 250 fl. anual. A optat pentru o astfel de locuință, pe de o parte datorită viitorului incert al funcției de consilier ce se prefigura prin votarea uniunii cu Ungaria, iar pe de altă parte cu scopul de a-și plăti din datorii. Cheltuielile minime i-au permis să facă economii de 10 până la 17 fl. lunar și chiar 78 fl. realizați de soția sa în ianuarie, când a efectuat deplasări ca membru al unei comisii guberniale. Funcția de consilier i-a dat posibilitatea să afle că la Guberniu "se fac hoțiile cele mai mari", favorizate de subordonarea lui bunului plac al magnaților. La ședințele Guberniului nu se sfia să înfrunte aroganța acestor aristocrați. Îndeosebi cu "măgarul de Bornemisza nu trece nici o ședință să nu ne agățăm laolaltă", mărturisea autorul relatării.

În partea a doua a epistolei, Măcelariu îi dezvăluie lui D. Moldovan gândurile sale despre viitorul politic al românilor. Îl frământa mai ales chestiunea participării deputaților români la Dieta pestană, în condițiile în care Blajul și "Gazeta Transilvaniei" optau pentru pasivitate, iar Sibiu și "Telegraful român" pentru activitate. Deși rescriptul imperial din 25 decembrie 1865 lăsa la latitudinea românilor de a se decide pentru una sau alta din cele două variante, el închina spre soluția participării. Recunoștea că n-ar "strica nici pasivitatea" dar, ținând seama de atitudinea sașilor, considera că n-ar fi în folosul românilor să se izoleze și să lase luarea deciziilor pe seama altora. Argumenta că oricum s-ar privi lucrurile, românii erau prea slabi din punct de vedere politic pentru "face o opoziție solidară și constantă". În plus sublinia: "eu nu știu să ne fie folosit vreodată pasivitatea". Încheia cu relatarea despre convorbirea avută cu Crenneville în problema unui eventual concediu. Acesta i-a apreciat pozitiv intenția de a participa la Dieta pestană, fără a bănuși nimic despre planul lui de a încerca să ia cuvântul în limba română la începutul sesiunii dietale și în cazul că nu i se va permite să-și depună mandatul de deputat³³.

Măcelariu a revenit asupra chestiunii oportunității participării deputaților români la Dieta pestană în scrisoarea din 14 aprilie 1866. De la avocatul Ioan Rațiu a aflat că "cei mai mulți sunt de o părere cu Concordia și Gazeta să rămânem acasă". L-a informat că nu împărtășeau această opinie. El va opta pentru soluția adoptată în iarna trecută, care constă în participarea și încercarea de a apăra cauza națională, încă din primele ședințe dietale, iar în caz de obstrucționarea părăsirea dietei. Spre această variantă a înclinat și Bohățel cu ocazia vizitei pe care i-a făcut-o în ziua precedentă. Împreună s-au înțeles să scrie celor ce se pronunțau pentru activitatea parlamentară să se întrunească la Cluj și să adopte o atitudine solidară la dietă. Numai așa se puteau evita poziții diferite, justificate ulterior cu scuza că nu s-a știut soluția adoptată solidar. În încheiere autorul epistolei îi exprimă lui D. Moldovan dorința de a-l informa în legătură cu participarea sa la Dieta pestană³⁴.

La 29 iulie 1866, Măcelariu îi aducea la cunoștință lui D. Moldovan că din discuțiile avute la Cluj cu V. L. Pop, I. Bologa, V. Buteanu, AL. Lazăr, I. Moga și mai ales cu magnatul Gal, a dedus că după definitivarea pactului dualist se vor desființa atât Guberniul, cât și Cancelaria Aulică a Transilvaniei. O parte din funcționarii lor vor fi repartizați la Tabla regească sau Tribunalul suprem din Tg. Mureș, iar ceilalți

³¹ Vezi epistola XXIII.

³² Vezi epistola XXIV.

³³ Vezi epistola XXV.

³⁴ Vezi epistola XXVI.

vor fi pensionați. Din afirmația "punga plânge" se desprinde că Măcelariu continua să se zbată în dificultăți financiare³⁵.

Correspondența lui Măcelariu cu D. Moldovan din 1866 de încheia la data de 7 decembrie. Scrisoarea trimisă cu această dată n-a mai expediat-o de la Cluj, ci de la Miercurea Sibiului. Deși scurtă, ea reflectă insatisfacția și revolta autorului contra blamărilor pe care reprezentanții elitei românești și le aruncă unii altora prin intermediul ziarelor. Încheia cu informația că președintele Guberniului i-a convocat pe toți cei ce erau funcționari și deputați și le-a cerut să-și clarifice poziția în chestiunea participării la sesiunea parlamentară în curs de desfășurare. L-a asigurat pe guvernator, că și astă vară, va pleca la Pesta de îndată ce vor decide forurile competente³⁶.

Măcelariu și-a respectat angajamentul și și-a ocupat locul de deputat în dieta din 1867, dar nu pentru a vota, ci pentru a contesta legea uniunii. În felul acesta el s-a conformat recomandării făcute de D. Moldovan, mitropolitul Șuluțiu și Barițiu încă în preajma convocării ultimei Diete transilvănene de la sfârșitul anului 1865. Recomandarea a constat din îndemnul adresat celor ce vor participa la Dieta de la Pesta să protesteze nu numai contra legii uniunii din 1848, ci și împotriva legilor din 1847 și 1836, pe care să le declare anulate prin legislația adoptată de Dieta de la Sibiu din 1863-1864³⁷.

La intervenția lui din Dieta pestană se referă Măcelariu în două scrisori trimise în martie 1867 lui D. Moldovan, ca și în cea adresată lui G. Barițiu în aceeași lună. În toate descrie atmosfera ostilă creată în rândurile deputaților maghiari de îndrăzneala lui de a încerca să-și exprime protestul antiunionist oral în cuvântarea pe care n-a reușit s-o ducă la bun sfârșit, fiind oprit după cele câteva cuvinte rostite în limba română. La fel i s-a refuzat de către Deák Ferenc, președintele dietei, protestul pe care a vrut să i-l înmâneze în scris. Reacționând ostil, deputații maghiari l-au acuzat de daco-românism și l-au atenționat să nu confunde Pesta cu Bucureștiul.

La fel ca și în epistolele trimise lui Barițiu și în scrisorile adresate lui D. Moldovan, Măcelariu demască atitudinea oportunistă și renegată a lui I. Pușcariu. Prin atitudinea lui, el a obstrucționat mai întâi adoptarea unei atitudini solidare față de Memoriul prezentat Curții imperiale de I. Rațiu și G. Barițiu la 31 decembrie 1866. Apoi, cu prilejul Dietei încoronării din primăvara anului 1867, a obstrucționat adoptarea unei poziții comune a deputaților față de susținerea autonomiei Transilvaniei și a legilor din 1863-1864. Pușcariu nu s-a mulțumit cu jocul politic murdar, ci la trei zile după ce a sosit la Pesta, s-a înscris în partidul lui Deák³⁸.

Dacă în scrisorile din martie adresate lui Barițiu și D. Moldovan, Măcelariu dezaprobă atitudinea oportunistă a lui Pușcariu, în epistola din 6 iulie 1867 își dezvăluia dezamăgirea față de poziția ambiguă adoptată de bătrânul mitropolit Șuluțiu. Dezamăgirea era cu atât mai mare, cu cât mitropolitul îi stărnise admirația în urma discursului rostit la consfătuirea regnicolară din februarie 1861 și prin comportamentul demn demonstrat în 1862-1863. Autorul scrisorii declară că l-a intrigat mai întâi felul cum s-a manifestat Șuluțiu la Cluj cu prilejul vizitei comisarului guvernamental Péchy. Apoi l-a deziluzionat lipsa lui de fermitate și încercare de a se eschiva de la responsabilitatea ce-i revenea ca un înalt prelat cu ocazia Dietei încoronării de la Pesta.

Împreună cu Bologa, Popescu și Vasici au căutat să-l capaciteze de câteva ori pe Șuluțiu să stea de vorbă cu ei, fie ca ortodocși, fie ca persoane cu funcții publice. Au făcut aceste încercări repetate, deoarece voiau, ca și Babeș și Mocioni, să medieze o împăcare cu ortodocșii pentru a se facilita discutarea cu greco-catolicii a chestiunilor de interes comun în vederea susținerii lor în mod solidar. Bologa l-a așteptat două zile la locuința sa din Cluj cu o masă îmbelșugată, dar Șuluțiu nu i-a onorat invitația. La fel i-a evitat pe autorul epistolei și pe Vasici cu care nu a schimbat nici zece cuvinte. O atitudine asemănătoare a adoptat și Pipoș care-l însoțea pe mitropolit. Pentru a se sustrage discuțiilor directe, după consumarea întreprinderilor cu Péchy, a pornit spre Blaj la ora cinci dimineața, luându-l în caleașca lui pe Rannicher.

La Pesta, cu ocazia consfătuirilor deputaților din preajma Dietei încoronării, discutarea necesității consultării mitropolitului Șuluțiu n-a fost posibilă datorită atitudinii lui Pușcariu, care a reacționat de fiecare dată cu cuvintele: "să mai lăsăm". După ce încoronarea a trecut, la consfătuirea deputaților din

³⁵ Vezi epistola XXVII.

³⁶ Vezi epistola XXVIII.

³⁷ L. Botezan, op. cit., p. 607-608.

³⁸ D. Suci, op. cit., p. 175 și 201-210; vezi și epistolele XXIX și XXX.

12 iunie, autorul epistolei a reînnoit propunerea privind consultarea lui Șuluțiu, argumentând că ea se impunea pentru a nu li se reproșa că l-au ocolit. Propunerea fiind acceptată, trei participanți la consfătuire l-au vizitat și i-au solicitat o convorbire, atât cu deputați ardeleni, cât și cu cei bănățeni și ungureni. Le-a comunicat că ar prefera să stea de vorbă numai cu transilvănenii. Dar, după ce s-a plâns că unii și alții l-ar fi făcut „hoțu și vânzătoriu”, a mărturisit că nu se considera competent nici să le ofere vreun sfat, nici să le recomande vreo cale de urmat. Apoi a pus capăt întrevederii, fiindcă îl aștepta pe ministrul Lonyai. Ulterior, după ce Rannicher a venit la Pesta, acesta a relatat că în timpul călătoriei, pe care au făcut-o de la Cluj la Blaj, Șuluțiu s-ar fi „tânguit amar în contra mea, a lui Bologa și Vasici”.

În a doua parte a scrisorii, trecând la analiza atitudinii celor nouă deputați din Dieta pestană față de uniune, autorul ei relevă că în rândurile acestora s-au conturat nu mai puțin de patru opinii diferite: una, a lui Lazăr, pentru fuziune totală; a doua a lui Hoszu, pentru uniune, dar cu păstrarea limitată a autonomiei administrative a Transilvaniei; a treia, îmbrățișată de Bohățel, Bologa, I. Moldovan, Pușcariu și Simion, pentru uniune, însă cu menținerea administrației și legislației provinciale a Ardealului, deosebite de ale Ungariei; a patra, a lui Petco și Măcelariu, pentru păstrarea deplinei autonomii a Transilvaniei.

Afirmarea opiniilor proprii cu ocazia discutării legii uniunii în dietă se va dovedi iluzorie în cazul majorității deputaților români. Aproape toți vor participa la ședințele Dietei încoronării îmbrăcați în costume ungurești și vor accepta să subscrie lista prounionistă propusă de Péchy. Singurul care s-a prezentat în frac a fost autorul epistolei. Tot numai el a avut curajul să se sustragă semnării listei prounioniste, ceea ce i-a adus reproșuri din partea lui Péchy, cu toate că în fața lui și-a motivat refuzul prin susținerea legilor din 1863-1864. La fel a fost singurul care s-a opus adoptării de către dietă a legii folosirii exclusive a maghiarei ca limbă oficială, în pofida rescriptului imperial care prevedea utilizarea celor trei limbi în administrația și justiția Transilvaniei. Spre sfârșitul lungii sale epistole, Măcelariu menționa cu amărăciune că datorită atitudinii lui din dietă, ceilalți deputați români îl ocoleau, fie că era vorba de cei ardeleni ca Bologa, fie de cei ungureni, între care îl nominaliza pe Faur. Remarca totodată că exclusivitatea utilizării maghiarei ca limbă oficială va provoca îngrijorare în rândurile intelectualilor români, mai ales în perspectiva educării copiilor lor. Provoca însă o îngrijorare mult mai mare perspectiva pensionărilor forțate. Doar cei mai servili aveau eventual șanse de a ocupa posturi la secția ardeleană a Tablei septemvirale ce urma să se înființeze, dacă nu cumva va deveni o anexă a guvernului, unde domina aristocrația maghiară în frunte cu baronul Kemény Ferenc³⁹.

La 12 august 1867, Măcelariu îl asigură pe D. Moldovan că a insistat din nou pe lângă Lazăr să-i rezolve problema despăgubirii la care era îndreptățit potrivit patentei din 1854. Nu avea însă garanția că Lazăr își va ține promisiunea făcută, mai ale că despre el se spunea că va fi numit vicepreședinte al Tablei regești. Numirea lui era posibilă, întrucât se pare că această funcție fusese rezervată pe seama unui român. Dar, personalul acestui înalt for judecătoresc s-a înmulțit cu exponenți ai nobilimii maghiare, printre care presa îi menționa pe contele Lázár, baronul Kemény și nemeșul Nagy Elek. Referitor la pensionarea lui Bologa, Chirilă și Fehete a aflat că, deocamdată s-a amânat, probabil până la toamnă, când Tribunalul suprem urma să se mute la Pesta.

În scrisoarea din august 1867, Măcelariu oferă pentru prima dată informații despre Astra, deși se număra printre fondatorii ei. Informațiile priveau serbările anuale ale Astei care în 1867 se organizau la Cluj. Îl asigură că la serbări va fi prezent și președintele ei V. L. Pop, aflat la băi la Vâlcele. Îi adresa lui D. Moldovan invitația de a participa și el la serbări, împreună cu familia sa. Mai mult, îi făcea propunerea de a-și da concursul și fiica acestuia Johanna la reușita serbărilor, alături de Iza Vasici și alte reprezentante ale sexului frumos⁴⁰.

Informații interesante conține și scrisoarea din 4 noiembrie 1867, pe care Măcelariu o expediază de la Pesta și nu de la Cluj, ca cea precedentă. După ce l-a felicitat pe D. Moldovan pentru ziua sa de naștere, a profitat de ocazie și i-a comunicat componența Senatului ardelean, care era următoarea: președinte baronul Apor, iar membrii groful Toldalagi, contele Teleki Domokos, Papp Alois, Berde Mozés, Lasztel, Anghel și Alexandru Lazăr, ultimii doi români. Nu era exclus ca lor să li se adauge și Ladai⁴¹.

Din 1868 s-au păstrat trei epistole adresate de Măcelariu lui D. Moldovan. Primele două le-a trimis din Pesta, deoarece a fost ales din nou deputat de către electoratul din scaunul Miercurea. În

³⁹ Vezi epistola XXXI.

⁴⁰ Vezi epistola XXXII.

⁴¹ Vezi epistola XXXIII.

ambele a insistat asupra experienței lui de deputat în sesiunea dietală precedentă. Își exprima regretul că deputații maghiari n-au știut să-i aprecieze sinceritatea atitudinii lui de român. Totodată, se felicita că a reușit să dea dovadă de un calm englezesc în fața insultelor "cele cât se poate de grobiene". Datorită atitudinii lui, deținătorii puterii politice au "făcut propunere la împăratu, pardon regele încoronat, ca să mă demisioneze". A prevăzut că până la urmă va fi pensionat, dar de inaniție nu va muri, întrucât "experiența arată că mai mulți au murit de sătui decât de foame". În legătură cu pensionarea amintea în a doua epistolă avertismentul primit de la "cumătru Andrei Wenkheim" că, dacă vrea să aibă pensie, atunci să se ducă la "Carol și Brătianu".

Totuși, până la începutul toamnei anului 1868 nu i s-a impus să demisioneze. De aceea, în a doua scrisoare face referire la legea naționalităților, în legătură cu care se gândește că, atunci când va fi pusă în discuție, să-și spună și el părerea. Pe parcursul epistolei nu se poate abține să nu exprime câteva insinuări ironice la adresa noului regim dualist. Una din ironiile sale sună astfel: "unde și când ne-a mers nouă, stâlpilor românilor, mai bine ca acum". La fel de ironică poate fi considerată și formularea că românii se aflau "în paradisul împărăției celei mai mari, unite și nedespărțiveră, a dulcilor frați maghiari, ai părinților libertății lumești".

Mult mai amplă și mai importantă prin conținutul ei este epistola a treia din 1868, expedită de Măcelariu de la Miercurea în 17 decembrie. În partea introductivă îi exprima lui D. Moldovan părerea de rău că n-a putut să-l întâlnească la Deva nici la plecarea sa spre Pesta la sesiunea parlamentară, nici la întoarcere. Apoi trece la o analiză aprofundată a deputaților români în preajma și în timpul discutării legii uniunii, pe care în corespondența precedentă a abordat-o doar sumar. Între cei ce l-au deziluzionat pentru comportamentul lor îl menționa pe Bohățel. Despre el afirma că niciodată nu și-ar fi închipuit că ar fi în stare "să-și renege tot trecutul și să subordoneze interesele cele mai vitale naționale unor emoluminte personale și murdări". Alături de Bohățel îi condamna pentru atitudinea de renegați pe Grideanu și mai ales pe "tâlharul și mișielul de Pușcăriciu". Despre ei spune că atunci când s-au întrunit la Pesta și au discutat despre poziția ce urmau s-o adopte față de proiectul legii unioniste, cu excepția lui Hossu, nici unul n-a zis vreodată că "uniunea ar fi legală și că ar avea însușirile acele cari se cer pentru o lege validă". Mai mult, în timpul discuțiilor s-au înțeles că atunci când va fi dezbătută legea uniunii "unu ca unu să ne sculăm și să zicem acela ce am zis și a zis întreaga românie de 20 de ani", adică ce s-a hotărât în 1848 la Adunarea Națională de la Blaj.

După ce proiectul legii uniunii s-a pus pe masa dietei, cu prilejul mai multor consfătuiri au acceptat toți propunerea prezentării unui protest contra ei sub forma unei rezoluții comune. Dar, când s-o subscrie, Pușcariu și-a șters de două ori semnătura. La rândul său Bohățel și-a amânat de pe o zi pe alta iscălitura. Până la urmă a semnat-o totuși, însă, înainte de cu două minute de "a se subșterne dietei", cu toată promisiunea făcută lui Hodoș, "își șterge numele și trece în tabăra contrară". Cât despre Pușcariu, nu numai că și-a șters numele de pe rezoluție și n-a combătut uniunea în dietă, dar a îndeplinit și rolul de spion în slujba ministrului, pe care l-a informat despre toate discuțiile din timpul consfătuirilor. Comportamentul lui Grideanu a demonstrat lașitate. De câte ori a fost căutat pentru a iscăli protestul s-a eschivat, plecând de acasă. Iar când proiectul legii s-a luat în dezbateră dietei, a căpătat "gâlci de uniune". Ulterior, Bohățel a căutat să se scuze, invocând avertismentul pe care i l-a dat ministrul Wenkheim că, dacă va subscrie rezoluția antiunionistă, în 24 de ore nu va mai fi căpitan suprem al districtului Năsăud. La această amenințare, Măcelariu a replicat că, dacă i-ar fi fost adresată lui, ar fi declarat: "am avut de gând d-le ministru să n-o subștern, însă după ce m-ai amenințat nu pot să nu o subștern".

În aceeași ordine de idei, autorul epistolei l-a pus la curent pe D. Moldovan că în timpul dezbaterii legii uniunii și a celei a naționalităților, majoritatea maghiară din dietă a fost nevoită "să înghită" cuvântările deputaților Dobransky, Manuilovici, Miletici, Roman, Hodoș și Mocioni. Mai ales Mocioni "i-a dezbălat urât: A vorbit tânărul acesta minunat de frumos; se va face un bărbat însemnat". În ceea ce-l privea, Măcelariu își exprima regretul că n-a fost lăsat să-și expună în întregime cuvântarea în dietă. Recunoștea însă că, fiind întrerupt la jumătatea discursului său, a evitat eventualele consecințe neplăcute, întrucât ar fi urmat unele pasaje "cam grosolane în vorbire". Încheia cu precizarea că ministrul Andrassy "a

plesnit în palme”când a prezentat protestul antiunionist, mai cu seamă că “în aceeași zi intrasă croații în dietă”⁴².

Din decembrie 1868 până în august 1871 corespondența lui Măcelariu cu D. Moldovan s-a întrerupt. De fapt ea se încheie în acest an cu ultimele două epistole, una datând din august iar cealaltă din decembrie. Ele nu mai conțin informații cu caracter politic, deoarece Măcelariu nu mai era deputat în Parlamentul Ungariei. Ambele se referă la relațiile lui cu Mitropolia ortodoxă de la Sibiu, care continuau să fie tensionate, la fel ca în anii precedenți. Aceste relații îi creau dificultăți în funcția deținută la Mitropolie, pe care Consistoriul, în frunte cu “Abdul”, încercau s-o submineze și să-l determine să renunțe la ea. Ultima scrisoare relevă că acțiunea de subminare și de denigrare continua și la sfârșitul anului 1871 prin intermediul ziarului “Telegraful român”, care-i aducea tot felul de acuze și-i atribuia tot felul de epitete. Aceeași epistolă dezvăluia că autorul ei a intrat în conflict și cu Popea din cauza unui articol apărut în ziarul “Albina”. Conflictul cu Popea îl determină să afirme că acesta va fi “de 1000000 de ori mai autocrat decât bătrânul”, adică decât mitropolitul Șaguna. Ultimele rânduri ale celei de a doua scrisori și a întregii corespondențe lasă să se înțeleagă că Măcelariu făcea parte din consiliul Băncii “Albina”, care urma să-și înceapă activitatea în 15 ianuarie 1872 la Sibiu⁴³.

În concluzie corespondența pe care o redăm mai jos prezintă importanță prin bogăția informațiilor cu valoare documentară, pe care le conține pentru anii 1861-1871. Informațiile oferă noi perspective de interpretare a evenimentelor politice ce s-au produs în această perioadă frământată din istoria Transilvaniei. Ca atare, permit întregirea cunoștințelor cuprinse în câteva lucrări și studii valoroase realizate de cercetători clujeni în ultimele decenii. Corespondența aduce un important aport la reliefaarea speranțelor create românilor ardeleni între 1861-1864 de trecerea de la regimul neoabsolutist la unul nou de nuanță liberală care ar fi putut să le ofere accesul la puterea politică pe poziții egale cu maghiarii, secuii și sașii. Dar tot ea reflectă marile deziluzii pe care le-au trăit românii în anii 1865-1867 și apoi în deceniile următoare până la marea unire din 1918.

Corespondența rămâne edificatoare și pentru evidențierea atașamentului și a sacrificiilor dovedite de unii dintre reprezentanții elitei intelectualității românești din acea perioadă pentru cauza emancipării naționale. Între ei un loc de frunte a revenit lui D. Moldovan, G. Barițiu, I. Măcelariu. În opoziție cu ei, corespondența îi prezintă pe I. Pușcariu, Al. Bohățel, G. Domșa, etc. care, pentru a-și satisface interesele personale, egoiste, n-au pregetat să se manifeste în mod servil față de deținătorii puterii politice ca renegați ai cauzei naționale.

Desigur, corespondența scoate în evidență personalitatea pozitivă a autorului ei, caracterul integru, temeritatea, verticalitatea și spiritul de sacrificiu al acestuia. Ea demonstrează că Măcelariu nu și-a trădat crezul în justetea luptei pentru egalitate în drepturi și îndatoriri a românilor cu maghiarii, sașii și secuii. El a fost aproape singurul între puținii deputați români ardeleni pătrunși în Parlamentul Ungariei în preajma încheierii pactului dualist din 1867 și la alegerile din anul imediat următor, care a avut curajul să protesteze împotriva anulării autonomiei Transilvaniei și a abrogării legilor din 1863-1864. Curajul dovedit de Măcelariu prin contestarea legii uniunii dezbătută de dietă în 1867 și apoi a legii naționalităților în sesiunea dietală din 1868, trebuie apreciat cu atât mai mult cu cât intervențiile lui au avut loc într-o atmosferă deosebit de ostilă, manifestată în rândurile deputaților care reprezentau interesele nobilimii maghiare.

Măcelariu nu s-a înfruntat numai cu exponenții intereselor rafinatei aristocrații ungare, inclusiv în Guberniul de la Cluj în 1865, ci și cu cei ai patriciatului săsesc nu mai puțin ostil pe teritoriul așa-zisului “Pământ crăiesc”. El își va etala tăria caracterului său integru, specific în general intelectualilor ridicați în prima generație din rândurile țărânimii, atât ca jude regal suprem al micului scaun Miercurea, cât și în cadrul Senatului creat la nivelul Universității săsești cu rolul de Tribunal apelativ. Îndeosebi ca jude suprem s-a străduit să promoveze egalitatea în drepturi a românilor cu sașii la scara scaunului Miercurea. În satele acestui scaun a reușit să obțină porții canonice pentru preoții ortodocși, echivalente cu mici proprietăți bisericești, iar la Miercurea Sibiului și-a adus aportul la construirea edificiului unei școli românești și a unui lăcaș de cult pentru români.

⁴² Vezi epistolele XXXIV-XXXVI.

⁴³ Vezi epistolele XXXVII și XXXVIII.

ANEXE

ILIE MĂCELARIU către DIMITRIE MOLDOVAN

I.

[Sibiu, 6 ianuarie 1861]

Frate Dimitrie!

Scrisoarea ta din 5/1 a.c. o primiiu astăzi, dinpreună cu cea adresată excelenței sale mitropolitul și pe aceasta am inmanuat-o deloc după primire și-mi și arată bătrânul că începuse a-ți răspunde la o altă epistolă ce-i scriseseși mai naite, pe care credi că tu vei primi cam deodată cu scrisoarea aceasta a mea.

La cele ce mă întrebi pe mine, îți răspund atâta că la noi, ca totdeauna, sunt și acum 2 partide: una ce s-ar împăca bucuros cu toate ce s-au întâmplat până acum și ce se vor mai întâmpla în cauza noastră națională și încă sub unica și înjositoare condițiune, dacă numai ei se vor asigura, iară ceialaltă – dară mulțiamită lui Dzeu mai numeroasă – nu nici cât negru [sub unghie] mulțiamită cu cele întâmplate până acum și numai în aceia nu e unită în sine, că în ce felu de pasivitate să se ție. Despre toate aceste, cred, te vei convinge la congresul național.

Ce se ține de primirea excelenței sale mitropolitului, cred [că] vei fi înțeles din Telegrafu că cum a fost. Din parte-mi adaug numai atâta că, mai bună nu a putut fi. De la poarta turului până la cuartieru (Coroana ung.) tot între "să trăiască și vivate a mers". Conduct⁴⁴ de 200 încă fu inpozant, însă mai inpozant ca toate fu purtarea bravei noastre tinerimi, care purecară pe 2 inși (un magh[iar] și [un] sas) cu flamboale cât de bine, căci vrură să treacă printre conduct cu o sanie togma când mulțiem bătrânul tinerimii. Să-i fi auzit cum bravi[i] tineri îi alungară pe acei ticăloși.

Unii exaltați contrarii se pregătiră a-i face și mitropolitului și Katzenmusik⁴⁵, dară tinerimea a oblicit aceasta și așa, de atuncia, în toate nopțile [este] de seara până dimineața pe picioare și de se va întâmpla aceia, sunt sigur că vârsarea de sânge nu va lipsi. În noaptea dintâiu a fost și întreaga miliție să stea în Bereitschaft⁴⁶ toată noaptea, ca să pășească înainte dacă cumva s-ar insulta mitropolitul. La întâlnire [ți voi spune] mai multe și mai pe larg.

Cred că vei veni la congres și-ți spui și aceia că în toate înprejurările să nu rămâi afară, că aceasta ar face impresiune foarte nefavorabilă în națiune.

La postul cel nou nu-ți gratulez, căci aceasta nu mulțamește așteptarea națiunei și, așa cred, că nici pe tine nu te poate mulțiami, în cazul contrariu însă totuși [ți] zic să-l porți sănătos.

Mitropolitul va rămânea până după anul nou aicea.

Rămâiu cu frățească înbrățisare al tău sincer amic

Sibiu, 6/1, 1861

Ilie Măcelariu

Doc. XII/262, f. 1-2, la Arhivele Naționale din Cluj-Napoca, fond Biblioteca Centrală din Blaj, arhiva D. Moldovan. (În continuare prescurtat: Doc. nr., fond citat).

⁴⁴ Alai, convoi.

⁴⁵ Concert, muzică de pisici.

⁴⁶ În alertă.

II.

[Sibiu, 10 decembrie 1861]

Frate Dimitrie!

Numai pentru tine

Sunt mai 10 zile de când mă ocup numai și numai cu cuțetu[!] acela ca să-ți scriu sau mă las și abia în momentul de față m-am rezolvat pentru cea dintâi și că, într-adevăr, am cauză destulă a mă legăna până m-am rezolvit a-ți scrie, vei vedea din cele ce voiu a-ți împărtăși căci, într-adevăr, materia e foarte delicată. Dară știu și aceia că ești un bărbat cu judecată, că mă cunoști și așa fiind și drept, nu-ți va fi greu a vedea aceia că scopul meu nu este a semăna discordie întră frați ci, din contră, a apăra – încât nu va fi târziu – pe un amic de cursa intrigilor infame. Așiu putea, frățiorule, a-ți scrie coale întregi despre niște intrigi infermale ce s-a[u] țesut încontra-ți, dară timpul[!] e scurt și periculum *in mora*⁴⁷ și așa voiu să-ți descoperiu singur singurel unele fapte, judecă tu cum vei vrea. Propunerea ta de Hofrath⁴⁸: 1° loco s-a telegrafiat de cătră amicul tău P[app]⁴⁹ lui barbă lungă (Abdul)⁵⁰ și lui B[ran]⁵¹. În urma acestei știri a venit Bran la Sibiu și a adus pe Ș[aguna] de a telegrafat ministrului N.⁵² ca să nu fii tu, ci B[ran]. Pentru telegram a plătit B[ran] 19 fl. Tot atunci și tot în înțelesul acela s-a telegrafat și din partea comandirendului. La aceasta a răspuns mai întâi P[app]. In folgenden Telegramme eine Verzögerung eingetreten⁵³, iară după aceea i-a scris ministru[!] lui Abdul să provoace pe B[ran] să-ți dea un Majestats gesuch⁵⁴ prin Crennville. Mai eri-alaltăieri a trimis Abdul lui P[app] 200 fl. (poate ca răsplătire a trădării sale?). Bran se află din 7/12 în Clusiu. Așa stau trebile.

Din cele pretrimise, așa cred, te vei ști orienta și fii convins că afară de 2 inși, ne-am bucura cu toți[!] când nu ai pica jertfă intrigilor. Eu din parte-mi, așa cred, și de astă opiniune suntem, așa zicând, cu toții că intențiunea regimului nu poate fi alta decât prin denumirea unora și altora la posturi; nu poate fi alta sau numai aceia a mulțيمي națiunea; și astă convingere mă face a crede că Dzeu nu va lăsa să pici victimă a intrigilor infermale.

Dzeu cu tine. Spune doamnei sărutare de mâni, iară tu primește frățiasca salutare de la cel ce [te] stimează din adâncul sufletului și se subscie al tău sincer amic

Sibiu, 10/12, 1861

Ilie Măcelariu

Pe ultima filă D. Moldovan notează: "răspuns 3/1, 1862".

Doc. XII/262, f. 5, la Arh. Statului din Cluj-Napoca, fond citat.

III

[Miercurea, 16/1, 1862]

Frate Dimitrie!

Mult prețuita ta epistolă dto "2/1 a.c. o am primit cu destulă bucurie. Îți mulțimesc pentru gratularea la postul de Königsrichter⁵⁵ care, într-adevăr, mă mulțimește cu atât mai vârtos, căci l-am câștigat - precum însăți zici – prin luptă, deși nu prin a mea, ci prin a românilor. Mă mulțimește mai departe și pentru aceia căci bieții părinți cari, așa-zicând, se află cu un picior în groapă – nu au dorit nemica mai fierbunte decât să mă vadă județu⁵⁶ în Mercurea. Prin urmare, și-au văzut cea mai fierbinte a

⁴⁷ Tergiversare, amânare, nehotărâre.⁴⁸ A fi membru al Consiliului Curții.⁴⁹ Vasile Ladislau Pop.⁵⁰ Episcopul Andrei Șaguna.⁵¹ Ioan Bran de Lemény.⁵² Nádasdy Ferenc, ministru al Justiției înainte de 1860 iar din toamna anului 1861 cancelar aulic.⁵³ În următoarea telegramă.⁵⁴ Petiție către maiestatea sa.⁵⁵ Jude regal.⁵⁶ În sensul de jude scăunal suprem.

lor dorință împlinită și să crezi, frate Dimitrie, că aceasta m-a înbucurat și mă înbucură mai mult. Vezi bine, bieții bătrâni, cred că mai mare domn nu e ca Ilia lor. Ba, cred că eu poruncesc la toată lumea, iară mie nime. Să vezi pe Marcu⁵⁷ cum strigă în gura mare – firește când e bine dispus: "Sfântu cutărui și cutărui sași că a tot zis că până va fi încă un sas în Mercurea, nu va fi Ilia Marcului județu. Acuma să vie să vorbească cu mine". Scurt Marcu și, prin urmare, și Ilia Marcului și-a[u] ajuns scopul și acesta nu dorește nimica mai fierbinte decât ca să-ți poată da împrumutul cât mai curând îndărăpt, gratulându-ți cât mai curând la acel post pe care ți-l dorește din adâncul sufletului.

Eu m-am întors numai aseară de la Sibiu și cred că fratele Iacob⁵⁸ îți va fi scris mai multe din acelia ce se țin de persoana ta, cel puțin așa ne-am înțeles. Îți va fi scris de memorialul sau mai bine zicând de acel faimos articol, pe care uneltele căpitanului B[ohățel] [au] vrut să-l publice în Telegraful român în favoarea lui B[ran] și care a cam deschis ceva ochi și lui Abdul. Dacă cumva nu ți-a venit până acuma la mână ți-l trimit aicea %⁵⁹, ca să vezi până unde merge nerușinarea unor oameni și sub roza îți spun și aceia că, venindu-mi acel articol la mână, l-am împărțit în mai toată țara, însă să se știe că cine și unde. Autorelui (Codru?)⁶⁰ și lui B[ran] încă i-am trimis un exemplariu.

Te rog a-i spune mult stimatei tale soții că Király birău Mészáros⁶¹ îi sărută mâinile, iară tu primește frățiasca și cordiala salutare a sincerului tău amic.

Mercurea, 16/1, 1862

I. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 6, la Arh. Stat. Din Cluj-Napoca, fond citat.

IV

[Miercurea, 3 mai 1862]

Frate Dimitrie!

La amicabila ta scrisoare dtto. 17/4 a.c. am fost așa de galant sau, mai bine zicând, negalant a nu-ți fi răspuns încă, cu toate că dein cuprinsul acei scrisori ar fi trebuit să-mi impună a-ți aduce adânca-mi recunoștință îndată după primirea ei. Cauza întârzierii însă nu a fost, domnul și fratele meu, nice lașitate, nice nerecunoștință, ci, știi, așa se întâmplă câteodată. Îți primii, adeca, pomenita scrisoare deodată cu trista știre despre răposarea soției fratelui Iacob și așa, plecând deloc la Sibiu, nu ți-am putut răapunde, iară la întoarcere am aflat unele obiecte oficioase cari mi-au dat mai multe zile de lucru. Deci frățiorule, pentru întârziere ertare, iară pentru cele împărtășite primește cordiala-mi mulțamită. Vei zice poate, da oare pentru ce zama asta lungă? E adevărat, se poate privi o asemenea escuzare de secătură, însă și aceia e adevărat că sunt uni[i] oameni – și eu însuși mă țin de soiul acelora – cari nu le cade bine când îi lasă alții să aștepte luni întregi după un răspuns. Trecând acuma la cele împărtășite, îți rescriu că scrisoarea din urmă am dat-o s-au cetit-o și fraților B[oologa]⁶² și V[asici]⁶³. Cesta din urmă-mi zisă că togma tu nu i-ai fi răspuns la o epistolă, pe care ți-a fost scrisă încă nainte de pomirea episcopului și că așteaptă să-i scrii cât mai curând; că știe despre cele întreprinse de ep[iscop] ca așa, după cele împărtășite de tine, să se poarte și dânsul cu Ș[aguna].

Ce se ține de denumirea sau propunerea mea de sec[retar], am scris fratelui R[atiu]⁶⁴ la Clușiu, cu toate că nu știu cine nu ar cunoaște viclenia patronului S[almen]⁶⁵. Eu m-am mai declarat încă de 2 ori nainte de acesta, că în 2 ani de zile nu voiu părăsi postul de acuma. Da încă nainte de ce l-am fost dobândit [am zis] că, până nu voiu vedea cum se va decide alegerea din Mercurea, nu voiu primi alt post. Însuși jupânul Sal[men] îmi pomenisă odată de postul tău și de protonotariu și i-am spus și dsale că nu,

⁵⁷ Tatăl lui Ilie Măcelariu.

⁵⁸ Iacob Mureșianu.

⁵⁹ Anexa lipsă.

⁶⁰ Ioan Codru Drăgușan.

⁶¹ Judele regal Măcelariu

⁶² Iacob Bologa.

⁶³ Paul Vasici.

⁶⁴ Ioan Rațiu dr.

⁶⁵ Franz Salmen, comesul Universității săsești în 1848-1849, reinstalat în funcție la 1861 și înlocuit în primăvara anului 1862 cu Konrad Schmidt.

bis noch der Wahl in...⁶⁶. Cu viclenii și mișelii de acestia nu mă va scoate el din Mercurea. Spune-i să-și pue pofta-n cui până la împărțirea cea nouă și crearea Sachsenlandului⁶⁷.

Cu ceva noutăți de însemnă[ta]te nu-ți pot servi de astă dată decât că togma aseară pe la 8 ore a trecut ep[iscopul] pe aicea. De văzut nu l-am văzut, căci în trecere l-am fost așteptat cu popi dinpreună și fiind că mi-a refuzat rogarea a se coborî la mine, nu am vrut să-l mai incomodez. Frate-meu George a vorbit cu el și-mi spune că era voios și că treaba mitropoliei stă bine. Dee Dumnezeu!

De cauza cu consiliariu român de acolo cum mai stă? Asemenea și cu întărirea alegerilor noastre? Vezi mai urgează pe referintele S[almen]. La adunarea ce am avut în 5/4 sub președinția mitrop[olitului] nu s-a hotărât alta decât că atât în comitete, cât și ori la care oficii fiream orișicât de puțini și facă-se alegerile sau denumirile ori și cu ce nedreptate pentru noi, totuși să primim și acolo să apărăm cauza națională, dacă am fi și numai 1 în contra la 100.

Cu acestia rămău, salutându-te frățește, al tău stimătoriu amic.

Mercurea, 3/5, 1862.

Il. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 7-8, la Arh. Stat. Cluj-Napoca, fond citat.

V

[Miercurea, 9 mai 1862]

Küss die Hand Herr Rath!⁶⁸

Te vei mira poate de titulatura aceasta pe care, de almintrea, numai din sminteală o am întrebuințat acum scriind și ție căci, pân-acum o am uzitat-o numai în scrisorile către fratele Pap. Na dară, avându-și însemnătatea sa de o parte, iară de alta – mărturisind drept – neavând altă hârtie mai fină de epistole, o îndrept și cătră tine și dacă vrei să-i cunoști însemnătatea iat-o: Încă în a. 1851 ziseiu din glumă frate lui P[ap] în ființa de față a d. consilier aulic Bran, Küss die Hand H[err] Rath. Și așaia începuse a striga aceasta asupra lui P[ap] că e un om fudul, căci primește de la mine...

Acum mă întorc la cauza principală a scrieri[i] mele acesteia, adeca de a-ți gratula din inimă la postul cel nou, să trăiești frate Dimitrie încă mulți, mulți ani fericiți ca să mai poți fi acel tare și zelos apărătoriu al națiunei, precum ai fost totdeauna. Știu, vei fi primit câte și mai câte gratulațiuni, însă să fii convins că poate pe puțini sau pe nimenea a înbucurat mai tare, aceia că ți-ai ajuns scopul, ca pe mine, deși poate eu voui fi unul din cei mai de pe urmă care îmi exprim în privința aceasta a mea bucurie. Apoi ca să cunoști și cauza zic, care am pățit-o și eu ca cel din Evanghelie, să știi că nu-i alta decât pentru că am fost într-o comisie la Poiana, de unde numai în minutul acesta – așa – zicând – m-am întors. Că însă m-a interesat denumirea ta, poți vedea de acolo: că am aflat, întorcându-mă acasă, între alte scrisori, una de la Viena, alta de la Clusiu și a treia de la Sibiu cari, mai toate, nu cuprind alta decât M[oldovan] D[imitrie] Hofrath⁶⁹. De astă dată nu au reușit intrigile, iară cea din Sibiu: telegramul nostru, s-a adeverit...

Deci, încă o dată să fii sănătos. Spune doamnei din partea soției mele salutare și complimente, iară de la mine sărutare de mâini. Tu însă primește cordiala și frățiasca înbrățișoare de la al tău stimătoriu amic

Mercurea, 9/5, 1862

Ilia Măcelariu

P.S. Vorbind despre Marcu bătrănu că ce domn mare te-ai făcut tu, mă întrebă: da mai mare ca tine??? Firește că i-am răspuns: ba, tot cam așa!!!

Doc. XII/262, f. 9, la Arh. Stat. Cluj-Napoca, fond citat.

⁶⁶ Până la alegeri.

⁶⁷ Pământul săsesc sau crăiesc.

⁶⁸ Sărut mâna domnule consilier...

⁶⁹ Consilier de Curte (al Cancelariei Aulice).

VI

[Miercurea, 26 mai 1862]

Frate Dimitrie.

Am ajuns aceia ce nu credeam niciodată adeva: să se prindă secretar gubernial cu funia, cum prindeau odinioară la cătană. Așa se vede că o să pățesc eu. Toate jumalele patriotice zic: că după ce mai îmtâi m-a degradat cinstita Curte Aulică din Landes G[erichts] Rath la Kreis G[erichts]⁷⁰, s-a milostivit a mă denumi de secretariu gub[emial]. Eu [nu] pot pricepe cum a putut urma aceasta, când eu nice n-am cerut la un post ca acela, nice mă aflu fără serviciu și dacă e adevărat – despre ce, de altmintea, nu mă îndoesc – nu poate fi alta, decât că domnul S[almen] vrea să mă ducă cu orișice prețiu de aicea, ca să facă loc clientului său Löw. Ei da oare excelența [sa] Nad[asdy] cum poate lăsa să-l poarte așa de nas? Deci, te rog scrie-mi cât mai curând: cum s-a putut întâmpla denumirea mea și că ce am de făcut ca să mă scap de beleaua aceasta? Să știi apoi și aceea că nu voi lăsa nimica nemișcat, ca să nu fiu mișcat de aicea. Ba, când mi se vor rumpe toate ițele sunt mai gata a rămâne plugariu.

Te rog încă o dată scrie-mi cât mai curând. Sărutând doamnei mâinile rămâiu al tău stimătoriu amic

Miercurea, 26/5, 1862

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 10, la Arh. Stat. Cluj-Napoca, fond citat.

VII

[Miercurea, 21 iunie 1862]

Frate Dimitrie!

Am fost în Clușiu, de unde numai aseară m-am întors și atât din cele auzite în Clușiu, cât și după ambele tale scrisori din urmă, vei fi așteptând să sosesc eu în persoană în locul acestei scrisori. Că am dorit și doresc aceasta nu închepe nici o îndoială. Necesitatea de a veni și din partea noastră o deputațiune în sus nu o poate nega nime care cunoaște în ce situațiune ne aflăm și știe cum se decid de multe ori cele mai importante cauze, e descrisă destul de clar în stimata-ți scrisoare din urmă. Și eu din parte-mi îți mărturisesc că am mișcat toată piatra, că doară pot umi o cât de mică deputațiune să pomească în sus. Scris-am, telegrafat-am și alergat-am unde și la cine numai am gândit, dară tot în zadar și dacă m-a adus decretul denumirii mele de secretariu, apoi zic: scrisorile tale din urmă și atingătoare de cauza aceasta zic, au întrecut toate confuziunile. Singur fratele Fetti – care e foarte zelos în toată privința -, s-a rezolvat a primi asupra-și misiunea de deputat, însă întrebarea [e] că: quo titlato și cu ce? Sunt obstacole cari numai atunci s-ar putea dilătura, când episcopul încă ar fi de opiniunea ta și a mea; ce însă nu e și că e așa am înțeles – deși nu de-a dreptul, [ci] mai pe departe din vorbele fratelui V[asici] când am vorbit despre scrisoarea ce i-ai trimis acum mai pe urmă tot în cauza aceasta. L-am întrebat că ce zice și-mi răspunsă: știi că el... Asta e frate ce ne strică nouă mai mult, nu avem înțelegere, ne lipsește solidaritatea și aceia ce în trup se numește inimă și pe lângă care se întoarnă întreaga mașină...

Eu din partea-mi așiu veni cu sufletul și cu trupul (nu numai [cu] capul și ceafa, cum mi-ai scris), dară pătimesc de boală uscată banală, care încă e boală foarte îndrăcită, însă totuși s-a mai putea vindeca prin polițe. Apoi, cea mai mare e că sunt încurajat de hoți, alias sași cari îmi urmăresc toți pași[i] cari, lipsind din oficiu [î]mi fac câte și mai câte criușite.

Cu cei de la Clușiu am vorbit despre obiectele ce mi le-ai însemnat în epistola penultimă și despre cari-ți va scrie unul sau altul dintre ei. În privința căpitanatului [de] Săliște cred [că] ar fi bine să remanem sau să rămâe la Sibiu, ca să facem majoritate; iară decât să se încorporeze la vreun comitat, atuncea apoi mai bine căpitanat separat.

Designarea mea am dat înlontrul; e foarte scurtă, ca Decretu; vezi să se primească și nu uita a urga și întărirea alegerilor de aicea. Tocma mă grăbesc la Stuhlversammlung⁷¹ și așa sunt silit a încheia

⁷⁰ Din consilier juridic al țării m-a degradat [la funcția de] judecător cercual.

⁷¹ Adunare scăunală.

și te rog a spune doamnei sărutare de mâni din partea-mi, iară pe tine, salutându-te frățeste, rămăiu al tău stămătoriu amic

Mercurea, 21/6, 1862

E. Măcelariu

Marginal, pe ultima filă, D. Moldovan notează: "27/6 am răspuns la Fetti – Măcelariu – episcopului Șaguna și Vasici – în cauzele aceste".

Doc. XII/262, f. 11-12. La Arh. Stat. Cluj-Napoca, fond citat.

VIII

[Miercurea, 7 aprilie 1863]

Frate Dimitrie!

Pare-mi-se îți sunt datoriu cu un răspuns încă de mult, mă apuc deci să-mi depurez bătr datoria aceasta că, fără de acela sunt altele destule cari-mi apasă umerii; dară de bună seamă mai tare pe celi ale creditorilor, căci eu mi-am bătut capu[!] destul până le-am făcut; acuma vază creditori[!] cum îți vor căpăta banii. Vei zice – știu bine – că-ți scriu pentru că știu că vei să vii pe congres și-mi tem capu. Adevărat căci așa e, dară totuși nu mi-ar păsa când mi l-ai bate în tot anul bătr de patru ori da cu gura, nu în scris și nice cu pumnul[!].

Trecând acuma ad meritum, mai nu știu ce să-ți scriu, nu doară că mi-ar lipsi materia, că doamne multe așiu mai avea a-ți spune; dară togma pentru aceia – bag seama – nu știu de unde să încep și togma pentru aceia voi să-ți scriu mai puține, lăsând legionul celor de împărțit pe când voi avea, sperând norocire de a vorbi gură cu gură. Apoi, pro primum, voi să te rog să ai bunătate a-mi scrie cam pe când gândești că vei sosi în pašalâcul meu și să ai mai departe și aceia bunătate a nu trece ca pe lângă o moară seacă. Nu pentru aceia îți scriu asta că doară așiu vrea să nu fiu pe atunci acasă, ci pentru că togma așiu vrea să îți mi aud lexis⁷² aicea.

Deunăzi vorbii cu Abdul despre tine; îți mi arată o scrisoare a șefului tău, în care te laudă acesta foarte și-mi zisă: noi am câștigat foarte mult cu M[oldovan] la Curte. La care i-am răspuns: câștigat zău, da cu bolându nu numai nu câștigam, da perdeam. Hulpea m-a înțeles, dară nu a reflectat numica, decât că a roșit.

Cu fratele Papp Nemeșiu – precum știu bine că-ți va fi cunoscut - nu m-am prea procopsit – nu-i place în Mercurea. Vedeți de-l puneți undeva dară: sau șef sau general (fie protocolist, inspector sau orișice, numai general să nu lipsească). Despre acesta și multe alte, precum și despre Obertan des gerichia⁷³ mea, mai multe cu gura.

Sânțele Paști la mulți ani cu pace, sănătate și bucurie, iară măritei doamne te rog a-i spune sărutare de mâni; din partea soției mele însă salutări; reman al tău stămătoriu amic

Mercurea, 7/4, 1863

Ilie Măcelariu

Doc. XII/262, F. 13-14, la Arh. Stat. Cluj-Napoca, fond citat.

IX

[Miercurea, 9 iunie 1863]

Frate Dimitrie!

Coloapele au sosit togma eri, laudă domnului; nu însă și decretul meu de Ober G[ubernal] Rath⁷⁴. Na dară, pe acesta nici îl aștept cu nice un dor prea mare, dară după coloape, zic, ne-am interesat cât de mulțor: și numai bunul Dzeu a avut milă și cu mine și cu tine că a dat pe Rusale un timp ca acela cât tot sărântocu a putut zice că îi pare rău că nu-și poate înbrăca călciiuni, peptariu sau a-și pune în cap colopu[!] cel nou. Da zău, de era timp frumos știu că ași fi avut de a asuda; apoi, ce ți-ai fi auzit tu încă știu

⁷² Cuvinte, vorbe.

⁷³ [Funcția de] judecător suprem.

⁷⁴ [Membru al] Consiliului Tribunalului suprem.

că nu ai fi pus în fereastră. De aceea vei să știi că în sărbătorile Rusalelor, pe care eu și familia mea le-am petrecut în Abrud – a plouat tot într-una. Ba, pe munții Abrudului și pe ai Poenii din pașalâcul meu încă a fi nins. Asta, adică neaua, zău ar fi putut rămânea unde a fost, iară ploaia a prins în două privințe foarte bine: una că s-au mai togmît grânele și erburile, iară alta – și ce e lucru de căpetenie – pentru că nu sosise coloapele. Vezi așa îngrijește Dumnezeu de slugile sale. Deci, mulțumită acestuia pentru timp, iară ție și mai cu samă mult stimatei doamne pentru multele osteneli ce veți fi avut cu trimiterea coloapelor. Apoi, nu doresc nimic mai ferbinte [decît] să fiu în acea plăcută puzețiune de a vă putea servi și eu cu ceva ce nu se află în Viena. Cu toate că în Viena – după cum se zice -, și lapte de pasăre poate căpăta omu[!]. Na dară, cu toată lauda aceasta a Vienei, pare-mi-se că totuși se află și pe la noi câte ceva ce sau nu se află în Viena, sau e raritate. Te rog, deci, dă-mi o asemenea plăcută ocaziune și fii convins că îmi vei face o mare plăcere. Apoi, ca să nu-ți mai sfarmi capu că cari ar fi acelea rarități, iată ți le fac cunoscute, frate Dimitrie: sunt adică primo loco niște bibolițe frumoase. Ai! Ce mai treabă ai face colo pe Graben⁷⁵ cu ele. Mai avem apoi gușite de miel și încă ceva, da asta mi rușine să o spui deși, precum le e numele de urât, așa sunt ele de bune; gâci frate Dimitrie ce sunt? Cu de aceste putem servi, numai să porunciți.

Mă întorc acuma și la alte lucruri mai serioase. Când s-a întors jupânul comes îndărăpt de la Viena, s-a abătut pe la mine și mi-a gratulat de Ober G[ericht] Rath⁷⁶, dară eu încă i-am mulțumit cam cu gura rece. La despărțire [î]mi zise să merg cât mai curând la Sibiu ca să ne înțelegem despre Königsrichterswahl⁷⁷, la care i-am răspuns: diese Nothwendigkeit dürfte noch weiter Ferne sein⁷⁸, ce am văzut că nu-i prea place. Apoi, să știi, frate Dimitrie, că sunt hotărât a nu mă duce nicidecum din Mercurea de m-ar face togmă rege al Greciei sau Mexicului. Motive am câte și mai câte. La locul întâiu stă că, când m-așiu duce eu acuma, nu am nici o speranță că-mi va urma român în oficiu și așa iată – cum zici și tu -, Mercurea e pentru români perdută. Afară de aceasta, sunt mai convins că mai mult pot eu folosi – deși în mic -, românilor de aceea, decît din Sibiu. Am făcut până acuma, cel puțin pentru preoțimea noastră, niște porțiuni canonice, 2 școli încă sunt mai gata, alte două și biserica din Mercurea sunt începute și știu bine că dacă mi-așiu părăsi postul de acuma, din toate acestia într-o jumătate de an ar fi nimica. Apoi, spuind drept, mai e și aceia că cu așezarea mea în Mercurea am mai adaus binișor la datorile de mai nainte, pe cari mai că mai lesne le voi plăti din cele 1200 fl[orini] ca județu, decît din 2000 fl. ca Ober G[erichts] Rath. În fine, mai cred și aceia că la Ob[er] Gericht⁷⁹ mai lesne poate ajunge un alt român, ca în postul meu de acuma. Din acestea și multe alte motive sunt deci hotărât a șede a – cum zice românul – pe c... Voiu însă a cerca alta adică: îndată ce-mi va veni decretu[!], voiu să mă rog să mă lase în Mercurea ca județu și să merg numai la ședințe la Sibiu. Știi, precum [î]ți spuseseam când avui parte a te saluta la sărmana mea casă. Cam cred eu că nu voi reuși, cu toate că statul ar cruța 1200 fl. și oficiul încă nu ar pătimi. Însă vreau prin aceasta a amâna treaba – dacă se va putea – până după dietă ca, întâmplându-se să se dizolve scaunul M[ercurea] (după cum a propus Universitatea), cel puțin să nu rămău cu totul pe jos. Mai pe urmă apoi, când mi se va rumpe toate ațele voiu să mă rog ca cel puțin să mi se lase plata care am avut ca L[an]des G[erichts] Rath⁸⁰. Asta doară o voiu dobândi și dacă nu, iară atâta, eu din M[ercurea] tot nu mă voi duce, până voi putea fi ce sunt.

Cu alegerile deputaților dietali încă nu stăm prea bine în cele mai multe ținuturi. Însuși aceea în scaunul M[ercurea] mai că numai un român se va alege, deși în ambe cercurile de alegere fac români[i] majoritate. Ba, togmă în care fac majoritate mai aclatantă, vom rămânea în rușine. Sunt adică români în un cerc cu 55-60 și în celălalt cu vro 200 mai mulți, da ce haznă că, în acest din urmă cad pe Poienari 250-260 inși, însă aceștia sunt mai cu toți la oi. Nu cred că din Poiana vor veni nice 50 alegători. Poate o purtare curat săsească (înșelătoare) să ne ajute, în care privință s-a și cam făcut debuincioasele pregătiri.

Despre tine, așa știu, că ești candidat pentru Deva. Am și scris protopopului Rațiu și aștept în tot minutu[!] răspuns, după care apoi mă voi întogmi. Dacă adică nu vor fi prospecte acolo, voiu cerca a fi ales din scaunul meu, să ne facem colegi. Cu fratele Gergely [Nemeș] stau ceva mai bine ca mai nainte, numai știi, natura lui cea spurcată, e de așa, de când gândești că ar fi mai bine, te convingi de contrariu.

⁷⁵ Cartier al Vienei.

⁷⁶ [Pentru funcția] de consilier al Tribunalului suprem.

⁷⁷ Alegerea judeului regesc.

⁷⁸ Această necesitate pare să fie încă îndepărtată.

⁷⁹ Tribunalul suprem.

⁸⁰ [Membru al] tribunalului provincial.

De altmintrea, totuși pare-mi-se că i-ai dat și tu o mică lecțiune, care totuși a folosit ceva; numai popularitate cu greu va mai dobândi.

Deunăzi te rogasem pentru cauza miercurenilor celor arși, cari se află în referada domnului vicecanc[elar] baron Reichenstein, te rog și acuma sprijinește-o din câtu-ți va fi cu putință. Apoi, [î]mi iau voie a te face încă atent la următorul obiect: precum știi, Universitatea noastră săsească a cerut de la stat desdăunarea foștilor membri de la Universitate ca senat judical în Instanța a II-a până la înființarea Ober Gerichtului 1. Paragraf quidem tertius⁸¹ 5 fl. pentru fieștecare. Între aceștia mă aflu și eu și preținul meu Wilhelm Löw. Însă, ce se ține de acest din urmă, așa cred, că nice îi compete, pentru că el a fost zugetheilt von Amts wegenner seiner disponibilitet⁸², una. Alta apoi, nice nu a fost în Sibiu decât numai vreo câteva zile, precum s-ar putea vedea din protocoalele ședințelor. Peste tot, dară, a fost numai la 4 sesi[uni] și totuși s-a propus să capete diurne pe vro 9 luni de zile. Nu i-ar umbla rău să șiadă în Mercurea să-și tragă leafa de Ober Staats Anwaltsstitut⁸³ și și 5 fl. pe zi. Apoi, pe lângă aceasta, a mai cerut și de la Scaun tot pentru timpu[un] acela, dară adevărat numai pe zilele cari le-a petrecut în Sibiu. Particulariu se află la mine și fură peste 65 fl.v.a. Înprejurările acestea știu bine că d[omnul] referinte (sas) de le va și ști, nu le va pomeni; dară tu ai grige că eu am de gând, dacă i se va lichida, să arăt lucru la Ministeriu de finanțe. Am avut de cuget să scriu despre obiectul acesta și fratelui Paap, dară am uitat și acuma cred că va fi prea târziu.

Soția mea încă a zis că va scrie doamnei și să-i mulțamească pentru pălărie, dară știi cum sunt dumnealor, scriu cam încet și poate că nu va fi gata cu epistola, fiindcă încă nu mi-a trimis-o. Deci, și până atuncea, te rog a-i spune preastimatei doamne că pălăriile le foarte plac. Adevărat că și sunt frumoase. De altmintrea, am știut eu bine că doamna moldovenească nu a avut niceodată gust rău, numai când s-a amoretat în Crișianu. Cred că va zice doamna: Köszönom⁸⁴ a complimentat, dară n-am ce face. Așa zice Crișianu. Apoi dacă voi fi greșind, mă învoliesc la cea dintâia întâlnire să mă tragă de ureche și aceasta o așiu dori să fie cât mai curând. La aceia ce scrie preastimata doamnă, ca să nu mă supăr că sunt pălăriile mai scumpe ca precum am gândit, mă rog a-i spune că, zău, eu când am trimis bani[un] nu am gândit alta decât că peste câte zile cade prima. Nu pentru aceia am trimis eu numai 30 fl. pentru pălării că doară am gândit că s-ar putea cumpăra cu atâta, ci pentru că atuncea eram cam departe de prima și nu aveam bani mărunți (?). Una însă totuși am a observa în contra prețului, că cu 5 hr. s-ar fi putut cumpăra și mai lesne, care sumă ca eine überflüssige Ausgabe⁸⁵ nice nu o pot primi, ci ca să ierte că îi trimit acel articol, pe care s-a cheltuit acea sumă, îndărăpt. Vezi bine vei zice că 5 xr. nu e mult, dară eu ca biet de Königsrichter, trebuie să fiu cruțătoriu. Cu 5 xr. azi-mâne voi putea cumpăra pe sama copiilor două chifle și jumătate. Spune preastimatei doamne că soția mea o sărută, eu și cumnatele asemenea – mânuțele -, pe drăgălașa ta copilă o sărutăm în cuget, iară tu primește o frățiască salutare de la noi toți. Rămân al tău stimătoriu

Mercurea, 9/6, 1863

Ilia Măcelariu

/P:S:/ Togma mi-a sosit răspuns de la Rațiu, în urma căreia sunt pentru Deva următorii designați de deputați: 1) Dimitrie Moldovan, 2) Ioan Bălașiu sau Papfalvi, 3) Vicariu Pop Aron, 4) Sanciali, 5) Băiașiu, 6) protonotariu Orbanășiu. În contra celui din urmă sunt mari agitări și poate că va intra în locu-i prota Orbanășiu. Ți-am scris, așa gândesc, de ai a ceti o săptămână.

Idem

Doc. XII/262, f. 18-23, la Arh. Stat. Din Cluj-Napoca, fond citat.

⁸¹ Ca și al treilea.

⁸² Repartizat din oficiu.

⁸³ Substitut sau locșitor de procuror.

⁸⁴ Mulțumesc.

⁸⁵ Cheltuială inutilă.

X

[Miercurea, 3 iulie 1863]

Frate Dimitrie!

Știu că vei fi așteptând să-ți scriu mai demult și cunosc însă și că așa s-ar fi căziut, dară să am ertare că, zău, de vro săptămână-două mai nu știu unde-mi stă capu. Apoi, asemenea poate vei aștepta ca și de astă dată să-ți scriu o epistolă atât de lungă ca și cămașia lui popa Lepedeu din Vidra; însă-ți [cer] iarăși ertare că înprejurările mă silesc a fi cât de scurt, păstrându-i cele mai multe a le isprăvi gura cu gura.

Precum vei fi văzut, frățiorule, din jurnalele patriotice, alegerile deputaților dietali curg pe înbulzite și în scurt vor fi și finite. Din cele întâmplătoare până acuma, într-altele poate vei fi zicând, mai cu seamă cu privire la cele dinprejurul Sibiului, "că toți ciufii se aleg, numai tu nu". Așa e. Știrea că ai fi picat în Deva se adeverește; dint-a cui vină nu știu, pare-mi-se însă că numai din cauza neînțelegerii românilor noștri însuși, ce-mi pare cu atât mai rău că s-au întâmplat togma cu tine. Na dară, acuma e întrebarea, ce e de făcut? Eu, frate Dimitrie, am gândit să cerem în cercu[V] Vințului de Jos sau al Zlagnei, unde vor fi alegerile luni în 7/7, spre care scop am scris eri la uni[V] cunoscuți din părțile acelia și cred că, înainte de a primi această scrisoare, vei fi primit un telegram al meu din Bălgad, pe care togma astăzi l-am expedat prin fratele Nemeșiu (Gergely) care, asemenea și tot pentru cauza aceasta a călătorit până la Carlsburg. Eu deci mă voi întogmi după aceia, după cum va suna răspunsul la telegramul meu. De altumintea tu, frate Dimitrie, în toată privința trebuie să vii jos, cel puțin așa zice nevastă-mea. Eu însă mai adaug că dacă nu va fi nice o puțință să poți veni, doamna trebuie să vină. Vezi așa, unul place pe popa, altul pe preoteasa, iară eu pe doamna moldovenească, dacă e ertat a o spune, numai mă rog bărbatu să nu știe nimica.

Cu Ocna, Abrud et Roșia încă o pățirăm cât de urât. Doamne, Doamne, ce face dezbinarea și nedisciplina. /.../

Scaunul meu ar trebui să-ți scriu cel puțin 5-6 coale, dară timpul nu mă iartă, ci cred că voi avea norocire a ți le enara cu gura; iară și până atuncea [V]ți aminteziu numai atâta că fratele Will (Löw) gândeai că scuipă foc, văzându-se că a picat, cu toate că numai el și-a făcut-o, fiindcă nice a vrut să mă bage în seamă, nice pe mine, nice pe inspectorul Wendel, ci s-a rezemat pe preoții[V] sași. Wendel s-a purtat cu alegerile foarte frumos. În privința unui articol ce a eșit în Siebenbürgen Botte⁸⁶, nr. 145, am cerut cercetare la Prezidiu[V] G[ubernal] și-mi fu promis. Pentru cele exoperate de la Majestate pentru bieții[V] miercurieni primește cea mai călduroasă mulțemită. Cât mai curând mă voi mulțemi și la șeful tău, precum și la baronul Reichenstein că, într-adevăr, ați făcut o bunătate foarte mare. Dzeu să vă țină viața, în zisa românului. Domnul vicepreședinte P[ap] va trece în 7/7 către Sibiu.

Nevastă-mea sărută pe doamna, eu însă mânuțele, iară pe tine te salutăm ambi[V] cordial, al tău stimătoriu

Miercurea, 3/7, 1863

Ilie Măcelariu

P.S. Când era să expedez scrisoarea, iată îmi vin acileni[V], măgeni[V] și săceleni[V] și-mi spusă că sunt chemați pe mâne (4/7) la Vințiu la alegere, însă biletele nu li s-au imanuat. Aceasta nu poate fi alta, decât o apucătură din partea szolgăbireului, căci eu așa știu că alegerile vor fi numai luni. Vederemo. Eu încă plec la noapte.

P.S. II. După o scrisoare ce togma acuma am primit-o, vei fi de sigur ales în cercul Zlagnei.

XI

[Sibiu, 23 iulie 1863]

Frate Dimitrie!

În telegramul meu din urmă amintisem a-ți scrie mai pe larg despre alegerea sau, mai bine zicând, nealegerea ta. Văzând însă că nice sâmbătă, nice dominecă nu-mi răspunzi nimica, zău, nu știam de te afli în Viena sau ai fi făcut undeva vro excursie. Ba, mărturisind drept, mă neodihnea și aceia că mă temeam să nu te fi supărat cumva pe mine, deși conștiința-mi de a nu fi păcătuț în privința respectului și amicitiei către tine nice cât e negru sub unghie [!]mi e cea mai liniștită. Iară luni, plecând de dimineață la Miercurea, de unde numai aseară m-am întors, am întârziat cu scrisoarea până astăzi. Și așa, voiu să-ți răspund și la stimata ta scrisoare din urmă, pe care iarăși numai aseară o primiiu.

Eu, frate Dimitrie, am conferit cu bărbații noștri cele ce mi-ai scris. Însă, cu toții au fost de aceia părere, ca tu să nu refuzezi nicidecum alegerea. Și așa, fiind însărcinat de către toți bărbații[!] noștri, [!]ți fac aceasta cunoscut și te rog să te abați de la hotărârea ta de mai nainte. De altumintea, să știi și aceia că togma când nu ai vrea tu să te abați de la părerea ta de a nu primi, se va scrie șefului tău ca să te provoace, recte să te silească a veni în jos, în care caz însă s-ar putea întâmpla ca tu să nu fii de față la dezbaterile cele mai momentoase la care avem mai mare lipsă de tine. Te rog deci, încă o dată, rezolvează-te și vino în jos. Ce se ține de aceia că ar fi dejositoriu pentru tine a apare – așa-zicând – ca un Notanker⁸⁷; a adevărat că în cazul acesta, zău, orișicine ar trebui să fie de o părere cu tine, a nu primi. Însă, te încredințez pe tot ce-mi e mai sânt pe lume că cele întâmplute nu s-au întâmplat numai singur-singurel din unele neînțelegeri. Ar trebui să-ți scriu o zi întreagă ca să te conving despre aceasta, însă nu mă iartă timpul. Dară, vrând Dzeu să ne întâlnim, te voiu convinge cu gura, adăugând singur aceia că numai despre acela care în ajunul alegerilor din Zlagna a telegrafat: să se aleagă M[oldovan] și care zice că nu a știut că ești tu candidatu[!] – nu stau bun. Despre altul sau alții totdeauna cine poate fi acela cred că vei ști (Barbă mare). Sperând că mă vei asculta, frate Dimitrie, și te vei abate de la părerea ta de mai nainte – de ce te mai rog și a 3-a oară -, te rog a-mi face cunoscut pe când vei sosi în Miercurea. Apoi, așiu dori dacă nu mai curând, cel puțin pe Sfântu Ilie prorocu[!] să te salut la Marcu în Miercurea. O contramandare a alegerii tale e fără putință.

Despre afacerile noastre dietale [!]ți scriu numai atâta: că frații maghiari s-au dus mai toți acasă. Se zice că eri ar fi dat comisariului un memorand – formă de protest.

Astăzi vom avea ședință, în care se vor lua verificările înainte. Noi românii am dezbătut întră noi alegerea lui Thiemann⁸⁸ și am hotărât a-l verifica, nu însă după lege, ci numai din punct de vedere al oportunității. Dară, dacă vor face sașii opozițiune, poate că se vor scula și români[!] în contra-i.

Soția mea se află în Miercurea. Știu însă din stima ei ce are către amata ta soție căci [mă] acordez simțămintelor ei când te rog a-i spune cele cordiale salutări, iară din parte-mi sărutare de mânuțe. Când ați fi voi aicea știu desigur că nice soția mea nu s-ar afla acuma în Miercurea. Spune-i doamnei că o rog din genunchi să te înduplece a veni.

Remâiu cu cea mai călduroasă iubire al tău tutudeauna stimătoriu

Sibiu, 23/7, 1863

E. Măcelariu

Doc. XX/262, f. 27-30, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XII

[Miercurea, 28 noiembrie 1863]

Frate Dimitrie!

Când plecaseși de la mine cu mult stimata ta soție și drăgălașa Ioana îmi fu vorba cea din urmă a despărțirii de tine: "Dzeu să vă ducă în pace și să vă întoarceți iarăși sănătoși". Puține vorbe, adevărat, însă vei ști din experiență că togma când e inima omului mai îmboldită de mulțimea simțămintelor – fie acestea de orișice natură – togma atuncea e mai sărac în vorbe. Ce voi fi păcătuț atuncia nu știu, însă pare-mi-se că rugăciunea mea nu fu ascultată de cel de sus, căci curând după aceia am auzit de

⁸⁷ Colac de salvare sau ultimul mijloc de scăpare.

⁸⁸ Consilier gubernial.

pacostea ce ai avut pomind caii către Gârbova. Spun drept, mă speriasem la Berichte⁸⁹ cel dintâi, spunându-mi-se că au dat caii peste șianț. Și așa, luând vro câțiva oameni cu mine, am alergat deloc până în așa-numitul Dealu Albi, de unde v-am văzut că mergeți ca fulgerul. Și așa, ștergându-mi sudorile de pe fruntea-mi lată, sperând că veți fi rămas, după spusa neamțului, cu o simplă frică, m-am întors odihnit, rogându-mă de atotpotintele ce dacă nu m-a ascultat dintâi, să mă asculte a doua oară și să vă ferească de toată prihana. Apoi, ca să fiu mai sigur despre primirea rugăciunii mele, în duminica următoare am dat și o liturghie de prescuri și iată că scrisoarea ta din urmă m-a convins că nu stau eu togma rău înaintea lui Dumnezeu.

Pentru știrea ce ai avut bunătate a-mi împărtăși în privința resignațiunei mele la postul de Ob[er] G[erichts] rath săsesc îți mulțimesc. Bine și așa. Eu încă nu am cerut să mă lase să sug de la 2 oi, că doară am avut speranță că mă vor lăsa, ci numai pentru că am vrut, în zisa celua, să cerc marea cu degetu și, încâtva, mintea neamțului. Da, zău, acesta are minte. Numai o temere tot mai am et quidem că, prin resignare, îmi voi fi făcut pe baron Reichenstein de inamic inplacabil, fiindcă, doamne, tare mai stă de mine să primesc. Na dară, Dumnezeu și timpul le va face bune.

De pe la noi, zău, nu știu ce să-ți mai scriu ceva nou, cu toate că, zău, nice tu nu te-ai prea opintit în privința aceasta; dară iarăși ce să zic, că vei fi având destule după cap. Dară cu toate acestea, totuși te rog din când în când mai adu-ți aminte și de noi, ce suntem minores gentium, și-mi mai scrie câte odată. Nu de Reichsrathu⁹⁰, nice despre politică, că de acestea cetesc eu destule prin gazete, ci despre aceia: că ce mai face doamna și că mai faceți câte un ferbelu? Cum vă place berea. Scurt: valami szépet a p...tudja⁹¹.

Ce se ține de frații noștri ce au rămas în Sibiu în dem Wersorgungs anstalt⁹² ca să prăfuiescă băncile încă nu-ți pot scrie nimica, că nu am mai fost de-atuncea; mulțumita fie-i fratelui Iacob că m-a ajutat. Na, dară nu face nimica, mă voi mulțieni în cel dintâiu ferbelu și pe lângă acesta i-i voi trimite cât de curând și vro 3 căpățâni de curechiu acru, da cumva nu i se va învățat stomacul tot cu Butterteig și Theeiuri⁹³. Întreabă-l și-i spune că sunt și niște câmați proaspecți Reichraths⁹⁴.

În fine, te rog a-i spune mult stimatei tale soții că a mea o sărută, iară din parte-mi mii și iarăși mii de sărutări de mână. Pe Ioana asemenea o sărutăm, iară pe tine ambii salutându-te frățeste, rămâiu al tău stimătoriu amic

Mercurea, 28/11, 1863

E. Măcelariu

P.S. Salutare – da și complimente la toți cunoscuți[i] anume: Löw, Bran, Bologa, Pușcariu. Spune-le că îi aștept la ferbelu.

Doc. XII/262, f. 32-33, la Arh. Statului din Cluj-Napoca, fond citat.

XIII

[Miercurea, 22 martie 1864]

Frate Dimitrie!

Încă nu ți-am răspuns la preastimata ta scrisoare din urmă, însă nu pentru că doară nu așiu ști prețui nobilele tale simțăminte în privința persoanei mele, de cari și amintita-ți epistolă e plină și pentru cari, frate Dimitrie, îți exprim cea mai călduroasă a mea recunoștință. Eu nu ți-am scris pentru că aveam de cuget a merge la Sibiu să-mi aud ce gândesc domnii noștri de la Gubern în privința postului de cons[ilier] gub[ernial]. Însă, precum am înțeles, ei au făcut și fără de mine. Aud că încă înainte de a pleca gubernatorele la Viena, s-a făcut candidațiunea și că majoritatea voturilor o așiu fi primit eu, deși-ți mărturisesc că nu am vorbit cu nime. Pe lângă toate aceste însă, îmi spuse fratele Moga – care togma eri a trecut pe aicea – că fratele Popp ar fi zis: că Popoviciu va fi, de vreme ce eu nu vreau să primesc.

⁸⁹ Rapoarte, informații, vești.

⁹⁰ Consiliu imperial.

⁹¹ Ceva frumos, dracu știe!

⁹² În serviciul administrativ de aprovizionare.

⁹³ Prăjituri și ceaiuri.

⁹⁴ Cuvânt peiorativ (ironie a unei titlaturi).

E adevărat că, mai astă vară, așa am zis și și acum nu mi-așiu face mult din aceea dacă togma așiu rămânea afară. Dară, cu toate acestea, împrejurările s-au cam schimbat și văd că se schimbă din zi ce merge. Pozițiunea mea în Mercurea devine din zi în zi mai grea și mă tem să nu vină nesuferibilă cu vremea, întărindu-se Obergerichtu săsesc și căpătând (de ce încă foarte tare mă tem) comițiatu jurisdicțiune în trebile politice, deși acesta nu i-a competat niciodată. Dacă eu voiu avea superiori tot cum am acum și-mi vor mai pune în coastă și pe un Vil (emulu meu de mai nainte Wilhelm Löw) sau și pe altul de o faimă cu el, apoi lesne se poate întâmpla ca cu vremea să fug eu din M[iercurea], înainte de ce mă vor duduî alții.

Ei bine, vei zice: dară încă tot nu știu ce vrei? Așa e. Da, zău, mai nice eu nu știu ce așiu vrea și togma pentru aceasta îmi iau voe a cere sfatul de la tine sau cu alte cuvinte vreau a zice: să faci după cum vei afla tu de bine. Eu, într-adevăr, așiu mai fi rămas în M[iercurea] încă cel puțin 2 ani, parte ca să mai depureziu din datoriile ce le-am făcut ca Kais[erlich] Königlicher⁹⁵ parte și mai vârtos pentru că doară-mi ajută Dzeu să ridic o biserică și o școluță că, așa-zicând – nu avem de felu nice una, nice alta. De cea dintâiu ne vom apuca încă în primăvara asta, cu toate că, afară de ceva material, nu avem mai nimica. Dară de apucat totuși ne vom apuca, pentru că știu bine că dacă nu voiu face asta până sunt unde și ce sunt, vor trece și 100 de ani și Mercurea tot acolo va fi cu biserica și cu școala, unde se află astăzi. Însă, apucându-mă acum, sunt convins că – deși căne-cănește – ne vor ajuta și sașii, că și până acum ne-au dat în privința aceasta bunishor ajutoriu. Înprejurarea aceasta, frate Dimitrie, mă leagă pe mine așa tare de M[iercurea]. Ba, așa-zicând, mă face a-mi uita de viitoriul meu și a delătura pentru ea interesele mele proprii, pentru că sunt convins că lăsând acum postul de cons[ilier] Gub[ernial] (se înțelege dacă mi l-ați da) din mână, se poate întâmpla să umblu zeci de ani după el fără a-l primi.

Na, de Különben bănja a kutya⁹⁶, fie și așa; eu sunt învățat a mă mulțiem și cu mai puțin, numai de una dacă m-ar scăpa Dzeu și asta ar fi: Obergerichtu săsesc. Unii cam cred că dieta îl va da dr[acului] și că vom avea numai unu[l] și anume Tabla. Da, zău, eu mă îndoesc. Acuma, întorcându-mă iarăși la tema principală, totuși te rog lucră ca să fiu denumit căci, întâmplându-se aceasta, orișicum [î]mi va folosi pentru viitoriu; dacă togma și nu voiu primi, cel puțin îmi va mulțiem ambițiunea. De altumitrea, pare-mi-se și aceea că postul de care e vorba mai curând îl va primi un altu al 3-lea și acesta va fi B[ran] de L[emeni], cu toate că – precum se aude – Crennville ar fi zis ich werde dagegen protestiren⁹⁷.

În fine, [î]ți mai fac cunoscut că, totuși, s-ar afla o înprejurare care m-ar face a mă despărți de M[iercurea] deloc și încă fără nice o dorere și adeca: când așiu putea mijloci să-mi urmeze în post Wendel. Dară am foarte puțină speranță în privința aceasta, fiind[că] comesu[l] și aristocrația săsească peste tot nu-l plac defeliu și mă tem că hoțiu de Sch[midt] nu-l va candida. Pentru ajungerea acestui scop togma astăzi s-a ținut adunare scăunală și s-a decis: să te roage comesu[l] ca, cât mai curând, să ia înainte alegerea ampoaților supremi, precum prescriu Regulativele. Măine mă voiu duce la Sibiu ca să urgez alegerea și cu gura.

Venind acum și la cele familiare, [î]ți scriu că ne aflăm cu toți[î] sănătoși, precum ne știți și vă dorim din suflet. Abia aștept să vie 9 mai ca să vă mai vedem. Nevasta mea sărută pe iubita-ți soție, eu însă mânuțele, iară pe dragălașia-ți copilă o sărutăm. Pe tine încă te salutăm ambii. Rămăiu al tău stimătoriu amic

/Miercurea/, 22/3, 1864

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 34-35, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XIV

[Miercurea, 31 martie 1864]

Frate Dimitrie!

Nu ți-am scris demult, nu însă dară pentru că nu ți-așiu scrie bucuros – căci mai bucuros ca aceasta fac numai chitanțele – ci, știi frate, noi, minores gentium, la sate ne rezemăm, cât ne rezemăm, și

⁹⁵ [Funcționar] cezaro-crăiesc.

⁹⁶ De altfel, nu-mi pare rău.

⁹⁷ Eu voi fi împotriva.

pe prima. Însă, adevăratul magazin din care suplinim lipsele, spre a căror acoperire nu ajunge prima, ne este economia și în specie a mea grădinăritul și pomăritul⁹⁸ pentru că, precum știi, [î]mi plac verdețurile (ciapuțele, salata, spinatu, țieleru) și mai cu seamă din acea cauză pentru că se zice că astfelu de nutrimânt produce sânge și de aceasta, având eu de cuget a face și eu vrun copil (fie și o copilă) am trebuință mare. Și așa bei derartiger Leibens-[und] Beschätigungs weise⁹⁹ dându-ne Dzeu de vro 2-3 săptămâni un timp foarte priitoriu pentru asfelu de ocupațiuni, am trebuit să ne vedem de astfelu de trebi, ca să avem de unde trăi și putându-se a mai pune ceva și ad sapientum ut exes mane habeamus. Acum mi-am adus, cu ajutorul lui Dzeu, grădina în rând; fătutul biboliților, vacilor, rămătorilor; clocitu¹⁰⁰ puiilor de tot soiul încă au decurs și mai decurg normal. Draga de asentațiune – deși numai în un Stellungs bezirk⁹⁹, asemenea o am petrecut în pace și încă cu un succes foarte favoritoriu (am dat contingentul întreg, am acoperit o restanță de 12 din ani¹⁰⁰ trecuți și încă 5 Nachmänn¹⁰⁰). Și așa, mai respirând de la astfelu de ocupațiuni fatigioase, vreau a-ți mai răpi și ție timpul cu cetirea astor felu de secături de ale mele. Am zis secături, însă astfelu de numire s-ar putea da poate celor pretrimise, nu însă și celor urmânde în această epistolă pentru că voiui să-ți scriu, frate Dimitrie, despre un obiect foarte serios și de mare importanță pentru mine. Știu că poate mă vei râde că vreau să fiu o dată și eu serios, pentru că, într-adevăr, de câte ori ți-am scris, mai totdeauna ți-am scris, mai mult sau mai puțin, secături, căci am știut că de seriozități e un amplotiat totdeauna sătul. Acum însă – o mai zic încă o dată – vreau să mă acomodez înprejurărilor în cari trăim și, fiind acestea într-adevăr foarte serioase, voiui să fiu și eu serios. Frate Dimitrie! Înțelegând în zilele trecute că Excelsu Guberniu ar fi și făcut (ba, după alții și trimis în sus) propunerea pentru denumirea unui consiliariu gubernial în locul fratelui A[ldulean], precum și că eu așiu fi fost acel norocos a fi candidat loco primo însă, înțelegând și aceia că uni¹⁰⁰ dintră domnii guberniaști, ba însuși Excelența sa d. vicepreședinte Popp (et quidem încâtva cu drept, pentru că mai astă vară cam așa mă declarasem eu însuși), ar fi de acea credință: că eu poate nu așiu vrea să primesc acel post și temându-mă mai departe ca să nu fie de această părere și excelența sa d. vicescancelariu baron R[eichenstein], vreau frate nu numai a-ți descoperi sincer că, dacă voiui fi așa de fericit a fi denumit, voiui primi amintitul post cu cea mai vie recunoștință cătră toți aceia care-mi vor sta în privința aceasta într-ajutoriu. Ci te rog și pe tine a nu-mi denega conlucrarea și influența ta în privința aceasta, despre ce, de altumintrea, nice că mă îndoesc. Unde și la cine vei avea de a pune vrun cuvânt bun pentru mine, vei ști tu mai bine ca mine. Însă, pe excelența sa domnul v[ice] c[ancelar] baron Reichenstein, precum și pe ilustritatea sa dl. Baron Friedenfels (cari ambi¹⁰⁰ mă cunosc, de nu altumintrea, cel puțin din tăcerea ce am observat în dieta trecută), te rog a le spune devotament din parte-mi și a-i roga în numele meu a mă patrocina. Mai cu seamă celui dintâi, baronul R[eichenstein] te rog a-i spune apriat cugetul meu în privința postului de care e vorba, pentru că mai astă vară îi declarasem că nu m-așiu duce din Miercurea încă 2 ani odată cu capu – în zisa românului. Tot cam așa cam declarasem și cătră tine și și cătră alții¹⁰⁰. Și, într-adevăr, că așa și simțiam, nu doară însă pentru că doară și eu așiu fi crezut ca bătrânul meu [tată], că nu ar fi domn mai mare ca județu din M[iercurea], ci de tot din alte motive pe cari, pare-mi-se, ți le-am descoperit. Adecă, cugetu¹⁰⁰ de a ridica o biserică și o școală în locul nașterii mele, precum și pentru că m-am convins că poporimea mă iubește. Și-ți mărturisesc, frate Dimitrie, că înprejurarea din urmă mi-a fost și-mi va fi totdeauna foarte măgulitoare, pentru că mi-a succes a delătura unele prejudecăți din capetele fraților sași, care aveau o opiniune de tot scâlciață despre mine, iară acuma stau mai bine la ei decât la creștinii noștri.

Isprăvindu-mi-se și hârtia trebue să-mi încheiu și lithania. Te rog a spune prea onoratei doamne sărutarea mânilor, etc. etc., al tău stimateu amic

Mercurea, 31/3, 1864

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 36-37, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

⁹⁸ La un asemenea mod de viață și de activitate.

⁹⁹ Cerc de recrutare.

¹⁰⁰ Amânați.

XV

[Miercurea, 14 aprilie 1864]

Frate Dimitrie!

Vei fi așteptând – și cu tot dreptul – ca să-ți scriu ceva despre cele întâmplate la Sibiu cu privilegiul Sinodului și fii convins că, dacă-mi erta timpul, [î]ți scriam încă din Sibiu. Dară, zău, nu mi-a fost cu putință și așa vreau a-mi împlini datoria aceasta acum, la care iau de motiv și aceia ca să nu-mi inputi că numai atunci-ți scriu, când am lipsă de tine. Mai înainte însă de toate te rog să ai răbdare că poate-ți voi scrie cam mulțitor, de mai te vei ufi a ceti.

Că ne-am început afacerile sinodale cu rugăciuni fierbinți că doară se pogoară duhul sfânt asupra-ne, vei fi văziut din Telegraf[ul], precum și aceia că în ziua 1^a s-au înaintat vro câțiva inși din cler la rangul[ul] de maior, căpitan, căprariu și freitem¹⁰¹, ce nice s-a putut altumintrea, însă nu doară pentru revoluționari[il] din vecinătate ci, precum știi, frățiorule, o asemenea adunătură e împreună cu câte și mai câte cheltuieli, pe cari nu le-ar mai putea acoperi bietul e[iscop], dacă nu i-ar mai ajuta turma sa care, și de altumintrea, nu e de și pentru altceva [bună], decât pentru muls și tuns (vezi s.s. canoane ecumenice). În privința noului arhimandrit P[opea] vreau a-ți însemna că înaintarea acestuia, într-adevăr, meritat bărbat, o am salutat noi, ce ne țineam de partida antișaguniană, cu mare bucurie; însă nu pentru că doară fără arhimandrit n-ar fi venit cine știe ce daune multelor și bogatelor noastre mănăstiri, ci pentru că, primind P[opea] tagma călugărească i-a tras o dungă peste planul lui Abdul, care avea de cuget să facă pe Roșiu P[roto]singhelul de arhimandrică și așa să complaneze cearta ce s-a iscat întră Hannia și Popea, pe care din urmă, înaintându-l mai deunăzi episcopul de asesor consist[orial] l-a pus înaintea tuturor celorlalți consistorialiști, zicând că așa se cade, pentru că protosinghelul[ul] e întâia persoană după episcop. În contra acestei vătămări a protestat singur Hannia și de atunci nice că mai merge în Consistoriu. Acuma auzim că la Paști va să-l înainteze pe Roșiu de arhimandrit și apoi de vicariu. Cred însă că, în privința din urmă, veți mai avea de a vorbi și voi, adeca Cancelaria. În decurgerea vorbirii de deschidere declară episcopul că donează clerului casa ce a cumpărat-o din propria sa sărăcie cu 29000 f.v.a. și care se află în strada Măcelarilor (casa cea mare din strada numită, pa care o a cumpărat-o de la Mezey și care a fost odinioară a lui Mano Kati). Bieții preoți, firește primiră declararea aceasta cu entuziasm, neștiind că cu aceia vrea numai a ne scoate ochi[il] ca să tăcem când vor veni înainte rațiociniile despre averea episcopiei, clerului și fundațiilor, pe cari le-a scurtat cu de 300 de ori mai mult ca cât face donațiunea amintită sub decurgerea cetirei a rațiociniilor propusă [de] Abdul, ca să nu se mai cetească din ce felu de bani stă cutare și cutare fond și găci pentru ce? Pentru că din toate fondurile a schimbat bani, ce au intrat cu deosebite obligațiuni de stat, desdăunare și private, socotindu-le pe acestea în prețu lor deplin, iară alți bani i-au pus ad siapiculum, ca să nu mai vadă nice lumina soarelui etc. etc., ci să cetească numai suma. La care, firește, neputându-se întâmpla nice o contrazicere s-a și observat, iară după ce s-au cetit rațiocinațiile, îndată și propune înaltul Prezidiu: să iau spre știință și se aduce mulțiamita d.d. episcopi. Concluzu[ul]: se primește și să trăiască. Încă înainte de [a] înceta entuziasticile "să trăiască" și propune episcopul alt obiect la ordine. Na, asta mi-a fost totuși prea mult și, cerându-mi cuvântu[ul], întrebai prezidiu[ul]: că mai veni-vor rațiociniile la dezbatere sau ba, căci în cazul din urmă pe mine nu mă mulțumește concluzul adus. La aceasta mi se răspunde: că s-a primit și nu se mai poate fi obiect de dezbatere. Pe care apoi i-am reflectat: că nu am nicidecum de cuget a suspiciona pe nime. Ba, din contra, togma în interesul epitropilor și pentru susținerea vazei a întregului Sinod, care ar deveni de păpușe primind rațiociniile fără nice o examinare, trebe să mă rog a se lua din nou la dezbatere și propun să se dea unei comisiuni etc. etc. La asta apoi se scoală Alduleanu și zice: că și el așa a înțeles concluzul adus, că obiectul chestionat va să mai vie la pertractare și sprijinește propunerea mea. După declararea aceasta a [lui] Ald[uleanu] a urmat tăcerea morți[il], care a ținut mai bine de 30 minute. În urmă-și pune Abdul căciula în cap și zice: pentru astăzi încheiu ședința și cum longo nasu am eșit din biserică, păstrându-se la eșire din toate părțile tăcerea peștelui, pe când de altă dată nu mai încetau "să trăiască-le".

În zilele următoare apoi – bag de samă – ca să nu se nască la cetirea protocolului vro dezbatere – a aflat bunul părinte de bine a amâna verificarea protocolului. Când însă mai pe urmă totuși a trebuit să vină treaba la tapet, iată că se citește în protocol: că în privința rațiociniilor își reține Sinodul dreptul a le

¹⁰¹ Frunțaș?

examina la Sinodul următoriu, după ce se vor tipări și împărți la toți membrii[i]. Când se va întâmpla aceasta adevărat nu se poate ști, însă totuși s-a primit pentru că, într-adevăr, examinarea rațiociniilor ar fi cerut timp foarte îndelungat.

În privința dezbaterilor asupra obiectului de organizare am a-ți împărtăși următoarele: Abdul și preoțimea mai întreagă – se înțelege cu Roșiu în frunte – erau pe-aci a proclama mitropolia, ba și pe mitropolitul, însă făcându-se opozițiune din partea mirenilor s-a decis: toți §§ din proiect ce tractează despre mitropolie au să [se] privească numai ca propunere, asupra căroră va avea de a tracta în merit Sinodul metropolitan. Dezbaterile peste tot nu au decurs așa liniștit, pecum vrea a ști jupânul Telegraf. Ba, venind la §§ 100, 114 și 116 devenise togma înverșunată, căci episcopul sta pe aceia că numai din călugăr se poate face episcop și că numai dânsu e răspunzitoriu pentru afacerile Consistoriului; prin urmare, trebuie să-i și compeată dreptul de a schimba orișice sentință adusă în Consistoriu, pe când de către mireni (cari nu vrură a ști nimica de monachi, decât numai după alegerea de episcop) și anume de către dr. Glodariu, se făcu propunere: ca episcopul[i] să poată fi și mirean însurat și cu copii, pentru că știe mai bine ce însemnază iubirea părintească. Vezi, să se fi primit, noi puteam încă azi-mâne să fim abduli. De altumintea, încă se ține de cele stabilite în pomenitul sinod, eu din parte-mi așiu fi învoit. Mehr oder weniger¹⁰² mai cu toate, afară de §§ 114 și 116, în cari i s-a dat episcopului dreptu[i] de a-și denumi vicariu și pe consistorialiști. Că a eșit concluzul așa, a contribuit mai mult Ald[ulean], zicând că numai așa poate lua episcopul răspunderea pe sine, dacă își va compune el consistoriu, ca și când o atare răspundere nu ar fi putut Sinodul asupra-și, ce ar fi fost – cel puțin după părerea mea – cu mult mai înțelepțește. Na, dară și în privința aceasta mă mângăiu cu aceia că aceia (la denumirea vicariului și [a] consistorialiștilor) va avea un mic cuvânt și baronul Reinchenstein, respectiv regimu[i] care va avea mai multă minte ca sfinții părinți de la Sinodul nostru și va zice: eu vreau să știu cui dau bani[i]!

În privința împărțirii ajutoriului împărătesc de 25000 fl. încă i-a făcut Glodariu inputare episcopului că banii s-a[u] împărțit după volnicie, care a fost o lovitură bunică pentru Abdul. Atâta despre Sinod.

Întorcându-mă acuma la altele, și anume la cele mai speciale, [i]ți fac cunoscut că: episcopul a demandat preoților, prin Roșiu, să nu cerceteze pe Vasici, Bologa et Măc[elariu], pentru că noi suntem aceia cari vrem să aducem școalele iarăși sub Guvern. Poftim, ca și când Guvernu[i] nu ar ști să-și exercite dreptul său acolo unde-i compete și să nu se mestece unde nu are de a se mesteca. Eu și Bologa, de altumintea, stăm cum stăm înaintea lui Abdul, dară pe fratele Vasici nu-l poate vedea în ochi; nice la prânziu nu l-a chemat de feliu, [pe] când noi am avut onoare. În Sibiu se știe, desigur, că tu vei să vii la sinod; eu poate eram singurul care crede contrariu[i], căci am știut că ai minte. Apoi, să se fie întâmplat să vii, poate aveam proces laolaltă, căci ocupasem cuartir la Szabo; dară cu toate acestea, totuși nu m-așiu fi supărat, când togma așiu fi pierdut procesu[i].

Ca să nu mai iau altă coală, voi să-mi închei lithania și te rog a spune doamnei sărutare din partea soției mele; eu îi sărut de 1000000 ei mâinile, pe dragălașa de Johanna o sărutăm, iară pe tine salutându-te cordial rămău al tău stimătoriu

Mercurea, 12/4, 1864

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 38-41, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XVI

[Miercurea, 26 aprilie 1864]

Frate Moldovanu!

Văd că tu nu mai scrii, cu toate că acuma nu ai Reichsrath¹⁰³ și ca să te silesc moralicește sau, spuiund drept, fiindcă am lipsă de tine, iată îți scriu eu.

Frate Dimitrie! În zilele acestea iarăși mi s-a întâmplat un caz cu cinstitul Obergericht, din care prevăd că va să-mi provină nu numai lupte, ci și nelăceri câte și mai câte. Și iată cum: într-o cauză criminală în care nu s-a luat nice un protocol în altă limbă decât în limba acuzatului – cea română-

¹⁰² Mai mult sau mai puțin.

¹⁰³ Consilier de stat.

mergând procesu[l] la Ob[er]gericht, acesta a trimis sentința în limba germană. Însă acuzatul, deși plebeu (poate din îndemnu[l] preotului, cu toți în privința aceasta sunt oamenii noștri, sași[i] și românii bine disciplinați a nu-și vătăma dreptul unul altuia, dară nice a suferi să se vatame al său), nu a voit să primească sentința, ci s-a rogat, protocolaliter, să se milostivească cinstitul Obergericht ai trimite sentința în limba română, după cum prescriu legile. Noi, de la Oficiolat, am aflat rogarea bietului creștin de deplin dreaptă și așa o am și subșternut Ob[er]gerichtului, dinpreună cu toate actele[și] mit dem Antrage auf Widerfahung¹⁰⁴.

După un răstimp mai de două luni, ne veni aicea alăturatul Erlass¹⁰⁵, pe care noi pe aicea, sași și români, zău, îl privim de curiosu aliquid. Din acest Erlass vei vedea, frate Dimitrie, ce poate încă-ți va părea necredibil, că noi din Rechtenland¹⁰⁶, ma, poate în tot locul, stăm în privința limbei acum când art. II a primit sancțiunea majestății sale, acuma după ce majestatea sa s-a îndurat prea grațios a demanda: ca și până la publicarea articolului în dietă, toate jurisdicțiunile (deși numai nach Thunlichkeit¹⁰⁷) să se țină de el; zic acuma în anul domnului 1864 stăm în privința limbei vis-à-vis cu Obergericht cu mult mai rău ca în anul 1860 sub Latters...¹⁰⁸. De se întâmplă așa ceva – după cum vreau să știe uni[i] cu care am conferit despre obiectul subversinte – cu știrea Cancelariei și anume cu a excelenței sale b[ar]on de Reichenstein, eu nu știu. Ma, încât am onoare a-l cunoaște pe acesta și precum zice un amic care-l cunoaște și mai bine ca mine nu-mi vine a crede așa ceva despre dânsul. Viitoriul mă va convinge despre una sau alta, căci domnia ta cât mai curând va trebui să-ți dai părerea în cauza aceasta, pentru că am de cuget, în cea dintâi adunarea scăunală a mijloci emiterea unei deputațiuni stătătoare din sași și români de-a dreptul la majestate, ca să i se arate preainalt acestuia cum se observă prea grațioasele legi și mandate. Cauza, de altmintrea, o vom subșterne-o și Guberniului, cu toate că și cu acesta am avut o asemenea întâmplare, pe care însă până acuma nu o a rezolvat-o. Și dacă și de la Gub[em] ne va veni ceva asemenea și asta vom subșterne-o majestății sale, pentru că, să știi frate Dimitrie, noi la Oficiolatul de aicea suntem în privința limbei sași și români, una.

În adunarea scăunală cu majoritate eclatantă română s-a decretat ca limbă oficioasă cea română și germană, iară limbile ce și-au decretat comunele de oficioasă, se respectează cu cea mai mare scumpătate și togma pentru aceasta a cășunat nerușinatul Erlass mare indignațiune la sași, ca și la români.

De vei afla de bine conferează despre cauza [aceasta] cu baronul R[eichenstein] și-mi scrie ce zice, iară de unde nu, așiu dori să știu părerea ta. Adaug și aceia că eu voi face să se vintileze cauza și prin gazete. În refrângerea motivelor cuprinse în Erlassu Obergerichtului¹⁰⁹ nu vreau să mă las de astă dată, pentru că ar trebui să-ți scriu 10 coale. Mi-ar veni numai să pun întrebarea: sunt municipiile Rechtenlandului peste dietă și majestate și unde în municipiul [este] vro urmă e Ob[er]gerichten și cu atâta mai puțin de vicepreședinte cu 3000 de fl. și consiliarii cu 1600-2000 fl. pe an și cine plătește miile acestia? De bună sama municipiu[l] nu.

Da cu consilărășitu meu cum mai stă treaba? Mi-ar părea bine când s-ar mai amâna, ca să mă pot bate cu sașii; și iară, ce mai știi de dietă?

Apoi, zău, te rog frate nu fii așa leneșiu, ci mai scrie mai des, că de nu apelez la doamna. Vă poftim sărbători fericite. Nevasta mea sărută pe doamna, ich auch¹¹⁰, mânuțele, pe drăgălașa de Johanna o sărutăm și pe tine încă te salutăm, al tău stimătoriu amic

Mercurea, 26/4 1864

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 42-43. La Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

¹⁰⁴ Împreună cu cererea de recurs.

¹⁰⁵ Răspuns oficial.

¹⁰⁶ Stat de drept.

¹⁰⁷ După obicei.

¹⁰⁸ Ultimele litere indescifrabile.

¹⁰⁹ Răspunsul oficial al Tribunalului suprem.

¹¹⁰ Și eu de asemenea.

XVII

[Sibiu, 14 august 1864]

Frate Dimitrie!

Știu că mă vei fi judecat că nu cunosc omenie întârziind așa îndelungat timp de a-ți mulțumi pentru aducerea aminte la ziua prorocului Ilie. Care vină, de altminteră, și încâtva mi-o cunosc însuși, dară totuși fie-mi ertat a aduce spre a mea escuzare cel puțin atâta înainte, că ce s-a întâmplat nu s-a întâmplat nice din răutate și nice chiar nerespectarea preastimatelor persoane gratulatoare, ci singur din aceea cauză pentru [că] am fost – precum știi – tot fugariu, când în Miercurea, când în Sibiu. Numai în săptămâna trecută m-am aflat neîntrerupt în Sibiu. Ba, încă și astăzi, cu toate că e duminică, nu m-am cutezat a merge la Miercurea cât de frica gurei celei rele a fratelui Moga (care s-a făcut bedelu[!]) dietei și ca atare dă în toată ziua în Telegrafu că cari membrii lipsesc de la dietă), cât și din aceea cauză pentru că sunt Strohwitter¹¹¹ de vro câteva zile, fiindcă nevasta mea s-a dus cu Urlaub¹¹² la Abrud. Acuma dară primește, frate Dimitrie, precum și preastimata doamnă și domnișoară Johanița – ceștia din urmă pe lângă sărutarea mânușelor – pentru gratularea numelui meu – cea mai cordială a mea mulțumită. Dee Dzeu ca toate acelia ce știu că mi-ați dorit din inimă curată să se îplinească, precum și aceia ce-ți doresc și eu ție și preastimatei tale familii et quidem mai înainte de toate: să vă întoarceți cât mai curând întregi, sănătoși, tari și mari.

Despre dezbaterile dietali – cu toate ce le vei cunoaște din gazate [!]ți fac cunoscut că ne ocupăm încă tot cu L[an]d[est]agsordun¹¹³. Am sosit până la § 56 și cred că în ședința următoare [!] vom isprăvi. Ce ne va pune după aceia la ordinea zilei nu se știe. Pare-mi-se însă că ne vom apuca de modalitatea alegerilor pentru Reichsrath, care proiect a sosit togma alaltăeri, deodată cu articolu[!] despre Oberster Gerichtshof¹¹⁴. Pe acest din urmă l-a întărit împăratul, deși s-a[u] întâmplat 2 schimbări și anume: în § 1 și 3. Schimbarea dintâi, ce defige reședința în Viena, e motivată cu dreptul Coroanei, iară despre allerhöchte Entschliess[un]g¹¹⁵ din 31/3, prin care s-a înființat senatul Gub[ernial] ca Oberster Gerichtshof zice: sei eine prov[isorice]/durch Nothwendigkeit gebothere Massregel¹¹⁶ căci altminteră am fi trebuit să avem 4 instanții. Articolul pentru schimbarea § 75 Landestagsordnung¹¹⁷ încă s-a întărit; le dă însă regaliștilor dietali numai de la 23/6, 1864. Tot așa și deputaților Meilengelder¹¹⁸. De sesiunea trecută nu vrea să ști neamțiu numica.

Altceva mai însemnat nu s-a prea întâmplat în Dietă, decât că numărul membrilor e așa de mic de abia ajungem ca să fim beschlussfähig¹¹⁹ și așa trebuie să-i dăm toată dreptatea fratelui Moga dacă însemnază în gazetă pe cei absenți fără cauză și concedie. Cu baronul Reinchenstein abia am putut vorbi o dată și atuncia foarte scurt, cu care ocaziune, mulțiemindu-i pentru consilăreșit, [!]mi spusă: Es sei oben ein zweifel entstenden, ob ich annehmen werde¹²⁰ și că tu ai delăturat zweifel¹²¹.

Am observat însă că e foarte rece cătră mine, care răceală mi-o explic de acolo că a protestat adunarea scăunală din Miercurea în contra substituțiunei lui Löw de următoriu[!] meu și a cerut alegere, precum prescriu punctele regulative. Eu adeca, voind a-mi lua ziua bună, am adunat reprezentăția scăunală pe 25/6 și cu privilegiul acesta s-a făcut protestul amintit și încă la propunerea unui membru sas. Mai încolo s-a decis ca pentru alegerea viitoare pentru ambe posturile să nu se candeze numai sașii, iar până atuncia (la alegere) să rămân eu în Miercurea sau, neconcedându-mi aceasta Guberniu[!] să nu transpui oficiu[!] numai lui Wendel, ca celui mai bătrân oficial constituțional. Toate concluzele acestea s-a[u] făcut einfellig¹²² și s-au subșternut atât comesului, cât și lui Crenneville. Comesul fiind întrebat de

¹¹¹ Văduv temporar.¹¹² Concediu.¹¹³ Regulamentul de zi (cotidian) al Adunării.¹¹⁴ Curtea supremă.¹¹⁵ Hotărâre supremă.¹¹⁶ Este o reglementare provizorie impusă de necesitate.¹¹⁷ Regulamentul Adunării Naționale.¹¹⁸ [L]i s-au dat bani de deplasare.¹¹⁹ Apți să luăm o hotărâre.¹²⁰ Că a apărut o îndoială (un dubiu) acolo sus.¹²¹ Îndoială, rezervă.¹²² De înțeles.

Gub. că pentru ce nu face alegerea, a răspuns: Das Recht steht nur ihm zu¹²³ și acum se va așterne cauza Cancelariei. Ar fi bine când ai putea scrie ceva lui Horváth sau Teleki.

Până una-alta a zis gubernatoarele să rămân în Miercurea.

Aicea plouă de joi mai tot întins.

Cu acestia sărutând preonoratei doamne mânuțele, Ioaniței fruntea iară pe tine salutându-te cordial, rămău stimătoriu amic

Sibiu, 14/8 1864

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 44-45, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XVIII

[Miercurea, 1 decembrie 1864]

Frate Dimitrie!

Înțelegând numai eri că actele în privința alegerii[i] succesorului meu s-ar fi subșternut de mult Cancelariei, te rog – dacă nu va fi târziu – vorbește cu colegii[i] tăi că doară nu triumfează ilegalitatea. Apoi te mai rog să-mi dai sfatu[i] ca în caz când ar face R[eichenstein] pe kedvü¹²⁴ comisului și ar merge de aicea una deputațiune la împăratul pute-o-ar căpăta audiență, înțelegându-se de sine exoperându-și aceasta mai târziu de la gubernatoarele? Având speranțe poate că voi veni însuși, apoi fie ce va fi.

Nevasta mea mă tot întreabă că nu a trimis dna Moldovan nimica? Na dară, până acumă nice nu i-a prea fost de lipsă, pentru că ce timp a fost, să ferească Dzeu, numai astă noapte a înghețat binișor.

Pe biata maica o am îngropat-o în 14/11 a.c.

Nevasta mea sărută pe a ta stimată soție, eu încă mânuțele, Johanna o sărută ambi[i], iară pe tine te salutăm și rămău al tău stimătoriu

Miercurea, 1/12 1864

E. Măcelariu

P.S. Mogeștilor complimente și doamnei sărutarea mânilor

Idem

[Pe verso D. Moldovan notează]: "Am scris în 5/12 – apoi am trimis și colopu și [...]"

Doc. XII/262, f. 46, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XIX

[Miercurea, 9 februarie 1865]

Frate Dimitrie!

E cam de mulțșor de când nu ți-am scris nimica, cu toate că cuprinsul scrisorii tale din urmă (nu [în] ce privește la recepta despre ospitalitatea vieneză, ci îngirigirea despre mine în privința controversei cu blăstămatul de apoldianu), ar fi meritat să-ți aduc un mare, mare mulțiam. Nu pentru că doară așiu da veo însemnătate arătării[i] hoțului de sas din Apold care, în cointelegerea cu preținul Wil. și tâlhariul de Chimes, a cercat a mă înegri la locurile mai nalte nu, pentru că tot aceiași bârfeală a publicat-o și Hermannstadter Zeitung¹²⁵ de unde, luând ansă m-am și justifi[fi]cat (fără de a fi provocat) înaintea gubernatorului, ci pentru inima ta cea bună, pentru mai mult părintească ca amicabile îngirigire despre fericirea mea, pentru care eu nu-ți pot mulțiem destul. Mă raziem însă pe aceia că binele trebuie să fie răsplătit dacă nu pe lumea aceasta, pe ceialaltă sau, cu alte cuvinte, = 3și dau chezașiu pe părintele (nu pe mitropolitul), ci pe părintele ceresc!

¹²³ Că dreptatea îi aparține.

¹²⁴ Pe placul.

¹²⁵ Gazeta sibiană.

Despre decretul aulic prin care s-a ordonat afacerea oficioasă în contra-mi și Bereichterstattung¹²⁶ [din] 15/1 bis d. I[ahr]¹²⁷ numai atâta am înțeles de la Kirch...că Excelsa Aula ar fi aflat în arătarea apoldianului de sas crima abuzării[î] de oficiu și că Guberniu[î] s-ar fi restrâns pe lângă o simplă indorsare a decretului an das Ober Gericht. Ce a mai făcut acesta nu știu, dară nice am cercetat. Cu toate că așiu fi dorit să mi se dea ocaziune a cunoaște și eu opiniunea Can[celariei] în privința aceasta; în care caz, desigur, nu i-așiu fi rămas dator dlui Meist...Mai adaug că tot pe timpul arătării[î] apoldianului de sas se mai făcură și altele [cu] procurorul și Ober Gerichtu din Sibiu în contra-mi din care cauză am și fost tras în cercetare criminală prin Magistratul din Sibiu. Dară pe lângă toate că, zău, domnii senatori sibieni nu-mi sunt prea intimi amici totuși au eingestellt die Untersuchung¹²⁸.

Din toate acestea trebuie să conclud ma, m-am și convins, că sasu din Apoldu de Sus nu [nu] mai că nu a făcut arătarea din capu[î] său, ci un complot întreg a fost conșesut în contra-mi. Se vede că celora ce m-ar vedea bucuros dus din Mercurea (și de cari mai că se ține și șeful tău Bogatu) nu le e nice un mijloc prea dejositoriu. Na dară, să le fie de bine. Numai [că] pe calea aceasta din urmă nu se vor scăpa de mine.

Ce se ține de aceia ce mi-ai scris în epistola din urmă, ca să merg deloc la Sibiu și să depui jurământu[î], asta nu am putut să o fac de vreme ce Gubernul m-a îndatorat să rămău aicea până la alegerea succesorului (?) meu.

Particularu[î] mi-a sosit togma astăzi; [î]ți mulțimesc, căci știu că fără înțetirea ta poate mai aveam să aștept încă un an de zile. Comisioanele ce mi-ai încredințat, afară de speculația cu cârnați[î], le-am împlinit. Suma ce am dat pentru tine e 8,21 f. și și douăzeci și unu fiorini v.a. Cu Vasici însă [î]mi oi trage suma de altă dată.

Nevastă mea sărută pe mult stimata-ți soție eu, încă mânuțele, iară pe tine te salutăm ambii, pe Ioana o sărutăm, al tău stimătoriu amic

[Miercurea, 9/2 1865]

E. Măcelariu

P.S. Cauza lui Vendel în contra lui Amalia Harcser se află la Curte, fă bine...

Idem

Doc. XII/262, f. 49-50, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XX

[Miercurea, 27 aprilie 1865]

Frate Dimitrie!

Nu ți-am răspuns încă la scrisoarea din urmă, dară nu pentru aceia că dară așiu fi vrut să te las și eu să aștepți câte 4-5 luni după un mic semn de viață, ci singur din acea cauză pentru [că], vătămându-mă tu frate adânc prin amintita-ți scrisoare prin epitetul de fușieriu, m-am foarte turburat. Și așa, am creziut a fi mai consult a întârzia cu răspunsul, până ce mi se va mai așeza sângele, ca să nu poți zice azi-mâine că și eu așiu fi ca Abdul, de a cărui însușiri principale (furia și tirania) m-am convins și în zilele trecute. Am întârziat, zic, și pentru aceea, pentru că eu am pus și puiul mai mult prețiu pe amiciția ta, decât văd că pui tu pe a mea; și așa nu am vrut a-ți măsura cu aceiași măsură ce, poate, desigur, s-ar fi întâmplat când ți-așiu fi răspuns în primele momente după primirea scrisorii tale. Vei zice pote că m-am făcut poate prea delicat, dar nu e așa frățiorule. Tu trebuie să știi aceia că eu sunt ampoliat politic. Ba, mai mult, sunt șef politic (sau cel puțin un mixtum compositum) și, ca atare, trebuie să privesc "fușieritu" de cea mai mare vătămare. Deci, te provoc cu toată seriozitatea (?) cu poșta următoare să-ți revoci vătămarea de mine nemeritată, căci de unde nu, vei vedea cu cine ai de-a face. Vei învăța a cunoaște pe Iliu M[arcului] și încă nu spre lauda ta. Mai adaug, în fine, și iarăși cu toată seriozitatea că, dacă nu-ți vei lua îndărăpt cuvântul, mă voi vedea – deși cu cea mai adâncă părere de rău – silit a subșterme toată cauza

¹²⁶ Raport din darea de seamă din.

¹²⁷ Anul curent.

¹²⁸ Au sistat anchetarea.

doamnelor Moldovănoaie și Mogoiaie sub prezidiu dem Excellenz Frauen¹²⁹ spre deciziune și sunt sigur că tu vei fi acela care va rămânea blamat.

Acuma ia-n să vedem prin ce și cum mi-am atras eu acea inflamatoare imputare? Pentru că nu ți-am scris când pomesc Popeștii. Ei? dacă m-ai fi întrebat că ce zic? Făcutu-s-a Abdul, de când a ajuns la mitropolie, om de omenie sau ba? Ți-așu fi răspuns cu da. Atuncea ai fi avut toată dreptatea a-mi zice și mai multe, nu numai fușieru. Însă, că nu ți-am scris aceia, că când pomesc P[opeștii], pe când ei însuși nu știau aceia, ce vrei tu a știi de la mine: ist zu viel verland¹³⁰. În cazul acesta nu eu, Ilia M[arcului] și județu din M[iercurea], ci însuși Schmerling ar putea să devină, după conceptul tău, de fușieru!!! Apoi, că nu sunt fușieru., iată vreau a-ți comproba și cu aceia că acuma [Ți] fac cunoscut că Popești[i] vor pomi din Sibiu sâmbătă în 29/4 și, dacă nu li se va schimba planul, vor veni pe la Arad. Vei zice poate și aceia că cel puțin ar fi trebuit să-ți mulțimesc pentru trimiterea șialurilor. Na dară, ce se atinge de împlinirea comisiune din urmă și asta iarăși ți-o spun și cu mai mare seriozitate – cu aceia nu ți-ai câștigat nice cel mai mic drept. Ba, nice umbră de drept la vro mulțimire din parte-mi. Nu, nicidecum. Ba, din contră. Însă, să fiu bine înțeles, asta am zis-o numai încât se ține de tine și nu știu cu privire la doamna care din urmă și de astă dată, ca totdeauna, a contestat nu numai că are un gust adevărat, ci și că știe târgui. Spune-i, deci, cea mai adâncă mulțiamită atât din partea soției și cumnatelor mele, cât și de la Poruțioae, iară eu îi sărut mânuțele de atâtea ori, cât face datoria statului.

În zilele ce am petrecut deunăzi la Sibiu am avut iarăși un atac grozav cu Abdul așa că sunt convins că ziua de 24/4 nu o va uita în viață, cu toate că mai aceleași adevăruri i le-am mai spus încă o dată în anul 1861. În decursul[] atacului venit-a bătrănu[] întru atâta în foc, încât îmi zisă: ich werde eine von Ihnen nicht vorschreiben lassen, u[nd] diess sei eine Anmessung von mir¹³¹. Dară-ți mărturisesc că, zău, nice răspunsul meu nu fu mai delicat. Atacu[] ne-a provenit de acolo că a casat deunăzi pe un[ul] din cei mai destoinici administrator prot[opopesc] și încă din acel motiv că ar fi vrut să-l mituiască cu 25 fl. ca să-i facă pe un jinere popă, cu toate [că] el (Abdul însuși) i-a zis, așa-zicând mai apriat, ca să-i dee ceva. Vezi, din partea aceasta cred că nice tu nu l-ai cunoscut mai nainte. Cu privire la motivul depunerii, l-am întrebat să-mi răspundă: de crede că prin aceia ar face lumea să creadă că nu primește nice o cinste de la cei ce vreau a se preoți și pe cari îi denumește de administratori și protopopi? Și că toate acestea daruri le-ar împărți în dar? Și că dacă crede așa ceva se înșeală foarte mult. l-am zis: nu crede excelență că lumea ar fi tot aceia precum se zice în Politzu: ochi au și nu văd, urechi au și nu aud, gură au și sunt muți, pentru că deși am fost până acuma orbi, surzi și muți, am fost pentru că nu am vrut să compromitem Biserica și pentru că am sperat că te vei abate de la volnicile ca cari mai mari nu cunoaște istoria și de cari ar trebui să se înfioreze și despota despoților. Am tăcut. [Apoi] i-am zis: însă să știi ex[celență] că de aicea încolo nu vom mai tăcea, ci vom cere să se susție drepturile bisericei noastre, care e constituțională și nu despotică... Vei zice poate că ich schneide auf¹³² sau că dacă nu mă va fi ținut afară din casă. Dară-ți mărturisesc, pe onoare, că nice una, nice alta. Ba, din contră, voind eu a mă depărta, m-a întors de 2 ori de la ușă zicându-mi că el mă iubește. Însă când ne-am despărțit mi-a întins mâna, însă eu m-am făcut că văd nimic. Sub discurs, de 2 ori s-a arătat ca [un tigr, însă tot de atâtea ori și ca oaia. Acuma am de gând să-i dau în scris: un cuvânt sincer a[] unui fiu al bisericii greco-orientale către excelența sa părintelui mitropolit. În acest cuvânt nu voiu retăcea nimica, dară totdeauna mă voiu feri de toată patima lăsând să vorbească faptele ce le voiu înșira și-i voiu zice că dacă nu se va întoarce, pre Dumnezeu meu, voiu cere judecata publicității. Când mi-ai trimite și tu unele date în privința aceasta m-ai îndatora foarte, însă mult în 8 zile.

Dară despre cauza mea cu mutatu[] la Sibiu ce mai știi. Acuma mai m-am săturat a mai trăi în in der Ungewissheit¹³³.

Cren[n]ev[jile] îmi zisă deunăzi că se miră și el că nu se mai decide și mi-a promis că, venind el acuma cât mai curând la Viena, o va urga. De altmintrea, cu cauza aceasta a mea, pare-mi-se, se va împlini zicala: „vai de broaște, când se bat taurii în tău”. Wendel încă se roagă să nu-ți uiți de cauza lor cu Harăceroae și te rog și eu [să-i] stai întru ajutoriu. Da fratele Moga și familia ce mai fac; se vede că

¹²⁹ Excelențele lor doamnele.

¹³⁰ Ai prea mari pretenții.

¹³¹ Nu-ți dau voie să-mi dictezi dumneata, fiindcă eu știu cum să procedez.

¹³² Mă laud, mă fălesc.

¹³³ În nesiguranță.

ajungând la bine nu vreau să mai știe de cei săraci. Spune-le salutare etc. iară stimatei tale doamne spune-i că o sărută soția mea, cumnatele cu mine dinpreună mânuțele, pe Ioana o sărutăm în frunte, iară pe tine salutându-te cordial sunt al tău amic

Mercurea, 27/4, 1865

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 52-55, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXI

[Cluj, 21 noiembrie 1865]

Frate Dimitrie!

Mai întâi de toate îi mulțimesc însutit doamnei eigentlich¹³⁴ pentru împlinirea comisiunei cu care-mi luasem voia a o incomoda. Pălăria a sosit numai eri și te rog a-i spune stimatei doamne, fără nici o lingușire, că gustul domnii sale a aflat complăcerea întregului [...] feminin român din Clușiu. Așadară, încă o dată mare mulțiam, atât în numele meu, cât și al nevestei.

Acuma voiu să-ți descriu pe scurt deschiderea Dietei de eri: la 9^{1/2} ore ne-am adunat cu toții în sală, la 10^{1/2} a venit și președintele și a deschis șiedința cu o cuvântare foarte lungă pe care a cetit-o de pe hârtie și în care a desfășurat fazele Ősi alkotmányului; că a fost întrerupt mai de multe ori de eljenuri se înțelege de sine. După 11^{1/2} ore a venit comisariu[l] [împărătesc] invitat de o deputațiune dietală sub prezidiu[l] sau conducerea baronului Josika și comitat de o siută de 8 ofițeri de stabu¹³⁵. La intrare în sală nu mai încetau eljenurile. S-a cetit hârtia îm[părătească] de cătră comisariu și rescriptul îm[părătesc] în toate trei limbile, iară eljenuri, hoch¹³⁶ și patria să trăiască. După aceasta a salutat Dieta comisariul cu o scurtă vorbire ung[urească] pe care a cetit-o, la care apoi i-a răspuns Kemény. Atât în rescript, cât și în vorbirea cu Crenneville numai ce nu se zice apriat: că împăratul vrea uniunea. La două ore prânziu mare în Lyceum, la care a[u] luat parte toți membrii dietali. Noi românii am fost mai toți în frac sau căputuri. Excepție Laday, Domșa et Boer János, asemenea Hoszu Jozsi; Lazăr cu sabie și magyarka, dară fără Atila și în pantaloni. Frații maghiari erau [încrunțați] mai numai nu ne-au țipat afară pe aceia cari am fost înbrăcați în fracuri. Mai netoleranți și disprețuitori nu s-au arătat cătră noi dară niciodată. Baronul Apornice a vrut să sufere pe Alduleanu lângă el, când s-a dus dieta în corpore la Crenneville, ci a tras lângă sine pe alți doi asesorii inpintenați, din care cauză Ald[ulean] a și făcut rechtsum¹³⁷.

Încât despre vorbirile din dietă mai însemn că Crenneville s-a adresat cătră dietă cu : Tekintetes Országgyűlés¹³⁸, Kemény însă cu Tekintetes karok es rendek¹³⁹.

Despre conferințele noastre dietale suntem cam tot acolo, unde am fost deunăzi când am scris fratelui P[opescu], care scrisoare speriu că ți-a va fi împărțășit și ție, pecum cred că și tu îi vei împărțăși pe aceasta. De altumintrea, se poate că unii de-ai noștri se vor cam clătina, până când va veni treaba la subscriere, pentru că am văzut ce frică a[u] băgat frații maghiari în unii de-ai noștri în ziua deschiderii dietei. Anume: Pușcariu și Buteanu, cari înainte de amiază fuseseră în dietă în fracuri, după amiază, la prânziu deloc s-au țipat în maghiarei. Cu toate că voiu a imputa din așa ceva pe nimenea. Temerei acesteia, ca să nu se tragă uni și alți îndărăpt, când va veni la subscrierea votului sau reprezentățiunei noastre, e a se scrie că a decis conferința a vă chema prin telegraf pe voi din Viena ca să veniți în jos cu toate că eu de atunci am zis că nu va avea nice un succes; deși, zău, și eu am cunoscut și cunosc și acuma necesitatea aflării voastre aicea. La dezbatere, meritorie, așa cred, nu va veni până cam peste vro 8 zile, dacă nu cumva vor face maghiarii – îndată ce se va pune prop[unerea] reg[ală] la ordinea zilei și mai nainte de ce s-ar da aceasta unei comisiuni – protest în contra competenței Dietei, cerând a se face aceasta în Pesta, precum se aude că vreau a face; în care caz vom păși și noi cu a noastră. Și așa

¹³⁴ De fapt.

¹³⁵ Ofițeri superiori.

¹³⁶ Să trăiască.

¹³⁷ Spre dreapta.

¹³⁸ Onorată adunare (dietală sau parlamentară).

¹³⁹ Onorate Stări și Ordine.

Dieta-și va încheia afacerile sale. Despre cele urmânde vă voi mai scrie mâne sau poimâne. Mâne, în 22/11, dă Kemény prânziu mare la Hotelu[!] Național.

În fine, mai adaug, că dintre cei ce ne aflăm aicea, numai cam fratele Lazár se vede a mai avea ceva respect la maghiari, poate că pentru că au lipsă de el. În Guvern încă e votul lui ma totdeauna decisiv. În privința cauzei naționale e în toate înțeles cu majoritatea; e însă totdeauna de părere că să nu ne restrângem numai pe lângă negațiuni, ci să cerem și aceia că dacă se va întări uniunea, să ni se recunoască drepturile noastre câștigate în 63/4.

Acuma te rog a spune st[îimatei] doamne sărutare de la nevasta mea, eu însă îi sărut mânuțele de 1000 de ori. Rămâiu cu cordiala salutare al tău sincer amic

Clușiu, 21/11 1865

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 56-58, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXII

[Cluj, 1 decembrie 1865]

Frate Dimitrie!

/...Despre trimiterea de la Viena a mănușitelor comandate de Măcelariu și despre abonarea lui D. Moldovan la Kölösvári Közlöny, pecum și despre probleme personale, text peste care Măcelariu a tăiat. Tot acolo marginal, însemnarea lui D. Moldovan, la primirea scrisorii: "Dieta-Cluj".

Despre regaliști îți pot scrie numai atâta că, afară de Dobra, baron Popp, Vancia, Barițiu, Coste Ioan și Petru Manu și vro 5 maghiari, apoi Chimesu, Conrad, se află toți aicea, firește afară de cei din Viena. Și iarăși de la toți, afară de Chimesu și de la voi din Viena, au venit escuzările cari se reazemă toate pe boale. Încât se ține despre venirea voastră în jos eu, adevărat, că nu am cunoscut niciodată o neînconjurăveră necesitate ca să veniți, pentru ce ți-am și telegrafat să rămâneți acolo. Am făcut aceasta pentru că cam așa s-a declarat și conferința noastră la o declarare a baronului Șaguna. Însă la vro 2 zile după ace[le]a, observând că majoritatea conferinței dorește să veniți, precum văzând și aceia că unii, deși foarte puțini la număr, ar fi înclinat a vă lua în nume de rău că nu veniți, zicând că vă trageți de la luptă, am făcut aceasta cunoscut fratelui P[oruțiu]? prin telegraf, la care neprimind nice un răspuns și credeam că veți veni. Că nu ați venit ați avut, după părerea mea, toată dreptatea...

Astăzi s-a ținut elöleges gyűlölégi (pe românie prezentare sau consfătuire preliminară). S-a întâmplat bătălie mare, deși numai în plen, însă numai întră frații sași și maghiari. Dacă așiu voi să-ți descriu nu pe larg, ci numai în schiță decurgerea gyűlölégiului de astăzi, mi-a trebuit cel puțin 2 zile, însă îl vei ceti cât mai curând în Kolosváry Közlöny și așa mă mărginesc la aceia a-ți împărtăși, până una alta, că elöleges tanácskozásu¹⁴⁰ dietei noastre de astăzi ne-a putut servi de învățătură a prețui solidaritatea și că aceasta e în stare a da putere însuși și celor slabi. Ruptura ce am văzut întră sași provine, vai, și din ce motiv politic, convingere, predilecțiune, ură, etc.; mi s-a înfățișat ca un monstru. Bemches (deputatul cetății Brașov) mai unionist decât Kosuth, s-a declarat că în Transilvania nu mai poate fi vorba de dietă, ci numai în Pesta și acesteia-i să se subștearnă doririle sașilor vro 7 puncte, mai că le poți găci cari sunt: se reduc la authomes Rechtenland¹⁴¹. Tot cam așa și Mellzer – deputatul Sz[asz] Reghinului. Maager vrea uniunea dară nu cea din 48, pentru că a fost Erzwungen u[nd] übertumpelt¹⁴². Ranicher, în înțelesul reprezentățiunei din Sibiu. Dintră unguri a vorbit Zeyk, Gaal János, Kemény, Bethlen János, Simay (armean) și încă vro 4 inși. Se înțelege de sine că toți a[u] lăudat pe Bömches și Mellzer, însă cu atâta mai tare s-a[u] agățat de R[anicher] și Maager. Acesta din urmă încă a fost asemenea agradat ca și Ran[icher], mai cu seamă din partea lui Gál, Kemény, Teleki și Simay. Însă Ranicher nu le-a rămas datoriu în replica sa.

¹⁴⁰ Consfătuire preliminară.

¹⁴¹ Stat de drept autonom.

¹⁴² Luat prin surprindere.

Dintre români nu a vorbit nime. Ba, văzând că cum merg trebile, ne-am și cam cărat cătră casă mai toți. Spune dlui P[opp] că îi voi scrie cât mai curând și că până acuma pentru aceia nu i-am scris pentru că l-am așteptat să vină. Închinăciune la toți. Pe doamna o sărută nevasta mea, eu încă mâinile, asemenea și pe Johanna, iară pe tine, salutându-te cordial sunt al tău stimătoriu

Cluj, 1/12 1865

E. Măcelariu

P.S. Eri întârziaseam de la poștă și așa mai adaug astăzi aceia ce eri nu să știa și adeca: că astăzi vom avea ședință dietală, pe românie rendes országyűlés; cred că se va lua rescriptu[?] înainte și că noi românii cu ședința de astăzi poate ne vom încheia activitatea de membrii dietali întâmplându-se aceasta voi telegrafa.

Eri când vorbeau Ran[icher] și Maager se auzeu de pe galerie și și din Jos: szenteland. Ho! Ho!

Idem

Doc. XII/262, f.59-62, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXIII

[Cluj, 7 decembrie 1865]

Frate Dimitrie!

Eri la 3^{1/2} ore după amiază, precum cred că vei fi citit din telegramul ce s-a trimis la Neue Fr[ei]e Press s-a încheiat dezbateră generală, primindu-se, firește, propunerea lui Zeyk K. Moțiunea Șiaunei numai Laday, Boer și Hószu nu o au părținit. Domșa a lipsit din ședință. Dezbateră de eri a fost mai numai e[ne]rvantă, mai cu seamă vorbirile fraților Moga și Gaetan. Îți mărtisesc că nu-ți poți închipui ce rău a vorbit Domșa tău; cred că doară nice ca gramatist nu a vorbit mai rău sowohl was Vortrag als auch Inhalt anbelangt. Poți judeca numai din aceia că a adus înainte pățania lui din revoluțiune, că are soție de maghiar, că frații lui erau întrăun lagăr și el într-altul. Scurt, a fost einzig und allein subiectiv. Na dară, căpitanul Bohățel ne-a mântuit onoarea, vorbirea lui a fost excelentă, așa cât a adus și pe contrari în uimire.

Mâne sau pomâne se va preda adresa noastră cu care apoi noi românii cred că ne vom încheia activitatea de membrii dietali. Nu știu, pomenit am în scrisoarea din urmă către fratele Popescu că profesorul Domșa, răspunzând în ședința din 4/12 mitropolitului Șiauna ne-a zis-o apriat că, aceia cari ne-am abătut de la constituțiune am comis nula infidelitatis și a pomenit pe Bem și pe regele ca apărători continuității de drept. Asta a făcut, de altumintea, și la maghiari foarte rea impresiune.

Cu aceasta rugându-te a spune stimatei doamne sărutare de la nevasta mea, precum și din parte-mi a mânuțelor, rămău salutându-te al tău stimătoriu

Cluj, 7/12 1865

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 63, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXIV

[Cluj, 25 martie 1866]

Frate Dimitrie!

Eu o făcusem cu tine mai precum ai făcut tu astă toamnă sau în anul trecut cu mine, când nu-mi scriseseși în 8 luni de zile nici o boabă, prin care nu vreau a zice altceva decât – când ți-ai fi uitat – să-ți aduc aminte că, într-adevăr, sunt înprejurări ca acelia sub cari, pe lângă toată bunăvoința omului, nu e cu puțință a împlini toate acela ce dorește. Cu toate că eu – precum ți-am amintit și ție – totdeauna când am scris fraților P[opescu] sau B[ologa] m-am privit de așa ca și când v-așiu fi scris la toți trei. De a fost în faptă așa nu știu.

Vei crede poate că nescrindu-ți așa demult voi avea cine știe ce grămadă de material interesant, despre care ți-așu putea scrie acuma, pe când, zău, mă aflu mai mult ca orișicând în acea stare a nu ști cu ce să încep. Na dară, voi să-ți scriu mai întâiu despre cele familiale. Eu, frate Dimitrie, de când din grația înălțatului – și a voastră, a patronilor mei – am fost așa de norocos a mă face domn și ca atare a mă așeza în Clusiu, mi se pare că mă aflu togma așa ca și când ar fi fost revoluție, prin a cărei vandalism dărâându-mi-se casa și masa (nu vreau să zic bunul și palatul) m-am făcut domn, adeca amplotat; bunăoară cum se aflau în anul 1860 pe la Staatshalterei¹⁴³, unii aristocrați ce au bancrotat cu mult mai înainte de 48. Tot cuartiriul îmi stă din 1 odaie și un Vorzimmer¹⁴⁴ pentru care plătesc pe an 250 fl. și aducem din cost ceva cam cum trăiam când eram studinți. Vei zice poate că eu sunt de vină, precum că nu vreau să-mi iau alt cuartir, însă nu e așa. Astă toamnă, când m-am mutat, nu am căpătat, și și pe acesta cari-l am acuma numai ca din grație. Acuma însă iarăși sunt înprejurările de așa de, zău, nu știu plăti-s-ar să mai iau alt cuartiriu sau ba? Ce viață pot duce sub atari înprejurări cred a nu fi de lipsă a-ți spune, allein so etwas hat auch sein Gutes für sich¹⁴⁵ pentru că, lasă că sunt mai mult sau mai puțin silit să șied în birou, am ajuns cel puțin acea neașteptată fericire ce nu credeam niciodată, de care poate nici m-așu fi împărțit vrodată dacă nu veneam la Clusiu și dacă înprejurările nu erau așa precum ți le-am descris mai sus. Am, zic, cea mai bună speranță...că, cu încetu voi să-mi depureziu datorile, pentru că în toată luna îmi rămâne din plată când 10, când 17 fl. Ba, în ianuarie - aflându-mă în comisie – a cruțat nevasta 75 de fl. /și/ 99^{1/2} x. Apoi eu din diurnă 10 fl., 59 x.r. Nu am crezut în viața mea să ajung asemenea zile fericite!!! Oficiu[!] încă-mi place de minune; cel puțin am învățat aceia că unde se fac hoțiile cele mai mari, adeca la masa verde a G[ubemului] merge după cum le place magnaților. Numai norocul bieților creștini că domni[!] aceștia nu au studiat și nu studiază nimica. Cu cât de mândru cât și măgariu de Born[emisza], nu e o ședință să nu ne agățăm deolaltă. Na dară, dabit Deus his [...] finem.

Despre politică nu-ți scriu nimica, pentru că ești mai aproape tu de vatra și mama ei; și așa aștept togma să-mi scrii tu ce mai gândești despre viitoriu? Despre aceia că intra-vom noi românii în Dieta pestană nu știu nimica de sigur, de vreme ce – precum știi – Blasiul alias Gazeta zice: pasivitate; pe când Sibiul alias Telegrafu strigă: activitate. Eu, din parte-mi, mărturisesc că am fost totdeauna pentru cea din urmă și așu fi și acuma de părerea aceasta, dacă rescriptul din 25/12 nu ar fi lăsat în voia noastră să mergem sau să rămânem [...] ¹⁴⁶; pentru că, orișicum ne vom privi, suntem cu mult mai slabi ca să putem face o pasivitate solidară și constantă de una, iară de altă parte iarăși eu nu știu să ne fie folosit vrodată pasivitatea. Ba, din contra, când orișicum [avem] activități, avem a mulțimi mult-puțin ce avem. Că cu privire la memoratul rescript s-ar vedea că înprejurările de față nu ne-ar putea strica nice pasivitatea e adevărat; însă totuși zic că întâmplându-se să între sași[i], nu ar fi consult pentru noi a ne izola și a lăsa tot terenul altora. Despre sași nu se știe încă desigur că intra-vor sau ba, deși matadoru[!] lor Zimmermann se află deja în P[esta], pentru că ei a[u] cerut licență să poată trimite o deputațiune la împăratul. Togma eri s-a referit în Guberniu; vi se va așterne cât de curând u[nd] noch mit dem Antrage¹⁴⁷ ca să nu li se dea. Pentru primirea deputațiunei, afară de sași, numai eu am votat.

Eu am avut de gând să pomesc eri cătră Pesta, da nu ca să intru în dietă, ci ca să viu să mă mai înțeleg cu voi din Viena și să fie amănat dieta mai pe lung timp, și nu numai până în 10/4, și veneam. Am și vorbit pentru Urlaub cu Crenneville și se părea că-i pare foarte bine că voi să intru în dietă. Firește, nu i-am spus că ce am de gând. Scrie-mi cât mai curând, că de [ce] păreri sunteți voi vienezii?

Cu trimiterea portretului mi-ai făcut o foarte mare bucurie; iată frate că încă nice nu ți-am mulțimit până acuma și că nu ți-am trimis și eu pe al meu. Sper că, orișicum, ți-l voi aduce în persoană togma când s-ar înprăștia dieta, fie și prin baionete.

Dară de altele ce mai faceți, cum vă aflați cu sănătatea? Cum mai umblă timpul pe acolo? La noi e vară deplină, numai mai noaptea trecută a fost ceva mai rece.

¹⁴³ Birou administrativ.

¹⁴⁴ Antreu.

¹⁴⁵ Numai că așa ceva are (prezintă) binele lui.

¹⁴⁶ Cuvânt indescifrabil.

¹⁴⁷ Și încă cu cererea.

Ca noutăți [î]ți scriu, de nu vei fi auzit din Kolosvári Közlöny¹⁴⁸, că baronul Gerlitz a răposat eri la 5 ore seara. Toată averea – care zice că se suie la 500000 fl. – a testat-o miresei sale Szentkereszti Maria. Se va îngropa în Sibiu.

Spune mult stimatei doamne complimente de la nevasta mea, iară de la mine sărutare de mână, pe tine și copilă vă salutăm ambii. Al tău sincer amic

Clusiu, 25/3, 1866

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 64-66, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXV

[Cluj, 14 aprilie, 1866]

Frate Dimitrie!

Pentru cele împărtășite în stimata-ți scrisoare din urmă primește cea mai călduroasă a mea recunoștință. Mă voiu ținea de invitațiunea ce avusă-ți bunătate a-mi da.

Pentru publicitatea Gimnaziului din Brașiov s-a expedat propunerea Gubernului încă de vro 8 zile cu opinie favoritoare.

Încât se ține de mergerea noastră, adeca a deputaților români, la P[esta], după cum știu eu, adevărat că după spusele lui dr. Rațiu, cei mai mulți sunt de o părere cu Concordia și Gazeta az, az¹⁴⁹; să rămânem acasă. Ce se ține de mine spun drept că eu nu am fost de părerea aceea, ci ca să mergem și să continuăm tot de pe terenul pe care ne-am pus în iama trecută. Eri a fost căpitanul suprem B[ohățel] aicea și el încă s-a exprimat tot cam de o părere cu mine și așa ne-am înțeles ca să scriu la toți cei aleși până acuma, ca pe 21/4 a.c. să ne adunăm aicea în Clusiu ca cel puțin și dacă va fi să nu mergem, să nu ne escuzăm unu cu una și altul cu alta, ci toți într-un chip. De la excelența [sa] d. P[opescu] și ilustrit[atea] sa d. Bologa încă nu am primit nice un răspuns. Nu știu să-i fiu supărat cu ceva, cel puțin, desigur, cu voia nu. Venirea noastră în sus o vom amâna-o încă vro câteva săptămâni, până ce se va înființa drumul de fer peste Királyhágó¹⁵⁰. Deci vezi, doară supărați propunerea lui Kemény Domokos de astă iarnă.

Când ai fi așa de bun a-mi mai scrie încă odată, și mai pe larg, de care opinie ești în privința dietei din P[esta], m-ai deobliga foarte. Cu acestia sărutând doamnei mânuțele, iară pe tine salutându-te cordial, rămâiu al tău stimătoriu amic

Clusiu, 14/4, 1866

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 67, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXVI

[Cluj, 29 iulie 1866]

Frate Dimitrie!

Precum știi, eu totdeauna obicinuiam a-ți scrie epistole foarte lungi, a mângi coale întregi, a-ți scrie mai departe câte verzi și câte uscate, a mesteca cele serioase cu unele mincinoase sau umoristice (da nu batjocoritoare, bunăoară cum face umoristu[!]).

Hei dară timpurile acelia fericite au trecut, halma cea mare a restanțelor din birou de una [parte], iară de altă parte seriozitatea înprejurărilor sub care viețuim, mă silesc a-mi însuși obiceiul tău, a-ți scrie în forma de telegram, adeca puține și numai serioase. Știu că te vei mira văzându-mă și pe mine odată serios; și totuși, e adevărat, pentru că prezentul ne dă cel mai eclatant probământ, că timpu și înprejurările sunt în stare a produce cele mai mari schimbări pe fața pământului și în ființele pe acesta viețuitoare (!). Așa, încă o dată te rog a fi escuzat că sunt silit a fi scurt și serios în scrierea acestei epistole.

Dară mai nainte de ce așiu începe la noutățile de pe aicea, [î]mi exprim sincera bucurie că ați sosit în pace și vă aflați cu toți sănătoși și în siguranță a nu primi în cuartiriu pe Buiguti. Dee Dzeu ca să fii totdeauna întreg, cinstit și sănătos, cu întreaga stimata-ți familie. Ca noutate am de a-ți scrie

¹⁴⁸ Informația Clujului.

¹⁴⁹ Adică.

¹⁵⁰ Piatra Craiului.

următoarele: fratele Maior sau mai bine zicând soția sa, a căpătat un ficior, tăiat bucățică P., dară asta să nu o spui lui Escelenz. Frau !!! Oberster Gerichtshof¹⁵¹ se află întreg în Clusiu, afară de Bol[oga] și președintele. Cesta din urmă a venit numai pe una zi (singur) de a togmit, recte închiriat, cuartiru și s-a întors iarăși la Orda [Oradea], unde și-a lăsat familia, zicând că de acolo se va arunca până la Sibiu pe vro zi (cauza nu mi-a spus-o) și numai atunci va veni la Clusiu când se va da știre că casele (cari au lipsă de unele adaptări) vor fi gata. Precum s-a declarat domnul președinte, familia va rămâne la Oarda până la toamnă și încă și excellenz Frau. Cine vrea creadă, eu însă nu cred; cu atâta mai vartos nu, căci știu că der gute her ist etwas eifer [süchtig]¹⁵². Deși ar fi foarte cu scop să vină P[op] singur pentru că orișicum a avut foarte mari spese cu călătoria asta über kopf und Hals¹⁵³ și așa și-ar mai cruța ceva, căci eu n-am înbiat cu cuartiru și fratele Buteanu cu costu, care unica înprejurare mă face a crede că poate totuși va veni singur??? Numai nu știu ce zice Șiandor care, de altumintea e foarte galant?? Înțeleg: că dacă nu vor rămânea la el?

De la Gal din V[iena] togma eri scrisoare, în care-mi scrie despre mătasă nevestei mele și mai adaugă: că prezidiul stă gata reise fertig¹⁵⁴, iară personalu[l] celălalt va rămânea acolo și că postul de asesor de la Tablă va rămânea einstweilen¹⁵⁵ gol. Tot G[al] scrie că prospectul pentru ministeriu ung[uresc] s-a cam dilăturat.

După un telegram oficios de eri s-a prelungit Waffenstillstandu¹⁵⁶ până în 2/8; s-a primit eine Waffenruhe von 4 Wohen¹⁵⁷ precum și die Friedens preliminarien; se zice gegen Abtretung Schlesiens und Schleswig Holstein¹⁵⁸.

Încât despre mine și ale mele suntem, laudă dlui, sănătoși, atetitu nu ne face năcaziu; dară cu atâta mai mare supărare ne fac din a târgășuirilor din Viena și mai mult și ca aceasta, că în Pesta am împrumutat unui amic 100 f. pentru că nu-l lăsa gazda casei să meargă acasă, întru atâta îl iubea. Acesta mic încă nu și-a împlinit promisiunea a-mi retrimite potori[i]¹⁵⁹ și mă tem să nu-l jefuiască Burguți și să-l facă Zahlungsunfähig¹⁶⁰. Argintariu Reiner totuși m-a înșelat cu vro 40 f., poate din greșială. Mobilele au sosit în pace; astăzi ne sosește și porțelanul. Punga plânge. Nevasta mea sărută pe doamna și pe drăgălașa de Johanna, eu detto mânușele, pe tine te salutăm ambii, al tău amic

Clusiu, 29/7, 1866

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 68-69, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXVII

[Cluj, 7 decembrie 1866]

Frate Dumitre!

Înainte de ce așiu fi în stare a-ți răspunde mai pe larg la stimata-ți epistolă din urmă, mă grăbesc a-ți face acea tristă știre, cum că soția fratelui Lazăr Sándor a răposat eri la 12 ore și se va înmormânta mâne la 3 ore.

Blamările ce ne dăm unul altuia în toate jumalele prin descoperirea dezbinărilor diabolicești, m-a[u] scandalizat asemenea și pe mine. Într-adevăr, nu știu nice ce au putut păcătui strămoși[i] noștri. Știu însă desigur aceia că strănepoți[i] nu ne vor erta niciodată păcatele cari le comitem noi, adeca unii dintre noi și încă, din cele mai murdare motive, venită după popularitate și ura personală.

Vei să știi și aceia că preș[edintele] Gub[emului] ne-a provocat pe aceia cari suntem ampioiați și deputați să ne decarăm când intrăm în dieta din P[esta]. Eu m-am declarat ca și astă vară, că voi intra îndată ce se vor decide die gemeinsam[m]en Angelegenheiten die Siebenbürgen ohne Intervenirung

¹⁵¹ Tribunalul suprem al Curții.

¹⁵² Bunul domn este puțin gelos.

¹⁵³ Până peste cap.

¹⁵⁴ De călătorie.

¹⁵⁵ Deocamdată.

¹⁵⁶ Armistițiul.

¹⁵⁷ Încetarea ostilităților [timp de] 4 săptămâni.

¹⁵⁸ Preliminările păcii, se zice, în schimbul renunțării la Silezia și la Schleswig-Holstein.

¹⁵⁹ Bani.

¹⁶⁰ [In]solubil, falit.

Ungar[n]s in einer die Einheit u[nd] Machtstellung der Monarchie garantirende Weise bereits geschlihtet hatverhandelt u[nd] entschieden werden¹⁶¹.

Despre alta mai pe larg de astă dată, acuma numai atâta că, mai că numai cătră 15/I, 1867, voi merge la Pesta. Buteanu încă era [cât] pe aci să moară, a fost rău bolnav. Toate cele bune și cuviincioase, al tău amic

Clusiu, 7/12, 1866

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 72., la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXVIII

[Pesta, 8 martie 1867]

Frate Dumitre!

E adevărat că mă aflu în Pesta din 7/2, e adevărat că ți-am primit și scrisoarea ta din 18/2, dară e adevărat și aceia că am ajuns și speriat și aceia ce nu am creziut niciodată.

Mă întrebi, amate frate, că ce fac? Îți răspund că eu am încetat de a mai face de aicea încolo [cu] Pușcariu. Acest om, mai mișiel decât toți mișei[i], mi-a făcut cele mai mari neplăceri. De acasă ne-am înțeles să venim și să ne declarăm pentru [18]/63 și [18]/64. El vine în 3/3. În 4/3 ținem conferințe și toți 4 inși se declară să luăm parte activă. Eu rămâiu singur. Tot atunci se face concludu la propunerea lui: să mergem deloc pe la toți miniștrii și la Deak!!! Din acestea [î]ți poți închipui în ce situațiune m-a adus. Na dară, nu face nimica. Așia să-i ajute Dumnezeu!!!

Eu am vorbit (sau am vrut să vorbesc) în dieta de eri. Am început românește. Asta a făcut o senzațiune pe care nu ți-o pot descrie, și mai puțin zgomotul, care ți se părea că ridică casa în sus, când m-am provocat la legile din [18]/63. (Vezi Pésti Náplo¹⁶² de azi).

Mâne sau poimâne-mi voi da declararea în scris și luni sau marți mă voi întoarce" a fűggetlen hazámba"¹⁶³. Așiu veni bucuros să vă cercetez dară nu vreau, ca să nu zică că am venit să mă înțeleg cu Schmerling. Însă, dacă ai veni tu batăr pe 24 [de] ore, mi-ai face o bucurie nespūsă. Scrie-mi sau telegrafiază-mi. Șed în Schlangengasse nr. 2.

Sărut mâinile la doamna, pe Ioana și pe tine te sărut, al tău stimătoriu amic

Pesta, 8/3 1867

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 72, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XIX

[Cluj, 18 martie 1867]

Frate Dimitrie!

Scrisoarea ta din 9/3 o am primit-o în 11/3. Și așia, pornind în ziua următoare cătră casă, nu ți-am putut răspunde. Din acea scrisoare am văzut că ești îngrijorat că mi se va întâmpla ceva în urma furiei asiatică ce au provocat cele 10-15 cuvinte ale mele. Și îngrijirea asta a ta m-a convins din nou despre bunătatea inimei tale, pentru care-ți mulțimesc și încă cu atâta mai vârtos, cu cât togma în 11/3 aveam de cuget, cu ocaziunea predării declarării, să le combat vehemența cu care au pășit în contra mea și să le spun, întru altele, că cel puțin acela care a întărit legile, la carii m-am provocat, ar fi meritat mai multă considerațiune. Întâmplându-se însă că nu mi-a gătat traducerea pe ungurie și mai făcându-mă și un alt amic atent că ar fi tare înfuriați, apoi primind și scrisoarea ta, m-am hotărât să-mi depui declararea în mânele președintelui și apoi să mă șterg. Așia am și procedat. Dară președint[ele] văzând că declararea e în limba românească nu vru să o primească. Mă întreabă că, petiție e sau ce? la care i-am răspuns: "én nem jöttem ide petícionálni"¹⁶⁴. Vorbele acestia l-au înfuriat, [î]mi dădu scrisoarea, ce o ținea în mână, îndărăpt și cu asta ne-am despărțit delaolaltă. Dară, până ce eram încă în odaia expediturii poștale, vine

¹⁶¹ Afacerile comune pe care Transilvania le-a îndeplinit fără intervenția Ungariei, le-a stabilit deja într-un mod care să garanteze unitatea și puterea de stat a monarhiei; Ele să fie supuse tratativelor și apoi deciziei.

¹⁶² Jurnalul de Pesta.

¹⁶³ În patria mea independentă.

¹⁶⁴ Eu n-am venit aici să înaintez petiții.

un deputat român din Ungaria, Faur, și zice la urechie: "Vezi și te cară de aicea". Când am trecut printră deputați, carii erau adunați în ambitu, aud pe unu[i] zicând: "gondolyatak, meg azt feleli a tolvay az Elnöknek, hogy ő nem jött petitiókálni"¹⁶⁵. Că nu am mai făcut pureci mulți se înțelege de la sine. Ba, credeam că nu mai ajung la un Fiaker¹⁶⁶, cu care m-am dus de-a dreptul la un bărbier, m-am tuns până în peler și mi-am schimbat ochilari cu uni[i] vineți și cu aceștia am venit până acasă. Aicea încă tot [i]mi mai mulțimesc uni[i] și dintră unguri și nice ferestrele nu mi le-au spart încă. În tot minutul așteptăm pe comisariu reg[esc]; știu că se va bucura de minune.

Despre scena din 7/3 îți scriu ce nu ai putut vedea din jumale, că gândeai că a intrat lancu cu moți[i] în dietă; unii strigau: e Dacoromania, alții: Azt hiszi hogy Bukurestle von, le vele, szemtelenség un plane și még teszi wogát atolvay mint ha nem tudna¹⁶⁷, când mă făceam că nu știu și nu cunosc cauza zgomotului.

Estea toate s-au întâmplat în Dieta din Pesta și nu pe uliță și nice în birt și totuși zice înțeleptul țări[i] că: nu a fost ingerültség¹⁶⁸.

Vei să știi și aceia că aveam de gând să nu vorbesc nice o vorbă ungurește, tare mă adusă în mânie și așa am eșit din concept. Că am zis Tisztelt ház¹⁶⁹, a fost numai lapsus linguo, dară a revoca nu mai era cu putință. Popești[i] și Bologești[i] sunt sănătoși, dară tare îngrijați, nu știu ce se va întâmpla cu ei.

Nevasta mea sărută pe doamna, eu mânil, pe tine salutându-te ambii, sunt al tău amic
Clusiu, 18/3, 1867
E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 73-74, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXX

[Cluj, 6 iulie 1867]

Frate Dimitrie!

Nu vreau nice a încerca să-mi escuz îndelunga tăcere, căci poate nici mi-aș succede. Nu voiu să pomenesc pe cât de triste, atât și de neașteptate evenimente ale zilelor din urmă, zicând că doară acelia mi-ar fi înțeleștat gura și lăntuit mâna ca să nu pot nice vorbi, nice scrie. Atâta însă trebuie să amintesc că ceva confuziune mi-au cauzat acelia. E poate slăbiciune de la mine a recunoaște așa ceva. Ei dară, care, cine nu [e] expus slăbiciunilor omenști? Și confuziunea, zău, e un ce omenesc. Apoi, de așa ceva pare-mi-se – și asta o vei fi esperiat și tu – că nu pățimesc eu singur, vei mai cunoaște și pe alții pe carii îi vei putea pune în una categorie cu mine, adeca dintr-aceia cu carii ai stat mai nainte în corespondență.

Na dară, dacă nu ți-am scris demult, voiu să suplinesc acuma, scriindu-ți o epistolă cât capenegu Popii Lepedeu din Vidra – de lungă. Numai nu prea știu de unde să încep, căci mi-am pierdut firu. Vei zice poate, bine că nu ți-ai pierdut capu. Așa e, cu toate că es ist auch zu einer derartigen Auszeichnung die beste Hoffnung vorhanden¹⁷⁰ sau dacă nu și capu, cel puțin vrun dinte sau așa ceva.

Voiu să încep cu descrierea unor evenimente din epoca anticonstituțională; voiu trece apoi la altele din epoca tökéletes alkotmányului și voiu deveni, în fine, la cele din viața socială, dară de încheiat voiu încheia cu unele agende din Petitions Ausschuss¹⁷¹.

Acesta-mi va fi programul scrierei acesteia, înțelegându-se de sine că atârnă încă tot de la înprejurări a mă ține până la sfârșit de toate amănuntele lui. Nu știu dacă ți-a scris cineva despre purtarea metropolitului Ș[uluțiu] când cu bineventarea lui Péchy aicea în Clusiu și așa voiu să-ți amintesc eu unele pe scurt, că cum ne-a vătămat și cu privilegiul acela și apoi iarăși el joacă pe vătămatu. Noi, adeca

¹⁶⁵ Gândiți-vă, el răspunde președintelui că n-a venit pentru a înainta petiție.

¹⁶⁶ Birjă.

¹⁶⁷ Crede că este la București, jos cu el obrăznicie, un plano; ba mai mult: se preface hoțul că n-ar ști.

¹⁶⁸ Intațiune, tumult, agitație.

¹⁶⁹ Stimati deputati.

¹⁷⁰ Există cea mai bună speranță pentru o asemenea distincție.

¹⁷¹ Comisia parlamentară pentru petiții.

pravoslavniciei, îndată ce a sosit l-am bineventat, adevărat că numai 4 inși, iară a 2-a zi ne-am dus iarăși cu toți[i] (adevărat că iarăși numai pravoslavniciei) și l-am bineventat ca reprezentanță bisericească. Așteptam cu toții, dară ne va zice ceva și anume că, să ne înțelegem de unele și de altele. Însă, din toate acestia nici vorbă, cu toate că, când cu unu, când cu altu s-a întâlnit mai de multe ori. Ba, togma cu mine a vorbit, când am fost la prânziu la comisariul, mai lung timp întră 4 ochi și a adus înainte și diferența cu bătrânul din Blasiu și că sfătosu de Bab[eș], cu Mo[cioni] ar fi vrut să-l înpace, cu care ocaziune i-am dat apriat să priceapă că ar fi de dorit să ne înțelegem despre una și alta. Ei și ce a făcut? În a 3-a zi a petrecerei sale în Cl[uj], cătră seară, ne cercetează: pe P[opescu], B[o]loga, dr. V[asici] și pe mine. Cu P[opescu] nu a putut vorbi, căci era rău bolnav; pe Bol[oga] nu l-a aflat acasă (Bologa două zile nu s-a mișcat de acasă, numai să nu se întâlnească laolaltă; ba, s-a pregătit și cu un prânziu grandios în onoarea lui); iară cu mine și cu V[asici] nu a vorbit dară nice la voce, dară mai cu seamă la mine se părea, atât dânsu, cât [și] fostul marele căpitan P[ipoș] (cu care a făcut vizitele), că ar fi muțit de tot. Cu asta ne-am despărțit delaolaltă, fără să ne zică o vorbă că în ziua următoare va să plece. Ba, din contra, îmi zisă că încă nu e hotărât când să plece și în ziua următoare la 5 ore dimineața plecă, luând cu sine pe sasul Rannicher. Despre politică nici o vorbă să zică cătră unul sau altul. Tot asemenea s-a purtat cu noi și în Pesta, cu toate că în conferințele noastre s-a pomenit mai de multe ori că ar fi cu scop ca să-l rogăm să țină vro conferință la noi, cu care adictul lui Pușcastele totdeauna reflecta că, să mai lăsăm...

A trecut și încoronarea, a primit-o și strălucitul Ș[uluțiu]. Se vorbea că cât mai curând va să părăsească Pesta și așa, în conferința noastră din 12/6 fac eu propunere ca să-l provocăm ca să țină conferința cu noi și zic, întră altele, ca să facem aceia, cu atât mai vârtos, ca nu azi-mâne iarăși el să zică că noi l-am condamnat și nu am vrut să-l cunoaștem. Primindu-se propunerea aceasta, am mers deloc cu 3 inși și i-am spus care ar fi dorirea noastră și adeca să ne defigă o zi în care să ne adunăm cu toții și încă nu numai cei din Ardeal, ci și cei din Ungaria. După câte și mai câte obiecțiuni, în fine, se învoiește, însă așa că nu și cei din Ung[aria] și așa în 14/6 ne-a adunat la dânsu. Ei și ce a făcut? Începe a ne spune că cutare și cutare l-au făcut hoțu și vânzătoru, că unii conducători s-au înțeles ca militară (Montenuovo) voind a produce o revoluțiune Horeiană...!!! Vine la timpul prezent și după câte și mai câte verzi și uscate încheie cu aceia: că nu se ține de competent a ne desemna calea pe care am avea de a proceda și adeca să facem quid de lege sau quod consilii?¹⁷² După ce a vorbit Boh[ățel] și Hoszu pentru "quod consilii" zice că și dânsul e de părerea aceasta și să nu credem că oamenii regimului prezent ar fi [ca] draci[i], căci cu ei ne putem înțelegem. Dracii noștri sunt acasă etc. etc. Cu asta am isprăvit, căci i-a venit în vizită un domn mare; ne arată ușa, însă ne-a rogat să nu eșim afară până nu va intra domnul cel mare în casă pe altă ușă, ca să nu ne vadă. Domnul cel mare a fost ministrul Lonyay. La acestia fă-ți tu însuți comentariu.

Deunăzi, venind Rannicher de la P[esta] ne-a spus că i s-a tânguit amar contra mea, a lui B[o]loga și Vas[ici], că ne-am trage de cătră el. Apoi poftim!

Aceia ce au adus jurnalele și mai cu seamă cele din România (Românul și Trompeta, cari-l înblătesc urât) că ar fi înegrit pe bătrânul înaintea lui Péchy, e adevărat. Io i-am și spus-o în Pesta că așa ceva se vorbește în Clusiu. I-am spus-o apriat ca să o știe, că ticăloșia aceasta nu mai e secret și a îngălbinat ca un bostan copt și nu a zis decât un simplu "nu e adevărat" și totuși e adevărat. Ba, ce e mai mult, m-a spus și lui P[opescu] că i-așiu fi împărțit cum că dânsu, P[opescu], ar fi zis cătră Ș[uluțiu] cele ce i-am spus eu despre el.

Despre isprăvile noastre, a celor 7-8, recte 9 deputați români la Pesta va să știi că nu am fost decât de 4 opiniuni și adeca:

1) Pentru uniunea cu Ungaria, însă cu administrațiune și ceva legislațiune provincială: Bohățel, Pușcariu, Bologa Sim et G? sau L? Moldovan¹⁷³ [...]; 2) Pentru uniune și administrațiune separată: Hoszu; 3) Pentru fuziune totală: Lázár; 4) Pentru deplină autonomie: eu și dr. Petco.

La ceremonia încoronării și banchet au fost iarăși cu toții în Teremtette (Costum magy[ar])¹⁷⁴. Eu singur am fost adoratoriu fracului și cilindrului. La banchet m-am temut să iau parte, ca să nu-mi perd vro aripă și mai pe urmă să-mi stric și rânza. Petco a sosit mai târziu. Despre inpresiunea cea plăcută care au produs cele 2 rescripte din urmă pe aicea nu-ți scriu nimica; [î]ți poți închipui. În Gub[em] s-au cetit în ședința plenară sau prezidiul lui P[échy]. Am cerut și unu și altu și m-am uitat lung la subscrieri și nu am

¹⁷² Ceea ce ar fi conform legii (legal) sau ce s-ar putea discuta (hotărâ), ce ne-am sfătuit.

¹⁷³ Cuvânt indescifrabil.

¹⁷⁴ Cuvânt sau sens peiorativ (alifie maghiară).

zis alta decât: "csak ugyan ő felségének az aláírata"¹⁷⁵, după care deloc a lăsat P[échy] să se refereze alt dărab, fără a întreba că are cineva ceva de a reflecta, cum face de alta-va.

După ședință mi-a inputat – dară numai amicabil – pentru că am tras la îndoială subscrierea împăratului. Péchy încă-și cam mușca din buză sub toată ședința. De altmintea ne avem minunat de bine, bag de seamă, căci l-am primit cu steag național, la care a venit anume de s-a uitat. În Pesta am disputat lung despre legile din [18]63. În fine, îmi zisă: Das würde heissen sich aufs revolutionaire terrain begeben¹⁷⁶.

În ședința de alaltăeri a venit la tapet în Gub[ern] usuarea celor 3 limbi și se decisă ca să scriem numai ungurește, iară cei de la Instanția I să dea apoi deciziunile în limba partidei. Eu am luat cuvântul¹⁷⁷ numai după enunțare și le-am spus verde: Der Gebrauch der 3. Sprachen sei durchaus nicht becsúszott (cum zisese baronul Bornemisza) und würde keineswegs rathen dass das Gub. diessbezüglich eintreten lass¹⁷⁷ etc. și după o mică dispută s-a hotărât iarăși să rămânem cum am fost până va dispune sau regimu¹⁷⁸ sau legislațiunea, altmintea.

Încât de viața socială de aicea, zău, în zilele din urmă s-au prefăcut mai mult nesociabilă. Suntem și unii și alții¹⁷⁹ mai mult sau mai puțin îngrijați cum să ne creștem copiii, mai cu seamă eu. Se cam dă tare cu socoteala că P[opescu] și B[o]loga se vor pune în pensiu. Bologa numai nu se ca... de frică, dară nu atâta de pinsionare, cât de Entlassung¹⁷⁸. P[opescu] e cu mult mai rezolut macht sich aus der ganzen Geschichte nicht viel¹⁷⁹. Cu ministrul a și început a trage degetu. A remonstrat în contra unei instrucțiuni ce i-a dat ministrul¹⁸⁰ dară, adevărat că, și e un Unsinnu [prostie] ce fac bărbații de la cârmă. Nu au nice o idee despre administrațiune și procedură, unde vom ajunge și vor ajunge – vederemo.

Am zis că viața socială a devenit încâtva nesocială. Ce, zău, mult mă doare și ne doare pe toți. Cu excelenz Frau suntem fasée de vro 2 săptămâni; [î]mi înconjură casa et familia ca pe dracu, căci, venind deunăzi P[opescu] cu Bol[o]ga la mine, s-a întâmplat de togma atuncea se afla și Buteaca la noi, de unde apoi potcă și necaz. Mi-a zis că sunt Kupler¹⁸⁰ și că casa mea e Kupelai¹⁸¹. Tot cam această cinste a pus și pe Bol[o]ga. Cât va ține fasieu nu știu; poate că ne vom mai împăca și poate că nu. Acuma are năcaz mare și pentru aceia că P[opp] trebuie să meargă la Vâlcele; dânsa încă s-ar duce, însă nu prea vrea nice P[opp] și nice că poate, căci nu are unde lăsa familia, fiindcă Șândor încă merge cu nevasta sa la Bazna; apoi mai e și alt hibi, că peste vro câteva săptămâni va să nască. Poate că și din cauza aceasta e atât de iritabilă.

Despre Oberster Gericht hof circulează cam 2 faime: unii vreau a ști că ar fi decis a se face la Tabla septemvirală o secțiune ardeleană, la care s-ar denumi uni¹⁸² din consilieri de acuma și alții noi. Iară alta, că se va înpreuna cu Gubernu, de care părere din urmă se zice a fi aristocrația ardeleană cu b[aronul] Kemény F. în frunte.

Se apropie 12 ore și așa voi să refereziu despre Petition sausschuss.

Spune-i stimatei doamne că o roagă nevasta mea să-i trimită per Nachnahme¹⁸² următoarele:

- 1) o pălărie rotundă sau franțuzească; rotundă i-ar mai plăcea, fiindcă nu a avut de 2 ani; de altmintea lasă după gustu cel probat al doamnei a alege rotundă sau franțuzescă și și calitatea; eu din parte-mi zic numai atâta, ca să fie numai așa de frumoasă, cât să se mire lumea întreagă, fie cât de scumpă, nu-mi pasă; azi-măne voi să ajung consilieri la ministeriu de finanțe;
- 2) Batistu de 3 haine pentru nevasta mea și cumnatele, aceasta încă să fie tare fin; apoi pentru ambele nepoate – cari încă sunt fete mari, iarăși de 2 haine, însă ceva mai puțin fin; 3) te roagă, respective ne rogăm, să poftiți la Asociațiune și să trageți de-a dreptul la vila măcelariană; 4) Să-i

¹⁷⁵ Într-adevăr, e semnătura maiestății sale.

¹⁷⁶ Acest lucru ar însemna să pășim pe tărâm revoluționar.

¹⁷⁷ Utilizarea celei de a 3-a limbi nu a intrat în nici un caz pe neobservate, cum zise baronul Bornemisza și nu aş recomanda niciun Guberniului să permită o intervenție în acest sens.

¹⁷⁸ Concediere.

¹⁷⁹ Nu face mare lucru din toată povestea asta.

¹⁸⁰ Curvar.

¹⁸¹ Bordel.

¹⁸² Confirmare de primire.

spui st[imatei] doamne și dragalei copile că o sărută, eu încă mânuțele, pe tine salutându-te cordial am rămas al tău stimătoriu amic

Cluj, 6/7, 1867

E. Măcelariu

/P.S./ Salutare de la Bologa et Vasici.

Doc. XII/262, f. 76-80, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXXI

[Cluj, 12 august 1867]

Frate Dimitrie!

Cu Lázár am vorbit și a 10-a oară pentru cauza din Fűsesch și i-am spus apriat că, dacă nu-mi va face nice acuma, să-mi scrie de 100 de ori și nu-i voi mai pomeni nici o vorbă, fiindu-mi și rușine a-l ruga de atâtea ori. Mi-a spus că ce pedeci stau în contra și că dacă ai fi numai tu proprietariu în F[uresch] sau mai bine zicând că dacă ar fi întrebarea numai despre tine încât atinge desdăunarea, el trece toate cu vederea, deși zice că s-a întâmplat verificarea în contra patentei. De promis mi-a promis, [e] adevărat, și cu privilegiul acesta; dară împlini-va, asta e altă întrebare căci - precum știi - e fermecat; și în atare stare, zău, omul nu prea mult gândește și la alții[i]. Na dară, se va cununa - precum se vorbește - în 22/8 și sper că îndată după luarea fortăreței (înțelegându-se de sine dacă tunu[l] nu va denega) îi vor trece bolânziile din cap. Pagubă de Lázár că se bagă într-un cuib de vespui.

Despre Laz[ár] s-a auzit togma eri că ar fi denumit de vicepreședinte în locu[l] [lui] Ald[ulian], ce e cu atâtea mai probabil, căci se știe desigur că denumirea lui Sz[en]tgyörgyi togma pentru aceia o a reținut ministru, pentru că l-a făcut cineva atent că postul de vicepreședinte la Tablă e creat pentru români. Înmulțirea personalului de la Oberstergerichhof cu Lázár, Kemény și Nagy Elek o vei ști din jurnale. Acuma cred [că] se va face dreptate în lume și încă dreptate ung[urească]. Cel puțin în ședința dintâiu a decis un proces a lui Tholdalagi V.

Despre pensionarea lui Kirilă, Bologa et Fehete nu se mai aude nimica sau cel puțin nu a sosit încă. Se poate că vor lăsa-o până la toamnă când se va muta judecătoria în Pesta.

Da tu cum mai stai și ce mai sperezi de la viitoriu? Că președintele P[opp] se află la Előpatak vei ști. Pe Asociațiune se va întoarce îndărăpt, pe când sper că ne vom vedea. Eu - pare-mi-se te-am invitat să veniți la noi în cuartir și dacă nu voi fi privit de zudringliche¹⁸³ [î]mi repetesc invitarea și acuma, cu toate că Escelenz Frau mi-a spus verde că ihr Gebühr die Ehre¹⁸⁴. Și așa, nu ai alta decât a alege. Eu însă din parte-mi te-așiu ruga să-mi dai de știre cu vro câteva zile mai nainte că cine va fi cel fericit? Îndeamnă și pe alții[i] de pe acolo ca să vină la adunare care, așa cred, că va fi una din cele mai grandiaoasă, cel puțin pregătiri s-au făcut și se fac. Vom avea concert declamațiuni, bal. Teatru[l] unde se va ține concertu[l] ni l-au cedat gratis; iară pentru radiou ne-a cerut arendatoarele Hinte peste 1000 de fl. la care i-am răspuns cu p... mumă-ța.

Spune-i st[imatei] doamne că o sărută nevasta mea, eu încă mânil, pe tine salutându-te rămăiu al tău sincer frate

Clusiu, 12/8, 1867

E. Măcelariu

P.S. Cu ocaziunea Asociațiunei se va produce domnițele Aurelia P. și Iza Vasici in forte piano. Ar fi bine când s-ar pregăti și domnița Iohanna, ce zici?

Idem

/Pe prima filă, sus, dreapta, D. Moldovan notează/ : "răsp. 15/8, 1867".

Doc. XII/262, f. 84-85, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

¹⁸³ Înfigăreț, îndrăzneț.

¹⁸⁴ Ei i se cuvine cinstea.

XXXII

[Pesta, 4 noiembrie 1867]

Frate Dimitrie!

Mai că am putea zice ambi[i] că dacă nu am avea nume și acestia nu ar sta în călindare – poate – zic poate nu ne-am mai scrie unul altuia. Cu aceasta însă nu vreau nice a te acuza și nice a mă escuza, fiind convins că, zău, alte împrejurări fatale – a căror delăturare nu zace nice puțin nice în puterea mea și nice în a ta, ne-au făcut a nu ne mai cerceta așa un timp lung unul pe altul, bătar prin scrisori. Na dară, acuma apropiindu-să una zi – care mi-a fost de șir lung de ani totdeauna o zi de bucurie, o zi de sărbătoare, întrerump cu plăcere monotona tăcere de până acuma și în conștiințioasa împlinire a unei datorințe amicale, mă grăbesc a-ți aduce sincerile mele felicitări la ziua numelui tău, profitindu-ți din adâncul inimei ca atotpotintele Dzeu să te învrednicească a prăznui ziua sf. Dumitru încă la mulți, mulți ani fericiți, dinpreună cu stimata-ți și mult iubita-ți familie. Dee ceriul să-ți vezi unicați și dragălașia-ți copilă deplin fericită și să te bucuri de a ei fericire un lung șir de ani; să trăiești la mulți ani.

Eu, frățiorule, mă aflu din 28/10 iarăși în Pesta, unde se petrec și fac atâtea legi și fărădelegi... Ca noutate știu că nu te va înbucura nice puțin – [i]ți împărtășesc că pe aicea se vorbește ca desigur că membri[i] Senatului transilvan vor fi cam următor[i]: Președinte b[aronul] Apor, Papp Aloyss, gr[of] Toldalagy, gr[of] Teleki Domokos, Angyel, Lazár Sandor, Berde Mozesi și Lastel. După unele versiuni Laday încă ar fi denumit sau se va denumi de potbiro tot la Senatu[i] transilvan.

Cea mai mare vină ce-i bagă fratelui Iacob e că a bineventat pe răposatul metropolit mai astă vară în numele și [în] fruntea românilor din Clusiu. Poftim!

Spune-i stimatei doamne sărutarea mânilor, dragălașei Johanna îi sărut fruntea, pe tine înbrățișându-te frățiește sunt al tău stimătoriu amic

Pesta, 4/11, 1867

E. Măcelaru

Doc. XII/262, f.81, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXXIII

[Pesta, 1 august 1868]

Frate Dimitrie!

Togma când vreau să-mi depurezi o datorie, pre cât de veche, [pe] atât și de plăcută prin trimiterea fotografiilor aicea alăturate, despre cari sunt convins că vor afla în casa ta ein bescheidenes Plätzchen¹⁸⁵, zic, togma pe când eram – după o tăcere atât de lungă - să-ți dau un mic semn de viață, iată-mi vine la mână stimata-ți epistolă din urmă, care-mi exprimă – spre cea mai sinceră bucurie – o dublă gratulațiune. Primește, deci, dinpreună cu preastimata-ți familie, cea mai sinceră mulțamită, legătura cea sfântă și mai duraveră ca toate legăturile, legătura amoarei și amicitiei nefățierite să dureze până la ultimul respiro. Cam întră 2-3 ore nu voiu lipsi nice eu a goli un poc al pe sănătatea ta și a stimatei tale familii în semn că vom să prăznuim pe sf. Ilie la fratele Papp, de la care și a cui familia am să vă împărtășesc cordiale salutare. Cu privire la fotografia mea, am de a însemna că sunt togma așa cum eram în ziua 17/7, când mă înțelegeam cu frații maghiari; de unde și provine evidenta seriozitate a feței sau că mai că s-ar putea numi un feliu de iritațiune, dară, într-adevăr, nice că s-a putut altumintrea. Ba, din contra, nu mă pot însumi destul mira că cum nu am eșit din flegmă la insultele cele cât se poate de grobiene. [Î]ți mărturisesc că-mi vine a crede că numai Dzeu m-a ferit de nu am rămas român, ci m-am făcut englez și asta [i]mi pare tare bine.

Așa e, frățiorule, precum zici și tu, eu le-am descoperit cu sinceritate, că ce și cum simt români[i] și însumi am creziut că ei se vor ști folosi de sinceritatea mea. Însă dorere, că domni[i] de la putere – spre a lor și a noastră nenorocire – nu vreau să priceapă; dară sper, după Dzeu, că-și vor aduce ei odinioară aminte, numai de nu ar fi prea târziu. Vei să ști că s-a făcut propunere la împăratu (pardon) regele încoronat, ca să nu mă dimisioneze; ce nu mă supără nice puțin. Va fi cu un blam mai mult pentru ei. Apoi,

¹⁸⁵ Un locușor modest.

zău, eu încă nu-mi voi ține Blatt übers Maul¹⁸⁶, să știi că mă aruncă în Dunaba sau mă duc de-a dreptul la Kufstein¹⁸⁷.

Așa stau trebile frate Dimitrie. Eu am isprăvit cu Zahlungssorgen¹⁸⁸. Dară ști tu că eu am fost totdeauna prudens ac circumspectus. Am prevăzut aceasta și așa, încă în 15/7, am cumpărat nevastei o mașină de cusut cu 155 fl. , spuindu-i apriat: că până acuma am ținut-o eu, iară de aicea încolo să mă țină ea pe mine. Poate că după 12 ani iară va veni rândul[!] la mine. De foame, așiadară, nu voi muri și și experiența ne învață că mai mulți au murit de sături decât de foame...

Nevasta mea și cumnata mea, Constanța, s-au reîntors în 26/7 la Clusiu. Eu încă era să merg. Auzind însă că vor să mă dimisioneze, m-am [h]otărât să-mi aștept plăcinta aicea în Pesta, ca să-mi pot lua ziua bună, căci încă va fi o zi însemnată.

Spune-i stimatei doamne că îi sărut mânuțele de mii de ori, dragălașei tale copile mânuțele, pe tine înbrățișându-te sunt al tău sincer amic

Pesta, 1/8, 1868

E. Măcelariu

P.S. Popp et familia vor călători în 12/8 către Ardeal prin Deva.

Doc. XII/262, f. 82-83, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXXIV

[Pesta, 8 octombrie 1868]

Frate Dimitrie!

Nu știi cum și de unde să-mi încep epistola aceasta. Să încep cu lamentarea sau cu escuzarea? Sau iarăși, ce zic, ce vorbesc eu de lamentare și cu atâta mai puțin de escuzare? Au nu ne merge cât a pofti mai bine ar însemna cea mai mare ingratitudine. Unde și când ne-a mers nouă, stâlpilor românilor, mai bine ca togma acuma și aicea unde ne aflăm? În paradisul împărăției celei mari, unite și nedespărțiveră a dulcilor frați maghiari, ai părinților libertății lumești. Nu, nicăirea, și niceodată; lăudat fie numele mamei și preutesei Izabela și al sântului apostolicului și preluminatului împărat și rege încoronat Iosif Francisc al II-lea. Așa, lamentarea n-are loc! Însă escuzarea cu atât mai puțin pentru că amicitia nu cunoaște astfelu de legiona și eu vorbesc ca amic către amic. Deci, voi să dau și lamentarea și și escuzarea la o parte și voi să încep cu o gratulare deși ceva întârziată din vina fratelui Pop care luasă asupra-și a-ți gratula prin telegraf și în numele meu. Întârziată, zic, eșită din cea mai deplinătate sinceritate a inimei, un ce pe care și secuui a pus prețu zicând: nur's Herz soll rein sein dann sch... man aufs Gesicht¹⁸⁹.

Primește, așiadară, stimate frate și amice la ziua numelui tău cele mai cordiale felicitări. Dee ceriul să-ți serbezi încă ziua onomastică la mulți ani fericiți, dinpreună cu preastimata-ți familie. Să trăiți la mulți ani și să mă țineți și pe mine în amicabila-va aducere aminte.

Acum trec la o sinceră și cred că din partea ta preamernită înfruntare, care stă în aceia că tu nu m-ai învrednicit cu nice cel mai mic răspuns la epistola mea din urmă, necum să-mi gratulezi la înaintarea mea, cu care m-a onorat cinstitul Ministeriu andreian. Nice că am crezut să se încuibeze și în inima ta o atâta de mare invidie!!!...

Popești[i] se află cu toți[i] bine, până în ziua în care Aurelia nu a mai scăpat de friguri de când a venit din Transilvania.

Despre înbucurătoarea stare a cauzei naționalităților vei fi auzit și cetit în jurnale. Se poate că, venind în dietă, voi să mai slobod și eu un una sau, după zisa maghiarului: meg lehet hogy még ereszteget egyvet, de nem egy...¹⁹⁰

Încât pentru mine stau minunat de bine. Precum [am] auzit cumătru Andreiu și Wenkheim nice nu vreau să știe de pensie; zic să merg la Carol și Brătianu. Na dară nu face nimica, több veszett Buda alatt's azért mégis áll meg Buda¹⁹¹. Dacă nu alta, sper că voi afla la tine repaus pe vro câteva luni, când mă

¹⁸⁶ Nu-mi voi ține gura.

¹⁸⁷ Celebra închisoare din Austria.

¹⁸⁸ Grijă plăților (datoriilor).

¹⁸⁹ Numai inima să-ți fie curată că apoi poți să te c... în față.

¹⁹⁰ Se poate să mai scape câte un p dar nu un r...

¹⁹¹ S-a pierdut mai mult la saltul Budei, totuși Buda există.

voiu întoarce (de mă vor lăsa) și atunci mă voiu roga să ne primești de szamtartău¹⁹² sau pădurariu, că acum m-am apucat să învățu pădurăritu[!] și darea la semn. Pentru știința de urmă am luat de instructor pe fratele Pușcăriciu...

Sărut mâna doamnei, fruntea domniței Johanna, pe tine înbrățișându-te, sunt al tău stimătoriu amic

Pesta, 8/10, 1868

Mészáros /Măcelaru/
elcsapott K. főkor /many/ Tanátsos¹⁹³

Doc. XII/262, f. 86-87, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXXV

[Miercurea, 17 decembrie 1868]

Frate Dimitrie!

Mă apuc să-ți scriu, iubite frate, ca – după zisa românului – să-mi mai răcoresc inima, deși poate mai că așiu putea zice și încă cu mai multă dreptate, ca să-mi mai încălzesc inima. Da, să mi-o încălzesc, căci de aceia cari mi-ar îngheța-o nu numai ar răcori-o – laudă domnului – se află destui pe lume. Tu frate, dacă nu crezi, te rog să ostenești până la Pesta unde, sosind în pace, întreabă unde șiede marele cavaleriu Pușcă-stele și te vei convinge. Te-așiu putea aviza și în alte părți dacă așiu crede că ți-ar fi mai cu înlesnire... Mă apuc să-ți scriu, zic, pentru că, după tristele experiențe ce am făcut mai deunăzi în Pesta, doamne, bine-mi mai cade că mai pot vorbi cu cineva despre a cărei sinceritate în întregul înțeles al cuvântului sunt deplin convins. Am zis că pot vorbi pentru că, o scriere [e] altceva decât vocea, prin care se înțeleg cei corporalminte despărțiți delaolaltă?

Ei, dară de unde să încep? Să încep de la mujdeiul cu care m-ai așteptat la întoarcerea mea din P[esta]? Sau de la curechiu[!] cel umplut și purcelu[!] fript? Tot articli unu[!] mai plăcut ca altul. Înțeleg mai cu seamă pe cei doi din urmă, căci mujdeiu nu am norocire a-l cunoaște nice însuși după explicarea cea detaliată a soției mele? Așiadară nu de la mujdeiu, dară nice de la curechiu umplut și nice de la purcelu fript, ci voiu să încep cu escuzarea că pentru ce nu te-am cercetat cu întoarcerea mea de la P[esta], deși trebuie să permit că în privința aceasta eu sunt și cel bătut și cel.... Te pot încredința, frate, că de mult timp nu am avut o dorire mai ferbinte ca aceia să-ți pot strânge mâna frățiască și [să] mă văd în mijlocul stimatei tale familii. Da, cu acest cuget, ba și cu această însărcinare de la nevasta mea, am pornit în 27/10 de acasă și iarăși tot cu asemenea scop am pornit în 3/12 din Pesta. În mergerea în sus am călătorit cu poșta numai până în Orăștie, de unde, în urma înțelegerii avute cu colega Tincu, aveam de cuget să viu cu căruța lui până la Deva. Sosind însă în Orăștie, aud că tu te-ai afla încă în Trestia și așa vrând, nevrând, am trebuit să-mi amân împlinirea ferbintei mele doriri de a vă cerceta până la reîntoarcere și mi-am continuat călătoria cu drumul de fer. Iară la întoarcere, voind a prenumera la poștă numai până la Deva, mi s-a spus că în cazul[!] când se vor afla pasageri până la Sibiu, aceștia vor avea întâietate și așa am fost silit să prenumăr până la Sibiu. Și și așa aș fi rămas în Deva, de nu mă temeam că cu dizolvarea Dietei vor veni mai mulți de la Pesta și voiu fi silit a rămânea cine știe câte zile în Deva, ce iarăși nu mi-ar fi prea venit la socoteală; după un post de 6-7 săptămâni știi cam trage omul cătră ai săi... și pe lângă toate acestia, îndată ce am sosit în Deva, deși era abia 6 ore, am rogat pe un servitoriu de la poștă să mă petreacă până la cuartiriu tău. Și ce mi se întâmplă? Acel bolând de om mă aduce de la poștă încoace peste 200 de pași departe, da cu mine în altă uliță, în stânga, și mă bagă într-o curte zicând: aicea șiede D.M. Și, pe lângă toate că nu mi s-a părut îndată ce am intrat în curte și cum e lăcașul pe dinafară, totuși călăuzul meu [!]mi scoală oamenii[!] din somn și aci aud că tu, dinpotrică, locuiești dincolo de poștă. Na dară, zău, nice călăuziu știu că nu s-a mulțemit cu bacșișu ce i-am dat. Post totum discrimina rerum. Firește, nu am avut ce face altceva decât a lăsa un bilet; nu știu de l-ai primit sau ba. Apoi, pro abundanti, m-a mai înfruntat și nevasta mea, pentru ce nu te-am cercetat. Apoi să nu zic că sunt și bătut și

De se va primi escuzarea așa bine, pre cât e de lungă de nu mai adaug că, ce nu am făcut voiu face dacă numai [!]mi va ajuta Dumnezeu și va fi pace în țară... te sau vă voiu cerceta nu peste mult. Voiu veni numai ca să fac cele rele, bune și încă nu singur, ci cu Thytby, deși invitarea sună numai ad meam personam... Apoi, ce omenie vei avea la frați[!] unguri după mine, e treaba ta...

¹⁹² Administrator, vechil.

¹⁹³ Consilier gubernial regesc mazilit.

Acum trec la altele. Scrisoarea ta din urmă mi-a trimis-o fratele P[oruțiu]? a 2-a zi după ce am sosit acasă. Așiu vrea să știi că fost-au sigilată sau ba, fiindcă eu am primit-o goală, goluță! Încât cu privire la cuprinsul acelei scrisori [î]ți răspund atâta că, lui Aurelia îi era mai bine când am plecat din P[esta]; o lăsașă frigurile cu vro 8 zile mai nainte. A slăbit însă biata copilă foarte tare. Ceialaltți toți [sunt] sănătoși și voinici, ambii băieți frumoși și drăgălași, copila cea mai mică [e] ca un înger.

S-au pus oameni[î] pe adunare de averi. De altumintrea bine și fac pentru că nu știe omu ce poate ajunge. Văd despre mine, ce așiu face eu acuma dacă nu așiu fi cruțat batăr atâta cât să pot cumpăra nevastei mașina de cusut. Doamne, bine e când are bărbatu[î] minte de domn, cum am avut eu!!!!???

Dacă nu-ți vei fi prenumerat încă jumalele din P[esta], eu [î]ți recomand foaia opozițională Magyar Ujság¹⁹⁴, pe cea guvernamentală Pester Lloyd și pe Bolond Istok sau Üstökös¹⁹⁵. În acestia din urmă, cred, vei avea norocire a mă vedea și pe mine...

Despre cele întâmplăte în P[esta] întră noi, caputati, [î]ți va fi enarat fratele Petco. Pe lângă toate acestia, nu pot a nu-ți atinge și unele. Vei să știi frate că nu așiu fi crezut niciodată ca să fie lăsat satana atâta perfidie întră frați de un sânge și aceiași origine. Nu așiu fi spus în viața mea ca uni[î] ca aceia carii sunt în toată privința într-o atare pozițiune ca cea a marelui căpitan B[ohățel] să-și denege trecutul și să subordoneze interesele cele mai vitali naționale unor emoluminte personali și murdari. Nu, în viața [mea] așia ceva nu așiu fi crezut. Furcile să mi le fi pusă înainte și nu așiu fi făcut aceia ce a făcut Bohățel, Grideanu și tâlhariul și mișielul de Pușcăriciu. Socotește, frate! De când am mers la Pesta, de câte ori a fost vorba de uniune, niciunul – afară de Hoszu – nu a zis niciunadată: că uniunea ar fi legală și că ar avea însușirile aceia carii se recer pentru o lege validă. De 100 de ori a fost vorba întră noi că, la întrebarea uniunei, unu ca unu să ne scolăm și să zicem aceia ce am zis și a zis întreaga româtime de ani 20, să zicem aceia ce s-a zis de pe înălțimea tronului de atâtea ori! Și totuși, ce să vezi? După punerea proiectului de uniune pe masa Dietei avem atâtea și atâtea conferințe și după câte și mai câte lupte ne învoim cu toți[î] în propunerea de rezoluțiune. O subscriem cu toții. Buha primește și încă mulțimită însărcinării conferinței o subșterne și apără propunerea. Pușcăriciu [î]și șterge de 2 ori subscrierea, iară Bohățel ne amână de pe o zi pe alta cu subșternerea și în clipita din urmă (când dacă nu o subșterneam nu se putea subșterne), pe lângă toate că cu 2 minute mai nainte promite lui Hodoșiu că o va subșterne – [î]și șterge numele și trece în castelele contrariilor. Apoi în dietă declară apriat că legalitatea uniunei nu se poate trage la îndoială. Hei, Dumnezeule, când am auzit acestia, să fi avut putere găci ce așiu [fi] făcut? Iară tâlhariul, mișielul și c... de P[ușcariu] aud că el toate vorbele noastre din conferință le refere ministrului. Celălalt ticălos de țigan G[rideanu] fugea de acasă numai ca să nu de[a] fața cu noi, iară când a venit întrebarea în dietă a căpătat gălci (gălci de uniune). Cu oameni, rectius ticăloși de aceștia să faci brânză? Ba, pe dracu... Și crezi că dară și-a făcut ceva vază? Nu, nice puțin. Din contră căci, pe lângă toate că în 26/11 era să-mi de[a] Bonis o palmă în dietă totuși, după ce s-a auzit ticăloșia trifoiului de sus, pe câți și mai câți i-am auzit eu însuși zicând: Na ha igy van, aztan ezerszer inkább betsülten Măcelart (adevărat că mai puneau câte un epitet) mart álegalább consequens, ha bért kap a muszkától, legalább hűségesen szolgal...¹⁹⁶.

B[ohățel] se escuza cu aceia că, i-ar fi zis ministrul Wencheim că, dacă va subșterne propunerea de rezoluțiune, în 24 ore nu mai e căpitan suprem. Poftim! Da oare ministrul[î] de unde a știut că noi vom subșterne acea propunere și că ce cuprinde? Și dacă togma a știut și i-a zis așia ceva, care nu ar fi fost mai [cu] caracter de la el să-i răspundă?: am avut de gând domnule ministru să nu o subștem, însă după ce m-ai amenințat, nu pot să nu o subștem!!! De altumintrea nu face nimica, cel puțin am esperiat și eu aceia ce ai esperiat tu mai cești ani...

Apoi, pentru triumful ce l-au săcerat trifoiul și frați[î] maghiari cu întrebarea naționalităților și a uniunei, zău, nice ei însuși nu se prea bucură. [î]ți pot spune că mai multe vorbiri, precum a lui Dobransky, Miletits, Maniuvilovits, Hodoșiu, Roman, etc., etc.; da mai cu seamă a lui Mocioni i-au dăbălărat urât. A și vorbit tânărul acesta minunat de frumos; se va face un bărbat însemnat.

Mie una-mi pare rău, că nu mi-am isprăvit toată vorbirea și că am întrerupt-o pe la ½. Na, dară m-a mâniat urât țiganu de Gajzago (vicepreședintele); apoi, mi-a venit aminte că, zău, față cu iritațiunea cea

¹⁹⁴ Ziarul sau Jurnalul maghiar.

¹⁹⁵ Revistă de satiră și umor sau Cometa.

¹⁹⁶ Ei, dacă e așa, l-am apreciat pe Măcelariu de o mie de ori mai mult, pentru că el măcar este consecvent; dacă primește simbrile de la ruși, cel puțin îi servește cu cinste.

mare și că mai nainte de aceia cu puțin era să mă cinstească cu o palmă, am gândit că tot nu e consult a mă expune așa orbește, având și unele pasaje ceva cam grosolane în vorbire. Mă mulțimesc și cu atâta că am putu face cât am făcut, de se află batăr o mică urmă în acte. Să fi văzut pe fratele Andrasy cum a pleznit în palme când am subșternut propunerea, mai cu seamă pentru că în aceeași zi intrasă croații în Dietă.

Apropo: auzisem mai deunăzi că tu vei să ai ospățiu la casă. Scrie-mi încât e adevărat, pentru că orișicum asta mă interesează și încă cum.

Nevasta mea sărută pe doamna și Ioana, eu încă mânuțele, vă poftim ambi[i] la toți sărbători fericite; salutându-te cordial sunt al tău sincer frate

Mercurea, 17/12, 1868

E. Măcelariu

din grația ministrului maghiar
membru al comunitatului și făcurător al
sf[inte]i biserici greco-orientale din
Merc[urea]

Doc. XII/262, f. 88-91, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

XXXVI

[Sibiu, 2 august 1871]

Frate Dimitrie!

Înainte de toate te rog a primi și înpărtăși și preastimatei doamne și amatei nepoate cea mai călduroasă mulțimită pentru felicitările de ziua numelui. Dumnezeu atotputintele să te țină și pre tine și a ta familie încă mulți ani fericți, să ne mai putem înbucura dinpreună; de- vă ceriul toate acelea ce vă dorește inima.

Despre Popp (excele[n]ția) știu atâta că se află la Előpatak și că pe săptămâna viitoare își va încheia cura și se va reîntoarce la Șiandru cel bogat după ... unde însă – cel puțin după cum a scris – nu va petrece mult timp, ci va face excursiuni în diferite părți. Așadară, dacă vrei să-i scrii, cred că mai consult ar fi să-i adresezi epistola la Oarda.

Încât pentru domnia mea cea nouă și din care am a-ți mulțiami și ție o părticică, mai că-mi pare rău că nu o am dat-o dr[acului]. Altcum még nem késő¹⁹⁷. Vei să știi că mărutul Consistoriu, cu Abdul în frunte, a interpretat alegerea mea așa, ca numai de la 1-a iuliu să fiu referinte și să trag salariul. Am remonstnat în contra acestii neghiobii, ca să nu-i zic altumintrenea și așa mi-a dat referada, nu însă și leafa. Despre asta va decide Sinodu[l]. Să fac excursiuni spre a vizita școalele nice vorbă; nu vreau să știu de așa ceva. Zice – Abdul – că nu pentru aceia a cruțat și înmulțit fondurile, ca hoțul de Sinod să le prăpădească. Oare a dat fetelor lui Bardolo intertențiune însemnează a înmulți fondurile etc. etc. Pagubă numai că nu are curagiu să vină la ședință, ca să dăm față unul cu altul.

Vei auzi cât de curând minuni. S-au, dacă nu mi se va da ocaziune apoi la Sinod, werde ich gehörig auspacken¹⁹⁸, așa încât știu că nu se vor mulțiami cei cu 2 fețe.

Noi, mulțiamită ceriului, sănătoși am fi, numai bani nu prea avem. Mai suplinește ceva Creditu. Ne gătăm de călătorie la Făgărașiu; pagubă că nu participezi și tu. Va fi o adunare din cele mai grandioase. Ședințele se vor ține în castelu[l] din fortăreață, odinioară a lui Negru Vodă...Spune stimatei doamne și amabilei nepoate respectoasele salutări și sărutări de la nevasta și cumnata mea; de la mine sărutări de mână, iară pe tine înbrățișându-te sunt al tău sincer amic

Sibiu, 2/8, 1871

E. Măcelariu

Doc. XII/262, f. 92-93, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

¹⁹⁷ Încă nu-i târziu.

¹⁹⁸ Voi spune cu voce tare ce am pe suflet.

XXXVII

[Sibiu, 7 decembrie 1871]

Frate Dimitrie!

Din stimata ta epistolă din urmă am văzut, spre mare bucurie, că tu și în timpurile acestea grele și fatali mai poți face glume, ești tot la umor bun. Bine a zis Horațiu sau Ovidiu – care a fost...: *Beatus ille qui procul a negotiis* (de bună seamă a înțeles pe Telegrafu rom. sau a vrut să zică: "politicis paterna rara colis". Vezi, mie, fratelui Iacob et Hannia nu ne vine a face glume; am dat de dr[acu] cu Tel[egrafu] român. De vro 10 zile și mai bine nu aduce alta decât: bube, păsări de noapte, crocodili, lupi, vipere, o menagerie întreagă. Ni-a spus-o verde, că până acuma ne-a călcat pe coadă, dară de acuma încolo ne va călca pe cap. Va să zică: ne va lovi cu măciuca, cum loveau odinioară călăii[i] (hoherii) sâni[i] pe ulițele Sibiului. Ei dară nu face nimica, noi am fost mai modești, nu așa grobiani, precum sunt sfinții părinți de la Tel[egrafu]. rom. Le-am spus-o și le vom spune-o că, dacă ei ne vor călca pe cap, noi îi vom căca în barbă. Veni-va apa și pe moara noastră. Cauzele din carii au pășit bisericiari[i] cu părintele archimandrit Popea cu atâta vehemență în troaca porcilor (Tel[egrafu] rom[ân]) sunt multe. Cea dintâia ansă a luat din un articol ce a apărut în nr. 80 al Albinei, un articol de tot obiectiv, prin care s-a arătat că după canoanele bisericii noastre archimandrii[i] archidiecezani (precum s-a publicat întâiu în Tel[egrafu] rom. și [sunt] plâsmuiți în sinoade arhieresti, non vertur. După asta a urmat apoi cauza politică, adică: activitate sau pasivitate. În fine, pro abundanti, alegerea protopopului în tractul Mercurei, care s-a nimicit de 2 ori numai din cauză că nu am ales după placul lor. Popea va fi (ba e) de 1000000 de ori mai mare autocrat și despot decât bătrânul. Dacă vrei să fii informat mai de aproape, procură-ți troaca porcilor de la nr. 80 încoace și să ai 100 de Pista, căci cel de acuma 2 ani îi vei putea îngrășia încă să-l întreacă.

Cu comisiunea ce mi-ai dat, așiu fi deplin înțeles dacă... mi-ai fi spus ce note să trimit pentru că, deși sunt – precum bine știi – musicușiu (?) (știu bate toaca și trage harangu), totuși nu cunosc gustu amatei nepoate și nu așiu vrea să fac vrun kikiser. Fii bun și-mi scrie, precum și aceia, ce să fac cu obligațiunea, recte acțiunea? Să ți-o trimit sau să o păstreziu la mine pentru încasarea cametei? Pentru cuponi am primit 3/7 ocr.v.a. Cu Albina stăm foarte bine, avem Uiberseichnung¹⁹⁹ preste 100 acții; dar nu din Ardeal, ci mai cu seamă din Banat, căci sfinții părinți de la Tel[egrafu] rom. s-au agățat și de beata Albină. Cât mai curând – cam cătră 15/1, 1872 – se va ține adunarea generală și apoi [i]și va începe activitatea.

Pe aicea avem ger grozav, până la 24 graduri. Azi s-a mai muiat până la 12. Au înghețat toate fântânile de erau să moară sașii din lipsa apei. Dauna că nu s-a întâmplat. Haneștii, Bologeștii și Bodilăeștii sunt, afară de Mutter, sănătoși; vă salută și celelalte cu noi dinpreună. Mutter mi se pare că cam colo cătră primăvară va să meargă ad patres conscriptos. Se zice că ar fi căpătat Megenkreps²⁰⁰.

Te rog spune stimatei doamne și amatei nepoate de la mine și a mele sărutări respective de mână. Pre tine înbrățișându-te sunt al tău vechi și sincer amic

Sibiu, 17/12, 1871

Ilieș Măcelaru

Doc. XII/262, f.94-95, la Arh. din Cluj-Napoca, fond citat.

¹⁹⁹ Mai multe semnături decât este necesar.

²⁰⁰ Cancer la stomac.

ILIE MĂCELARUS GEFÜHRTE KORRESPONDENZ MIT DIMITRIE MOLDOVAN IM 1861 - 1871 ZEITABSCHNITT

(Zusammenfassung)

Ilie Măcelaru war in den Jahren 1861-1862 als königlicher Oberstfronherr des sächsischen Sitzes Miercurea tätig. Im Zeitraum 1863-1864 war er Abgeordneter des Siebenbürgischen Landtages in Hermannstadt, gleichzeitig, zählte er bis 1865 zu den Guberniumsberatern, und, in den Jahren 1866-1868 war er als Vertreter seiner Sitzwahlmannern beim Ungarens Parlament aus Pesta tang.

Dimitrie Moldovan zahlte zu den höheren Beamten der Siebenbürgischen Hofskammer aus Wien, zuerst als Sekretär im 186.-1862 Zeitabschnitt, dann, im 1863-1867 Zeitraum als Hofberater.

Wegen den Ämtern welche sie verwalteten, eröffnet die geführte Korrespondenz von I. Măcelaru mit D. Moldovan die Möglichkeit die Kenntnisse über die unruhige Periode Siebenbürgens im 1861-1868 Zeitraum zu vervollständigen. Sie bietet neue Perspektiven zur Auslegung der Ereignisse dieses Zeitraumes, welche große Hoffnungen bezüglich der politischen Gleichheitsperspektive mit den Ungarn, Szeklen und Sachsen, den rumänischen Siebenbürgern wachrief, ihnen aber eine grope Enttäuschung bereitete. Die Korrespondenz hebt besonders I. Măcelarus Persönlichkeit hervor, seinen redlichen Charakter, die Verwegenheit, die senkrechte Stellung und Kühnheit, welche er bei der Verteidigung und Förderung der Interessen der Rumänen, unter feindlicher und herausfordernder Haltung des sächsischen Patriziates und des ungarischen Adels, bewiesen hat. Wenn er, als Fronherr und Mitglied des Appellativgerichtshofes aus Hermannstadt, die Abgeordneten des sächsischen Patriziates durch die Förderung der Ansprüche der Rumänen des sogenannten "königlichen Landes" gegen sich auflehnte, so hielt er, innerhalb des Siebenbürgischen Guberniums als gubeinieller Berater und des ungarischen Parlaments aus Pesta als Deputierter, den Abgeordneten der ungarischen Aristokratie stand. Tatsächlich zählte er zu den wenigen rumänischen Abgeordneten des pestenischen Landtages, welche den Mut fassten des im Jahr 1867 debattierte Gesetz der Union Siebenbürgens mit Ungern, und danach, im Jahr 1868 such des Nationalitätsgesetz zu bestreiten. Auch wenn er die Rechtskraft dieser Gesetze bestreite, hat er trotzdem die Richtigkeit der im Zeitraum 1863-1864 vom Siebenbürgischen Landtag verabschiedete Gesetze anerkannt. Diese konferierten zum er sten und zum letzten Mal den siebenbürgischen Rumänern dieselben, gleichen politischen Rechte wie die der Ungarn, Szeklen und Sachsen.

Die Zeitgenössischen beurteilen positiv Măcelarius Verdienste in der furchtlosen Verteidigung der nationalen Emanzipierungssache, zuerst durch die Stimme de Vähler vom Miercurea-Sitz, welche ihn im Jahr 1868 als Abgeordneten am feindseligen Parlament aus Pesta schickten, und danach im Jahr 1869, als die beim Bildungskongreß der Rumänischen Nationalen Partei aus Siebenbürgen anwesenden Intellektuellen ihn zum ersten Präsidenten der Partei wählten.